

Rozvod a jeho dopad na osobu od 15 do 25 let věku

Bc. Andrea Minaříková

Diplomová práce
2018/2019

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Andrea Minaříková**
Osobní číslo: **H17317**
Studijní program: **N7501 Pedagogika**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Rozvod a jeho dopad na osobu ve věku 15–25 let**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení terminologie a terminologických východisek vztahujících se k rodině, důležitosti rodičovství, rozvodu a jeho vlivu na dítě.
Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovorů.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

ŠINDELÁŘOVÁ, Veronika. Nezlétilé dítě a rozvod rodičů – psychologické a právní aspekty. Brno, 2004.

BOCAN, Miroslav. Děti v ringu dnešního světa: hodnotové orientace dětí ve věku 6 až 15 let. Praha: Národní institut dětí a mládeže Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, 2012. ISBN 978-80-87449-24-0.

NOVÁK, Tomáš. Péče o dítě po rozvodu a její úskalí. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4110-9.

MATĚJČEK, Zdeněk a Marie POKORNÁ. Radosti a strasti: předškolní věk, mladší školní věk, starší školní věk. Jinočany: H & H, 1998. ISBN 80-86022-21-8.

DUDOVÁ, Radka a Šárka HASTRMANOVÁ. Otcové, matky a porozvodová péče o děti. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007. ISBN 978-80-7330-124-8.

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Helena Skarupská, Ph.D.

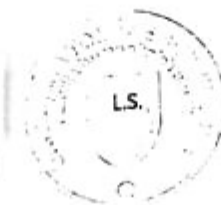
Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce: 15. listopadu 2018

Termín odevzdání diplomové práce: 18. dubna 2019

Ve Zlíně dne 15. listopadu 2018

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 10.2.2018

¹⁾ Zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělěčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být teč nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výtisky, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k vyuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odporá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užití či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato diplomová práce se zabývá dopadem rozvodu na osoby od 15 do 25 let věku. Zejména vztahem osob v tomtéž věku s rodiči, a to jak před, tak po rozvodu. Praktická část je zpracována pomocí Interpretativní fenomenologické analýzy. Výsledky výzkumu jsou pak prezentovány zvlášť, z hlediska jednotlivých rozhovorů s účastníky.

Cílem teoretické části je objasnění klíčových slov, která jsou v diplomové práci uvedena. Nejprve je v rámci teoretických východisek uvedena rodina, její typy, funkce, vývoj i pojem rodičovství. V další kapitole je zmíněn historie a současnost manželství a rozvodu a legislativa. Nejstěžejnější kapitola je uvedena na závěr a navazuje na praktickou část. Zabývá se rozvodem a zejména jeho dopady na osoby od 15 do 25 let věku.

Klíčová slova: manželství, rodina, rozvod, dítě, adolescence, mladá dospělost, vztahy

ABSTRACT

The diploma thesis deals with divorce and its influence on a person aged 15-25. Especially the relationships between parents and person at the same age, before and after divorce. Practical part is proceeded method of interpretative phenomenological analyzes. The results of research are presented from the point of separate themes and from the point of each respondents.

The aim of teoretical part is explanation keywords in the diploma thesis. The first of all family, their types, functions, development and also parenthood. In the next chapter history and contemporaneity of marriage and divorce and legislation. The most important part follows practical part. Is about divorce and its influence on a person aged 15-25.

Keywords: marriage, family, divorce, child, adolescence, young adulthood, relationships

Zde bych ráda poděkovala vedoucí, paní PhDr. Heleně Skarupské, PhD., za její dobře míněné rady při psaní diplomové práce a za ochotu a trpělivost. Dále také všem účastníkům výzkumu, za jejich otevřenost a upřímnost při rozhovoru. Nelze opomenout také moji matku a sestru, které byly vždy nápomocné a bez kterých bych to nedokázala.

Motto:

„Svatba probíhá strašně rychle, ale rozvod se vždycky neskutečně vleče.“

Brigitte Bardot

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1 RODINA.....	13
1.1 FUNKCE RODINY.....	13
1.2 TYPY RODIN.....	15
1.3 VÝVOJ RODINY.....	16
1.4 RODIČOVSTVÍ.....	18
2 MANŽELSTVÍ A ROZVOD.....	21
2.1 HISTORIE MANŽELSTVÍ A ROZVODU.....	21
2.2 MANŽELSTVÍ.....	23
2.3 ROZVOD.....	25
2.4 PŘÍČINY ROZVODU.....	27
2.5 LEGISLATIVA.....	29
3 DOPADY ROZVODU.....	34
3.1 ROZVOD A ADOLESCENCE.....	37
3.2 ROZVOD A MLADÁ DOSPĚLOST.....	40
3.3 SITUACE PO ROZVODU.....	41
3.4 NOVÝ PARTNER.....	42
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	44
4 METODOLOGIE VÝZKUMU.....	45
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM.....	45
4.2 VÝZKUMNÝ CÍL.....	46
4.3 VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	46
4.4 POJETÍ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	46
4.5 VÝZKUMNÝ SOUBOR.....	47
4.6 VÝZKUMNÁ TECHNIKA.....	48
4.7 ZPRACOVÁNÍ DAT.....	49
5 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT.....	53
5.1 ÚČASTNÍK Č. 1 - PANÍ JANA.....	53
5.1.1 Rozvod.....	53
5.1.2 Po rozvodu.....	56
5.1.3 Nejzásadnější moment změny.....	59
5.1.4 Současný život.....	59
5.1.5 Shrnutí.....	60
5.2 ÚČASTNÍK Č. 2 - PANÍ MARTINA.....	62
5.2.1 Rozvod.....	63
5.2.2 Po rozvodu.....	65
5.2.3 Nejzásadnější momenty změny.....	70
5.2.4 Současný život.....	71
5.2.5 Shrnutí.....	72

5.3	ÚČASTNÍK Č. 3 - PAN PAVEL	74
5.3.1	Rozvod	74
5.3.2	Po rozvodu	76
5.3.3	Nejzásadnější momenty změny	78
5.3.4	Současnost.....	79
5.3.5	Shrnutí	80
5.4	PROPOJENÍ A SOUVISLOSTI	82
5.5	DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	86
	ZÁVĚR	88
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	90
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	94
	SEZNAM OBRÁZKŮ	95
	SEZNAM TABULEK.....	96
	SEZNAM PŘÍLOH.....	97

ÚVOD

Rodina jako základ státu. Věta, kterou zná skoro každý z nás. Ale je to opravdu tak? Je rodina v současné době to, co můžeme považovat za základ? Rodina je velmi důležitou institucí, která ovlivňuje celý náš život. Ovlivňuje jej jak pozitivně, tak i negativně. Když rodina nefunguje tak, jak by měla, uchylují se manželé často k rozvodu.

Rozvod je v současné době téma, kterému musíme věnovat zvýšenou pozornost. Rozvodovost je u nás aktuálně velmi vysoká. Podle údajů z Ministerstva spravedlnosti ČR, bylo v roce 2016 rozvedeno cca 25 tisíc manželství. Bylo to sice méně než v přecházejícím roce, ale to zejména z důvodu snižujícího se počtu uzavřených sňatků. 41% rozvodů bylo podáno jako společný návrh od obou manželů, z toho na návrh ženy 38% a na návrh muže 21%. Podle Ministerstva spravedlnosti ČR, bylo účastno rozvodu celkem 22 855 nezletilých dětí. U věku nezletilých dětí v době rozvodu, bylo největší zastoupení v kategorii od 5 do 9 let, tyto děti tvoří z celkového počtu cca 23%. (ČSÚ, 2016)

Toto téma je velmi úzce spjato se sociální pedagogikou. I v tomto oboru je totiž rodina neopomenutelnou institucí, která by měla splňovat své funkce. V rodině ale mohou nastat komplikace, které nemají jednoduché a jasné řešení. V tomto případě se zabýváme tím, mnohdy nejkrajnějším řešením, které má dopad na celou rodinu, tedy už několikrát zmíněný rozvod. Často velmi bolestivé řešení, které za sebou nechává stopy. Velká rozvodovost vede ke stále se zvyšujícímu počtu neúplných rodin.

Děti pocházející z rozvedených rodin často nerozumí situaci, která nastala. Proto je právě na rodičích, aby dítěti celou situaci vysvětlili a objasnili ji. Může se stát, že se dítě stane tzv. rukojmím rodičů. Rodiče se do role dítěte necítí a netuší, jaký dopad na dítě celá situace spojená s rozvodem může mít. Proto se v této diplomové práci zaměřuji také na dopady, které ovlivňují dítě, ať už po stránce osobnostní nebo jiné. V rámci výzkumu se také zabýváme tím, jak se po rozvodu změnil vztahy dětí s rodiči.

Děti jsou naší budoucností, proto je nutné jim věnovat velkou pozornost a zabývat se tím, jak se cítí. V této práci se zaměřujeme na osoby od 15 do 25 let, jejichž rodiče se rozvedli. V tomto věku už mají lidé vyhraněné názory a dokáží posoudit, jak na ně rozvod působil, jak je změnil, jak ovlivnil jejich vztahy s rodiči a jak na celou situaci pohlížejí dnes.

Neharmonické prostředí, kdy se rodiče dítěte rozvádí, vnímá dítě často velmi negativně. Proto je velmi důležité zjistit, jak dítě na celou situaci reaguje.

Po určitém čase, který mohl od rozvodu v určitém konkrétním případě uplynout, dítě získá nadhled, který mu pomůže zhodnotit situace, ve kterých se nacházelo, a také odhalit veškeré dopady, které v něm rozvod zanechal a jak jej rozvod ovlivnil. A to jak po stránce osobní, tak třeba profesní.

Po tomto zjištění bude možné co nejvíce eliminovat negativní dopad rozvodu. A to z pohledu dítěte. Ke zjištění volíme metodu polostrukturovaného rozhovoru.

V teoretické části je nezbytné definovat pojmy, které s rozvodem souvisí. Nejprve se zabýváme rodinou, definujeme funkce rodiny, její typy, druhy. Dále také rodičovské role. V další kapitole je nutné objasnit rozvod, proč k němu dochází, jeho příčiny, následky, průběh a dopady. V neposlední řadě musíme také definovat cílovou skupinu osob, tedy osoby od 15 do 25 let a zdůvodnit tento záměrný výběr. Ve třetí kapitole uvádíme možné dopady, které má rozvod obecně na děti, také na adolescenty a mladé dospělé.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Rodina je základ státu. Různá odvětví charakterizují rodinu rozdílně, dívají se na ni z různých úhlů pohledu, jinak ji definují a dělí. Špaňhelová (2014, s. 11) definuje rodinu z hlediska psychologie jako „*společenskou skupinu spojenou manželstvím nebo pokrevními vztahy a odpovědností vzájemnou pomocí.*“

Obecně můžeme rodinu definovat jako spojení osob nebo skupiny lidí, kteří mají společné zájmy. Rodina jako taková prošla spoustou změn. Postupem času se vyvíjela a formovala.

„O rodině můžeme mluvit až tehdy, když se muži a ženy, kteří spolu žijí, narodí dítě. Rodinu tedy automaticky netvoří lidé toho či onoho pohlaví, kteří spolu pouze žijí v jednom bytě anebo kteří spolu pouze vedou společnou domácnost. Rodinu tak netvoří ani manželské bezdětné páry, netvoří ji ani bezdětné páry žijící spolu ve volném svazku anebo páry žijící mimo své anebo svá manželství. Rodinu tak netvoří ani páry homosexuální. Tato skutečnost však neznamená, že rodinným životem nemohou spolu žít nesezdané páry, kde si jeden nebo oba partneři do tohoto soužití přivedou své biologické děti.“ (Veselá, 2004, s. 11)

Z výše uvedených důvodů do této kapitoly řadíme i nesezdané páry. Ale proto, že nesezdané páry nejsou ústředním tématem této práce, definujeme je pouze okrajově.

Níže se zaměříme na dělení rodiny, její funkce a typy, které si následně detailně rozebereme a upřesníme si jejich význam.

1.1 Funkce rodiny

Když mluvíme o rodině jako o společenské skupině, musíme bezesporu zmínit její funkce. Funkce rodiny jsou pro její správný chod zásadní a pro rodinu nepostradatelné. Každý ze členů rodiny, by se pro správné fungování, měl dle svých možností přičinit a pomoci tak zajistit její bezproblémový chod a správný vývoj dětí.

Kraus a Poláčková (2001) tvrdí, že rodina zodpovědná za plnění různých činností, zabezpečuje členy rodiny jak po stránce ekonomické, tak po té finanční. Stará se o výživu, zdravotní stránku, ale také i tu kulturní. Rodina pomáhá vštěpovat morální postoje, které dopomáhají k ochraně a plnění určitých rolí ve společnosti, ale i ve vztahu k ní. Níže si proto uvedeme dělení funkcí, které se v odborné literatuře objevují nejčastěji a jsou pro nás stěžejní.

- 1) Biologicko-reprodukční funkce - „*Pro svůj zdárný rozvoj potřebuje společnost stabilní reprodukční základnu. Proto je také v jejím zájmu, aby se rodil takový počet dětí, který tyto perspektivy naplní.*“ (Kraus, 2008, s. 81)
- 2) Ekonomicko-zabezpečovací funkce - další z funkcí se zabývá ekonomickou sférou. K zajištění blahobytu v rodině jsou důležité finance, na kterých je rodina závislá. Rodina je základ státu, jak už bylo několikrát zmíněno, proto je také součástí trhu práce a tento trh práce je na ní z velké míry závislý. Poruchy této funkce spatřujeme ve vzrůstu výdajů, ale i možné nezaměstnanosti, která s sebou může přinést velké problémy. Rodina má často společný rozpočet a dělí se o výdaje, které jsou spojené s chodem domácnosti. V případě, že rodina nemá dostatečné finance na zajištění určité úrovně, nastává problém. (Kraus, 2008)
- 3) Ochranná - pod tímto pojmem rozumíme zajištění ochrany před hrozícím nebezpečím. Je to tedy zajištění bezpečí všech členů rodiny tak, aby se v rodině cítili bezpečně a příjemně. (Kraus, 2008)
- 4) Výchovná - tato funkce zajišťuje správný vývoj dítěte, v závislosti na osvojení si základních návyků, mravních dovedností, zvyků, tradic a vzorců chování. Osvojením zmíněných postojů se zajišťuje vstup dětí do života ve společnosti. Dítě si také osvojuje hodnotové orientace a zkušenosti, ze kterých postupem času čerpá a využívá je tak, aby bylo aktivním členem společnosti. (Kraus, 2008)
- 5) Socializační - „*socializací v rodině rozumíme především proces působení rodiny na své členy, v celém souhrnu jevů a procesů: ekonomických, sociálních, kulturních, mravních, estetických, zdravotních a jiných.*“ (Kraus, Poláčková, 2001, s. 81)
- 6) Emocionální - tato funkce plní nezastupitelnou roli. Rodina je jedinou institucí, která dokáže tuto funkci zajistit jako nikdo jiný. Pocit lásky, bezpečí, sounáležitosti, úcty. Pocit toho, kde jsme doma, je tam, kde je naše rodina. Tam, kam se rádi vracíme a kde máme zázemí. Rodina je nezastupitelná, ale také mnohdy velmi vyčerpávající. V rodině totiž nastávají události, které nejsou jenom příjemné. Cit není pouze láska a bezpečí, ale také strach a obavy. Jak není jen jedna strana mince, nemůže být emocionální funkce jen pozitivní. V rodině můžou nastat situace, které nejsou příjemné. Může to být rozvod, ale také smrt člena rodiny. Tyto události v nás zanechávají pocity, které si často neumíme vysvětlit a je na každém z nás, jak se s nimi vyrovná. (Kraus, 2008)

Dle výše zmíněných funkcí, je zřejmé, že rodina hraje ve společnosti velmi důležitou roli. Její funkce se navzájem prolínají, doplňují a navazují jedna na druhou. Rodina je tedy pomyslnou kotvou, která pomáhá rodině ve správném fungování.

1.2 Typy rodin

Členění rodin není jasně uceleno. Dělení je závislé na mnoha faktorech a kritériích. Vybrali jsme si dle odborné literatury nejčastější dělení, které uvádí Čábalová (2011). Rodinu dělí na základní a vícegenerační. Základní neboli nukleární rodinu definujeme jako dvojici rodičů a jejich dětí. V případě, že do rodiny zahrneme i další příbuzné, jako např. prarodiče, jedná se o rodinu vícegenerační neboli rozšířenou. Vícegenerační rodina zahrnuje příbuzné z obou stran, tedy od obou rodičů.

Současná nukleární rodina je považována dle Gjuričové a Kubičky (2009) za křehkou. V dnešní době na ni sice nejsou kladeny takové nároky a také se zpravidla nemusí řídit dle daných pravidel a norem, které by ji omezovaly. Rodina se ale může snadno rozpadnout z důvodu tlaku, který na ni působí z okolí.

Rodina se odlišuje nejen dle složení, ale také dle toho, jak plní nebo naopak neplní své funkce. Zda dítě v rodině není ohroženo, zda je zajištěn jeho správný vývoj nebo jsou v rodině natolik závažné problémy, že již není možné rodinu sanovat.

Dle Fischera (2009) dělíme rodinu následovně:

1. Funkční - tato rodina splňuje všechny své funkce a je ve prospěch dítěte, které se zde harmonicky vyvíjí.
2. Problémová – takto definovaná rodina je ta, ve které se objevují problémy a rodina tak není schopna plnit některou z jejich funkcí. Tato rodina je ovšem schopna zajistit opětovně její správné fungování a obnovit její chod. Je schopna tyto poruchy zvládnout vlastními silami, bez zásadnější pomoci třetí osoby.
3. Dysfunkční - zde se začínají objevovat zásadnější problémy. Rodina již není schopna obnovit své funkce, bez pomoci pověřených osob. Děti v takové rodině jsou ohroženy z hlediska jejich správného vývoje. V tomto případě je nutné rodinu tzv. sanovat. Použít tedy různá opatření, která by rodině pomohla obnovit potřebné funkce.

4. Afunkční - jde o poslední typ rodiny, ve které jsou poruchy již natolik závažné, že rodina neplní žádnou ze svých funkcí. Neplní základní poslání a dítě může být ohroženo dokonce i na životě. V takovém případě je sanace rodiny neproveditelná a pro dítě je, bohužel, nejlepším řešením odebrání z této rodiny.

1.3 Vývoj rodiny

Stejně tak, jak se vyvíjí člověk, jeho hodnoty, tradice a názory, vyvíjí se i rodina. Mění se také očekávání, která jsou na rodinu kladena. Gjuričová a Kubička (2009) uvádí, že nezáleží jen na svobodném rozhodování, ale spíše na společenských podmínkách, zvyklostech a jaké chování je tolerováno a akceptováno. Tato kritéria se postupem času mění.

V minulosti hrál roli například věk, ve kterém se žena provdá a věk muže, ve kterém se ožení. Tato očekávání jsou v současné době na ústupu a lidé tomu nevěnují tolik pozornosti jako v minulosti. Minulé generace se také hodně soustředily na to, v jakém časovém horizontu od sňatku budou mít lidé děti a kolik jich budou mít. Nesplnění těchto společenských očekávání mohlo způsobit problematické chování vůči osobě, která tato očekávání nesplnila. Toto chování mohlo být považováno za podivné, dokonce i problematické. Změny v rodinách, tedy změny v pohledu na rodinu, se přizpůsobují vnějším činitelům v rámci dané kultury. Jsou to biologické, sociální a psychologické tlaky z okolí. (Gjuričová, Kubička, 2009)

Dle Možného (2006, s. 14) panovala po dlouhou dobu tvrzení, že rodina je „*pro sociologii příkladem morfostatické instituce. Představuje sociální zařízení, jehož základním účelem je vytvářet soukromý prostor pro reprodukci společnosti, stíněný proti vířícímu a nepřehlednému světu veřejnému. Chrání své členy, nemění svůj tvar, vnitřní uspořádání ani habitus a změny ve svém okolí vyrovnává. Vývoj či pokrok tím rodina ovšem nebrzdí. Naopak: svou stabilitou dynamiku umožňuje a v jistém smyslu i podporuje, protože brání společenský systém před chaosem a zhroucením...toto přesvědčení vládlo v sociologii po celé devatenácté a ještě i přes polovinu dvacátého století.*“

Ve starších etických a morálních spisech je uvedeno, že v případě, že lidé přestávají plnit rodinné závazky, tak společnost ztrácí svou sílu. (Možný, 2006)

Když nahlédneme hlouběji do historie, zjistíme, že založení stabilní a funkční rodiny nebylo mnohdy snadné. Z historického pohledu se formy rodin měnily, a to zejména v závislosti na společenských třídách. V různých společnostech je totiž pojetí rodiny odlišné. Společná je ale péče o děti. Důležitou roli hrálo také křesťanství. Církev podporovala nerozlučitelnost. I když bylo tedy manželství monogamní, v některých dobách byla možnost mít milenky, popř. konkubíny. Mít toto privilegium vyžadovalo moc a bohatství a bylo přijatelné jen pro muže. Nevěra u žen tolerována nebyla, a to ani v případech žen pocházejících z nejvyšších kruhů. (Gjuričová, Kubička, 2009)

Z předchozího odstavce je zřejmé, že ne vždy byla rodina stabilním prvkem a již v dávné historii se stávalo, že nebyly funkce rodiny zcela naplňovány. Rodina, ostatně jako celá společnost, se i nadále vyvíjela a formovala. Změny v rodině byly zapříčiněny mnohými faktory, ale hlavně dobou, která s sebou nesla určitá pravidla a očekávání.

Rodina v moderní společnosti dle Holé (2013), reaguje na nově vzniklé technické vymoženosti, změny v oblasti hospodářské, ale i politické moci. Ve společnosti se vyčleňují nové hodnoty a životní vzorce. Je tomu tak zejména z důvodu průmyslové revoluce, která způsobila v té době obrovský zvrat. Motiv zajišťování živobytí se mění na motiv zisku.

Průmyslová revoluce také přináší změny v rodinném životě. V počátcích revoluce pracovala celá rodina, a to nejčastěji v zemědělství. Jak industrializace postupovala, stoupaly mzdy natolik, že muž byl schopen uživit rodinu sám. Proto ženy často zůstávaly s dětmi doma. (Gjuričová, Kubička, 2009)

Jak se prohlubovala dělba práce, dochází v rodině ke ztrátě do té doby tradičních funkcí. Dochází k vývoji a rozvoji speciálních institucí. Otec rodiny a námezdně zaměstnaný muž, se rodině z důvodu pracovních povinností vzdaluje. Tam, kde byla rodina nezastupitelná, nastupují instituce, které tyto role přebírají, např. školy, které přebírají vzdělávání. (Možný, 2006)

Možný (2009) mimo jiné také uvádí, že od konce 50. let ženy začínají pracovat více na své kariéře a nevěnují tolik pozornosti péči o domácnost. Kariéra se pro ně stává skoro stejně důležitou, jako pro muže. K tomuto fenoménu dochází z důvodu menšího počtu dětí v rodině, ale také důvodů ekonomických, protože se žena věnuje více svému zaměstnání.

V průběhu 20. a 21. století, se začínají ženy více prosazovat a dostávají se v zaměstnání na vyšší pozice. Podobná situace u mužů a žen je v oblasti vzdělávání.

Ženy začínají pronikat do povolání, která jsou do této doby vnímána jako typicky mužská. Vyrovnávají se tak genderové rozdíly ve vnímání jejich rozlišnosti. Stále více žen také podporuje formální rovnoprávnost žen a mužů, jak v rodině, tak na trhu práce. Z hlediska pohledu na rodinu přibývá rodin, kde spolu muž a žena, partneři, žijí po dlouhou dobu. Vychovávají společně dítě, ale neuzavřeli sňatek. Můžeme to tedy považovat za nový trend. (Gjuričová, Kubička, 2009)

Možný (2006) uvádí, že i když v postmoderní společnosti nastaly změny, které se významně odlišují od postojů v tradiční společnosti a rodině, tak i přesto zůstává touha po založení vztahu, hledání ideálního protějšku, výchova a plození dětí. Stále je tato touha po založení rodiny velká a pro většinu lidí je rodina kotvou života.

1.4 Rodičovství

Rodiči se nerodíme, jimi se stáváme. Rodičovská intuice, empatie a vlastní selský rozum je nutností. Generace dětí se mění v souvislosti s dobou, ve které se narodí a jaká pravidla jsou v dané době určená. Taky je nutné si uvědomit, zda opakujeme, co jsme zažili doma na vlastní kůži a zda chceme jít stejnou cestou. Nebo to nebylo správné? Chceme být jiní rodiče? Lepší? A co je správné? Hlavní je si uvědomit, jak funguje svět a jak chceme, aby fungoval ten náš.

„Jestli má jít tento svět kupředu, nemohou být děti stejné, jako jejich rodiče. A my rodiče těžko můžeme vychovávat děti současnosti jako v minulém století. Dnešní generace rodičů a prarodičů už měla příležitost svůj svět vytvořit a taky vytvořila. To je tzv. náš svět. To nebyl nikdo jiný než my a generace před námi. A přitom už po staletí stále slýcháme: Ty dnešní děti jsou ale nevychované, kam ten svět spěje...“ (Skládalová, 2017, s. 8)

Jak být dobrým rodičem je otázka, kterou si klade každý z nás. Není univerzální návod, jak toho docílit. Je mnoho stylů a návodů, ale ten správný si musíme určit podle sebe a svého nejlepšího vědomí a svědomí. Je těžké v dnešní moderní době vychovat dobrého člověka, který by byl perfektní a přispíval svým dílem ke zlepšování společnosti. Koucká (2017, s. 17) uvádí, že *„toužíme být perfektní, a jsme čím dál nejistější“*. Může to být dáno nároky, které jsou v dnešní společnosti kladeny a stresovými faktory, které jsou všudypřítomné. Proto není snadné být perfektní a být odolný vůči těmto nárokům.

Výsledkem dobré výchovy je dobrý člověk. Jak ale být v dnešní době dobrým rodičem?

Koucká (2017) vidí jako tradiční metodu vychovat poslušné dítě. Jenže termín dobře vychované dítě, je v dnešní době už téměř nepoužívané. Rodiče přemýšlí, zda dítě vychovávají správně. Zda jej dostatečně milují a podporují. V minulosti, v případě, že dítě zlobilo, rodiče zvažovali trest. V dnešní době, si v tomtéž případě rodiče kladou jejich špatné chování za vinu. Podceňují se a přemýšlí, co ve výchově zanedbali a kde pochybili.

Máme mnoho stylů rodičovství a každý z rodičů přistupuje k výchově odlišně. Koucká (2017) uvádí 3 základní styly rodičovské výchovy: autoritářský, liberální a demokratický. V současné době se do popředí dostává také termín angažovaný rodič. Tedy přehnané a urputné rodičovství. Tento nový termín popisuje rodiče, kteří se starají o děti tzv. nad rámec. Přehnanou péčí mají na děti negativní vliv. Takový rodič sice uspokojuje potřeby dítěte, chrání jej a je mu neustále nablízku. Dítě tak ale není schopno se učit samostatnosti, protože mu rodiče neustále asistují. Dítě má tak místo rodiče spíše asistenta, který pro něj udělá takřka cokoli.

Dítě potřebuje stanovit určité hranice. Výchova má dítě připravit na budoucí život, kde rodiče nebudou neustále nablízku a ochotni pomoci. Trélaun (2009) uvádí, že výchova je cesta ke stanovení hranic. Je důležité v dítěti vyvolat pochybnosti, zda opravdu potřebuje novou hračku, když jich má doma hodně. Není snadné říct dítěti ne a mít pocit viny. Je přece jednodušší dítěti povolit a podlehnout, ale to mu nepomůže získat si odolnost k překonávání budoucích překážek, které na něj čekají.

Jednou z takových překážek může být právě rozvod, který je pro dítě těžkou zkouškou. Je důležité vést dítě k odolnosti. *„Psychická odolnost je jednou ze základních součástí emoční inteligence – můžeme ji charakterizovat jako schopnost pevně čelit nepříznivým okolnostem, nenechat se jimi zlomit a najít v sobě sílu vypořádat se s nepříjemnými nebo problematickými emocemi. Odolnost nám pomáhá zvládat své emoce a reagovat přiměřeně situaci.“* (Wilding, 2010, s. 114)

Koucká (2017) říká, že dítě, které je psychicky odolné, se pod určitou zátěží nehroučí a nesesype se. Dokáže ji v rámci jeho schopností a možností řešit. Jde částečně o vrozenou schopnost. Postupně se ale s věkem prohlubuje a rozvíjí. Člověk ji mnohdy i nevědomě buduje a rozšiřuje. Jde to ruku v ruce s vlivem zrání nervové soustavy. Jde tedy také o naučenou schopnost a dovednost, která se musí trénovat a posilovat.

Je důležité, aby rodiče vedli děti k tomu, aby psychickou odolnost rozvíjelo. Je to celoživotní proces. Rozvoj této schopnosti dělíme na jednotlivá období,

v závislosti na potřebách, které jsou aktuální dle věku. Společná je ale vytrvalost. Navzdory momentálním komplikacím, kterým osoba čelí. Je to síla vůle. Důležité je si zvolit cíl a ten následovat. Také je nutné být rodičem, který naučí dítě vyhrávat, ale i prohrávat. Život totiž přináší situace, které nás zaskočí a pro dítě můžou být fatální. Naučit dítě, že když ve škole dostane špatnou známku, není nutné se hroutit a vnímat známku negativně. Je nutné naučit dítě, že jejich štěstí závisí na jejich vlastním chování. Že známka se dá opravit, když tomu budou věnovat nutnou dávku pozornosti. Tímto získají i zdravé sebevědomí a činí je to psychicky odolnějšími. (Koucká, 2017)

V souvislosti s rozvodem je ale nutné věnovat pozornost tomu, jak velká je zátěž, kterou hodláme dítě vystavit. Rozvod je velmi stresující záležitostí, a proto je důležité věnovat pozornost aktuálnímu psychickému, ale i fyzickému stavu dítěte, v závislosti na jeho věku. Situace mohou dítě oslabit a traumatizovat, a to i v případě, když je psychicky odolné. Musíme věnovat pozornost míře zátěže, kterou hodláme dítě vystavit a jako jeho rodiče musíme odhadnout, jak se s celou situací vyrovná a být mu nablízku. Co je pro jedno dítě výzva, je pro druhé dítě trauma. Nemůžeme dítě tedy konfrontovat se vzniklou situací bez dřívější přípravy. Klíčem je citlivost rodičů vůči dítěti, tak aby bylo dítě schopno se se situací vyrovnat a netraumatizovat jej rozvodem.

2 MANŽELSTVÍ A ROZVOD

V této kapitole si nejprve uvedeme, jak je na manželství a rozvod nahlíželo z historického hlediska. Dále si vymežíme tyto dva pojmy z hlediska českého práva. Je také důležité definovat jejich význam, členění a popsat důsledky.

2.1 Historie manželství a rozvodu

Konflikty doprovází manželství od počátku. Proto lze předpokládat, že historie manželství a historie rozvodu má kořeny ve stejné době. I když se v minulosti o tomto tématu příliš nehovořilo.

Historici se shodují na tom, že v manželství šlo prvotně pouze o plození dětí a rozšíření majetku. Jednalo se o sňatky z rozumu a málokdy se jednalo o sňatky z lásky. Ty se objevují až mnohem později. V evropských zemích se manželství uzavíralo zásadně před Bohem a bylo tedy prohlášeno a považováno za svaté. Moderní civilní manželství je celkem mladá instituce, alespoň tedy v českých zemích. (Janečková, 2008)

Významným mezníkem je zavedení Všeobecného občanského zákoníku, v roce 1811. Ten v oblasti rodinného práva vymezil kroky, které je potřeba splnit, aby se mohlo manželství uzavřít. Definoval také překážky sňatku a definoval rozvod od stolu a od lože. Církev hrála velkou roli a uzavřít manželství bylo možné jen za asistence katolického kněze, a to pouze v kostele. Snoubenci museli absolvovat snoubenecké zkoušky, jako např. rozhovor s knězem o účelech manželství a manželských povinnostech. Základ manželství spočíval v tom, že manžel je hlava rodiny a žena jej následuje. Muž zaopatřuje rodinu a žena se stará o domácnost, kterou spolu zakládají a která je svatým místem. Děti byly chápány jako manželská povinnost. Jejich odmítání nebo dokonce bránění v početí, bylo bráno jako velmi těžký hřích. V 19. století nastaly změny, které se nevyhnuly ani instituci manželství. V roce 1868 se v Čechách zavedla možnost uzavřít civilní sňatek. Manželství poté už tedy nebylo ryze církevní, protože rozchod katolické církve a státu znamenal, že u lidí slábl vliv církve a celkově i vliv náboženství na jejich životy. (Pavelková Čevelová, 2018)

Rozvod se také historicky vyvíjel. Vyvíjí se neustále i názory na něj, jeho odmítání částí společnosti, kritika, postoje k němu, ale vyvíjí se i pozitivní názory lidí na něj. Je otázkou, zda je spíše řešením dlouhodobě vyhocené situace nebo nouzovým východiskem.

Rozvod, jako jediná možnost zániku manželství, pokud oba manželé žijí, byl v Československu uzákoněn až v roce 1950. Před tímto datem bylo možno využít dvě varianty ukončení manželství u obou žijících. Rozvod od stolu a lože a rozluka. První varianta, v původním smyslu, znamenala zproštění od manželských povinností a bylo možné mít oddělené bydliště. Manželství jako takové ale trvalo nadále a nebylo možné uzavřít nový sňatek. Rozluka znamenala možnost založit nový sňatek, novou rodinu a byl uskutečněn rozvod, tedy to, co považujeme dnes jako rozvod. Rozluky ani rozvody ale dříve nebývaly časté a společnost je mnohdy netolerovala. (O rozvodech v Česku, 2016)

Od roku 1949 do roku 2014, se podle ČSÚ v Československu a Česku, uskutečnilo 4 799 250 svateb. Celkem 1 588 846 manželství, pak skončilo rozvodem (v roce 1949 ještě rozlukou), což ve výsledku znamená, že zhruba 33 % tuzemských manželství zkrachovalo. Procento rozvodů ale samozřejmě nezůstává v čase konstantní. *„Na počátku sledovaného období se rozvádělo jen o něco málo více, než jedno manželství z deseti, nicméně rozvodovost velmi výrazně stoupla po rozpadu Československa, kdy během několika málo let vzrostla téměř o 20 %. Dnes dosahuje zhruba 60 %, a to i navzdory tomu, že u nás výrazně poklesl počet svateb a tolerance vůči nesezdaným párům naopak vzrostla.“* (Lhotáková, 2016)

Rozvodové poradenství

Od 70. let minulého století vznikají nová poradenství. Předrozvodové, rozvodové a porozvodové. Hlavními propagátory této disciplíny u nás byli např. Sedláček nebo Dytrych. Často s nimi také spolupracuje i psycholog Zdeněk Matějček. Autoři vnímají tuto disciplínu hodně široce. Zahrnují zde aktuální demografické údaje o rozvodovosti, ale také zvládání stresových situací, které rozvod přináší nebo adaptace na situaci po rozvodu. Zavádí se nový pojem, tj. emoční rozvod, který představuje dosažení jakési emoční stabilizace a smíření se s rozbitým manželstvím. Dále je zde zahrnuto také nejdůležitější vnímání, *„nejsme manžely, ale zůstáváme rodiči“*, proto je zde nutné vyrovnání se s rozvodem, ale i uvědomění si, že je důležité si plnit role, které nám i nadále zůstávají. (Novák, Průchová, 2007, s. 13.)

2.2 Manželství

Manželství chápeme jako citový vztah mezi dvěma lidmi. K tomuto vztahu poté často přibude citový vztah s dětmi. Je přirozené a navíc i správné, že lidé většinou tento svazek nevnímají jako svazek právní. Přesto je dobré si uvědomit všechno, co je v souvislosti se vstupem do tohoto svazku důležité. Vstupem do manželství si navzájem lidé stvrzují své vztahy, ale nejenom ty citové. Vztahy jsou to také právní. Společné jmění, rodičovská zodpovědnost, vyživovací povinnost a mnoho dalšího. Život přináší mnoho situací, které nám aktuálně sice můžou přijít vzdálené nebo fiktivní, život je ale složitý a nepředvídatelný a nikdy nevíme, jaké břímě na nás snese. (Šmolka, Mach, 2008)

Definicí manželství je mnoho, každý z autorů má jiný úhel pohledu na tento svazek. Dle Nováka (2010, s. 37) je manželství „*párové soužití trvale ohrožované potencionální krizí.*“ Manželství je trvalý svazek, do kterého lidé vstupují na základě splněných podmínek. Tyto podmínky jsou dány zákonem. Lidé do manželství vstupují s úctou a příslibem, vázaným vůči sobě navzájem.

Rozhodnutí osob vstoupit do manželství je dobrovolné a společností kladně přijímané. Manželství je tedy vyvrcholení, většinou dlouholetého vztahu, mezi osobami.

Manželství je ukotveno v Občanském zákoníku č. 89/2012 Sb. Podle § 655 tohoto zákona, je manželství „*trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.*“

Dle tohoto zákona manželství vzniká na základě svobodného rozhodnutí jak muže, tak ženy, kteří chtějí do manželství vstoupit. Také musí být tento obřad uzavřen v přítomnosti dvou svědků. Dle způsobu uzavření rozlišujeme dva typy sňatků:

- 1) občanský – před orgánem veřejné moci v přítomnosti matrikáře,
- 2) církevní – osobně před orgánem církve nebo náboženské společnosti k tomu oprávněné, ale pouze v případě, že snoubenci tři měsíce před očekávaným uzavřením sňatku nahlásí příslušné matrice, kdy a kdo je bude oddávat.

Dále tento zákon stanovuje také překážky, které v uzavření manželství brání. Osoba, která je nesvéprávná nebo byla v této oblasti omezena, nemůže vstoupit do manželství.

Dále také osoba, která vstoupila do manželství nebo registrovaného partnerství v zahraničí a tento sňatek nadále trvá. Manželství nemůže být uzavřeno mezi sourozenci nebo mezi poručníkem a pěstounem, ani mezi pěstounem a svěřeným dítětem.

Vstupem do manželství vzniká právní vztah mezi mužem a ženou. Oba tím získávají práva, ale i povinnosti, které z manželství plynou. Vzniká i společné jmění, které je na základě zákona 89/2012 Sb., § 709 definováno jako to, co nabyl jeden z manželů nebo co nabyli oba z nich za doby, kdy manželství trvalo, s výjimkou toho, co slouží osobní potřebě jednoho z manželů. Co nabyl jeden z manželů darem nebo děděním, co se vztahuje k jeho výlučnému vlastnictví, co nabyl jeden z manželů jako náhradu za poškození výhradně jeho majetku nebo co nabyl jeden z manželů jako náhradu nemajetkové újmy na jeho přirozených právech. Součástí společného jmění manželů je i podíl manžela v obchodní společnosti nebo např. družstvu. Za společné jmění můžeme považovat i dluhy, převzaté v době, kdy manželství trvalo, ale jen za určitých okolností daných zákonem.

Smlouva, kterou je možné sjednat před vstupem do manželství, společné jmění upravuje. Jedná se o předmanželskou smlouvu, pomocí které se upravují budoucí majetkové vztahy v manželství. Tímto dokumentem se dá budoucí společné jmění manželů rozšířit nebo také zúžit. Dále také zcela vyhradit. Snoubenci se tedy dohodnou na úpravě budoucího majetku jinak, než jak udává zákon. Smlouva musí být uzavřena formou notářského zápisu, jinak je neplatná, protože nemá náležitosti, za kterých by měla být podle práva uzavřena. (Šmolka, Mach, 2008)

Nesezdaná soužití

V nesezdaném soužití sice nehrozí rozvod, ale pro dítě může být opuštění rodiny jedním z rodičů naprosto zásadní. I když v této situaci není potřeba zákonů k tomu, aby se partneři rozešli, dítě může vnímat celou situaci stejně, jako kdyby se o rozvod jednalo. Záleží na jejich dohodě o situaci, která nastane v případě, že v nesezdaném soužití je dítě. Okrajově si tedy definujeme i termín nesezdané soužití.

Rodinné právo uvedené v občanském zákoníku se zabývá zejména manželstvím, je ale statisticky prokázáno, že většina partnerů žije v nesezdaném soužití, ze kterého se narodila více než polovina všech dětí. Na tuto skupinu se ale občanský zákoník nezaměřuje a nijak jej neupravuje. (Novotný a kol., 2017)

Nesezdané soužití se také někdy označuje jako vztah druha a družky. Jak už bylo uvedeno výše, nesezdané soužití není v zákoně uvedeno, proto nelze být úředně zapsán jako druh

a družka, popř. partner a partnerka. Existuje však soužití muže a ženy ve společné domácnosti. Jde o určitou módu, kterou aktuálně volí čím dál tím víc partnerů. Nelze říci, že tímto navždy vymizí svazek manželství, jde spíše o novodobý trend, ke kterému se staví tato generace kladně.

Lidé si volí nesezdané soužití zejména z praktických důvodů. Nevzniká u nich společné jmění a v případě rozvodu je poté na nich, jak si své jmění rozdělí.

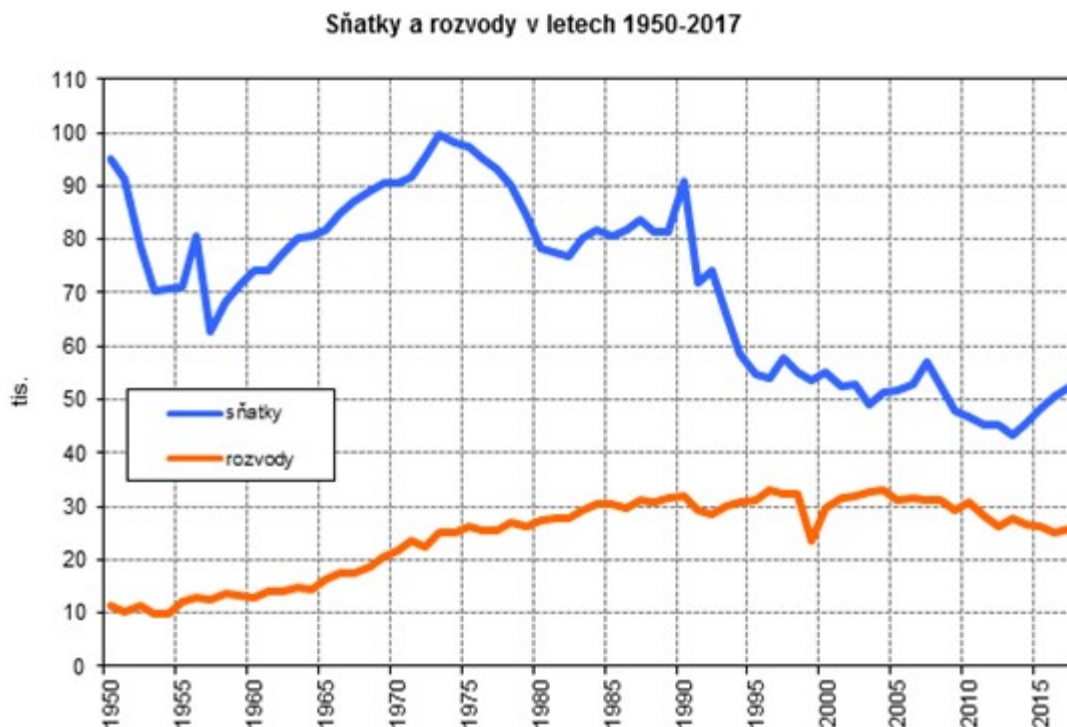
Ze současných výzkumů plyne, že i špatné manželství je lepší než stav po rozvodu. Zahraniční studie dodávají, že je-li manželství nešťastné, rozvodem se situace nezlepší. Rozvod totiž nemusí zvýšit sebedůvěru ani sebeúctu a zvyšuje riziko deprese. *„Jisté je, že lidé se snubním prstýnkem žijí déle než ti, kdož jsou volní. V tomto směru manželství více, respektive déle, chrání muže, a čím déle žijete v manželství, tím je přínos vyšší.“* (Novák, Corradiniová a Vypušťák, 2015)

2.3 Rozvod

S pojmem rozvod se asi každý z nás nějakým způsobem setkal, ať už ve své rodině nebo v rodině svých blízkých. Jak uvádí Poupětová (2009, s. 15) *„rozvod není krátkodobý akt, ale část životní cesty. Ta nebývá ani přímá, ani jednoduchá. Není ani bezbolestná.“* Rozvod v nás zanechává jizvy. Jizvy, které se zhojí, ale přece jen zanechají stopy.

„Většina dětí si ještě řadu let pamatuje, kdy a jak se tuto zprávu dozvěděli, protože pro mnohé z nich je to největší trauma, jaké utrpěli.“ (Smith, 2004, s. 29)

ČSÚ uvedl na svých webových stránkách, jak se vyvíjely rozvody a sňatky od roku 1950 do roku 2017.

Vývoj sňatků a rozvodů, 1950 - 2017 | Zdroj: ČSÚ

Dle výše uvedené tabulky je zřejmé, že v posledních letech rozvodovost mírně klesá. Počet sňatků ale naopak stoupá. Rozvod pro rodinu znamená často velmi těžké období. Je ale potřeba splnit všechny požadavky, která stát vyžaduje a celou situaci zvládnout.

V prosinci roku 2012, bylo dle Centra pro výzkum veřejného mínění u osob starších 15 let zjištěno, jaký názor mají na rozvod. Z otázky, zda je rozvod přijatelným řešením v případě, že rodina nefunguje, odpovědělo „rozhodně souhlasím“ a „souhlasím“ 76 % respondentů. Odpovědi „spíše souhlasím“ a „nesouhlasím“ jen 4 %. Další otázka se týkala toho názoru, zda se děti rozvedených manželů častěji rozvádějí. „Rozhodně souhlasím“ a „souhlasím“ zaškrtnulo 36 % respondentů, odpovědi „spíše souhlasím“ a „nesouhlasím“ 22 % z nich. (Novák, Corradiniová a Vypušťák, 2015)

Rozvod se dotýká jak manželů, tak i dětí, v případě, že je manželé mají. Proto je potřeba přistoupit k rozvodu racionálně a nezanedbat jeho možný dopad. Rozvod by měl být krajním řešením a manželé by tak k němu měli i přistupovat.

Je důležité celou situaci zvážit a prodiskutovat, protože v případě, že manželé pečují o děti, musí si uvědomit, že se celá situace dotkne i jich.

V následujícím textu si definujeme, jaké příčiny mohou k rozvodu manžele vést, ale také legislativu, která je pro úspěšné absolvování rozvodu stěžejní.

2.4 Příčiny rozvodu

Definovat, kdy je rozvod opravdu nutný, je velmi složité. Míra nutnosti je závislá na každém z manželů, jak situaci v manželství vnímají a jak moc je manželství rozvráceno. Rozvod je nevyhnutelný v době, kdy se v manželství nedá vydržet a míra frustrace, tolerance a úcty již překročila námi dané hranice. (Novák, Průchová, 2007)

Hranice, kdy už je rozvod opravdu nutný je závislá na tom, co všechno jsou schopni manželé obětovat. Proč a kdy se ale nejčastěji manželé rozvádí?

Nejkritičtější je dle ČSÚ třetí až čtvrtý rok po svatbě. Jedná se většinou o bezdětné svazky. Dalším krizovým obdobím, je pátý až devátý rok. Některá z manželství se rozpadají i po patnáctiletém a víceletém trvání. Je to dáno zejména z toho důvodu, že děti se osamostatňují. Do manželství přichází pochybnosti a společné partnerství se rozpadá. Za příčiny rozvodu je nejčastěji považována rozdílnost názorů a zájmů. Tento důvod je uváděn dokonce u 40 % párů. Další z příčin je domácí násilí. Ta se dle statistik vyskytuje až u 30 % případů rodin. Je nutné zmínit také nevěru, ke které dochází až v 10 % případů nebo také alkoholismus a neshody v sexuální oblasti. (Mlčoch, 2008)

Násilí v rodině se rozlišuje na dva typy, prvním z nich je domácí násilí. Oběť zde může být kdokoli v rodině. Druhým typem je partnerské násilí. Tedy mezi partnery nebo manželským párem. V době rozvodu se tyto typy mohou překrývat. Domácí násilí si zde zmiňujeme z toho důvodu, že ve většině případů jsou děti svědkem násilí, které se odehrává mezi partnery. Proto je to posuzováno jako násilí i na dětech. Matoušek (2015, s. 61) uvádí, že „v případě, kdy násilí probíhá jen mezi dospělými a děti o něm nic nevědí, jsou velmi vzácné“.

Rozvodová situace může často násilí zhoršit nebo být jakýmsi nástrojem, jak rozvod řešit. V některých případech se domácí násilí objevuje totiž až jako důsledek celé situace, a to i v případě, kdy se násilí v minulosti neobjevilo mezi partnery vůbec.

Rozvod je totiž velmi emočně náročná situace a často se může stát, že jeden z partnerů celou situace emočně nezvládne.

Novák a Průchová (2007) ve své knize uvádějí několik dalších rozvodových znaků. Některé z nich jsou zásadnější a na rozvod mají velký vliv, jiné jsou zase tzv. poslední kapkou. Za tyto znaky jsou považovány následující:

1. mimomanželský poměr,
2. lhostejnost, neúcta a nezájem o partnera,
3. averze vůči partnerovi,
4. dlouhodobější úvahy o rozvodu,
5. oddělené bydlení,
6. trávení volného času odděleně,
7. informování dětí o možnosti rozvodu,
8. informování blízkého okolí o této možnosti,
9. nulová komunikace mezi manželi,
10. komunikace končí konfliktem,
11. žádné společné aktivity s dětmi jako rodina.

Podle prof. Gottmana, který je znám především za svou celosvětově uznávanou práci o stabilitě manželství a pravděpodobnostech rozvodu, existují čtyři hlavní příčiny nebo stádia rozvodu. Prvním z nich je pohrdání, které je nejnebezpečnější. Projevuje se různě, od jízlivých vtípků až po tvrdé urážky. Pohrdání je také doprovázeno slovy typu „*jsm lepší než ty*“ apod. Následky pohrdání spočívají zejména v tom, že je velmi těžké poté obnovit důvěru vůči partnerovi. Gottman je ale přesvědčen, že rozvod nastává jen v případě, že je opovržení vůči druhému z partnerů dlouhodobé a přetrvává. Dalším z nebezpečných příčin je kritika, defenzivnost nebo zazdívání. (Gottman a Silver, 2015)

Defenzivnost je ve skutečnosti obviňování partnera. V případě, že mezi partnery dojde ke konfliktu a partneři dávají jasně najevo svůj nezájem vůči protějšku, přitvrzují a moralizují, dochází mezi partnery k neustálým soubojům a hádkám. Proto se manželé odcizují a přestávají si rozumět. Mezi další příznak patří také zazdívání, které přichází obvykle později. Jako příklad si můžeme uvést situaci, která může nastat po příchodu manžela ze zaměstnání. Ten je ihned po příchodu zavalen manželčinými výčitkami a místo odpovědi a asertivní reakce, manžel z místnosti odejde. Tím dává jasně najevo

svůj nezájem a vyhýbá se konfliktu. Tím se ale také vyhýbá svému manželství. Zazdívání bývá oboustranné, jak ze strany ženy, tak ze strany muže. Podle profesora Gotmanna je ale toto chování obvyklejší u mužů. Posledním stádiem je zaplavení. Čím déle přetrvává pocit jak fyzického, tak psychického zaplavení, tím intenzivnější je pocit potřeby uniknout z takového vztahu. A to dříve, než dojde opětovně k dalším útokům. (Gottman a Silver, 2015)

Rozvodem zanikají práva a povinnosti manželů, a proto je důležité postupovat podle předem daných pravidel. Pro úspěšné absolvování rozvodu musí manželé splnit podmínky, které jsou uvedeny v Občanském zákoníku č. 89/2012 Sb.

2.5 Legislativa

Na rozvod pamatují i zákony, podle kterých musí být uskutečněn. Občanský zákoník č. 89/2012 Sb., § 755 říká, že manželství může být rozvedeno, je-li soužití manželů hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení. Přesto, že je soužití manželů rozvráceno, nemůže být manželství rozvedeno, byl-li by rozvod v rozporu:

- a) se zájmem nezletilého dítěte manželů, které nenabylo plné svéprávnosti, který je dán zvláštními důvody, přičemž zájem dítěte na trvání manželství soud zjistí i dotazem u opatrovníka, jmenovaného soudem pro řízení o úpravu poměrů k dítěti na dobu po rozvodu, nebo
- b) se zájmem manžela, který se na rozvratu porušením manželských povinností převážně nepodílel a kterému by byla rozvodem způsobena zvláště závažná újma s tím, že mimořádné okolnosti svědčí ve prospěch zachování manželství, ledaže manželé spolu již nežijí alespoň po dobu tří let.

Takový rozvod se nazývá rozvod sporný. U tohoto typu rozvodu soud zkoumá příčiny rozvodu a také jak hluboce je manželství rozvráceno. Toto soudní řízení trvá déle než v případě, že se manželé dohodnou. Zejména z důvodu vyřešení jak majetkových poměrů, tak otázky ohledně bydlení nebo výživného. (Arnoldová, 2016)

V Občanském zákoníku 89/2012 Sb., § 757 se uvádí, za jakých podmínek manželství rozvést lze. Připojí-li se manžel k návrhu na rozvod manželství, který podá druhý z manželů, soud manželství rozvede, aniž zjišťuje příčiny rozvratu manželství, dojde-li k závěru, že shodná tvrzení manželů, pokud se jedná o rozvrat manželství a o záměr dosáhnout rozvodu, je pravdivé a pokud:

- a) ke dni zahájení řízení o rozvod trvalo manželství nejméně jeden rok a manželé spolu déle než šest měsíců nežijí,
- b) manželé, kteří jsou rodiči nezletilého dítěte, které nenabylo plné svéprávnosti, se dohodli na úpravě poměrů tohoto dítěte po dobu rozvodu a soud jejich dohodu schválil,
- c) manželé se dohodli na úpravě svých majetkových poměrů, svého bydlení, a popřípadě výživného po dobu po tomto rozvodu.

Takový rozvod se nazývá rozvod nesporný, neboli smluvní. U tohoto typu rozvodu, jak už název napovídá, oba manželé s rozvodem souhlasí a jsou schopni se mimosoudně dohodnout. Jak už o vypořádání majetkové situace, tak o vyživovací povinnosti. Tuto dohodu poté jen doloží u soudu, který jej schválí. V takovém případě soud nezkoumá příčiny rozvodu. (Arnoldová, 2016)

V případě, že jsou manželé rodiči a je přítomno i nezletilé dítě, je potřeba ustanovit, komu bude dítě svěřeno do péče a jakou částkou bude přispívat druhý z manželů na výživném. Zákon č. 89/2012 uvádí i tuto situaci.

Dle Občanského zákona č. 89/2012., Sb. § 906, 907 soud může svěřit dítě do péče jednoho z rodičů anebo do střídavé nebo společné péče, soud může dítě svěřit i do péče jiné osoby než je rodič. V případě svěřeni do společné péče je potřeba souhlasu obou rodičů. V obou případech soud jedná v nejlepším zájmu dítěte.

Princip nejlepšího zájmu dítěte je dle Matouška (2015), principem rodinného práva. Již v 18. století se státy začínají angažovat v této oblasti a věnují dětem více pozornosti. Projevuje se to například v zavedení povinné školní docházky nebo omezováním dětské práce. 20. století už na počátku, je označováno jako století dítěte, a to díky feministce a sufražetce Ellen Keyové, která se v této oblasti velmi angažovala. V roce 1924 vzniká Ženevská deklarace práv dítěte Společnosti národů, kde je zájem dítěte velmi důležitý.

Podle Občanského zákona 89/2012., Sb. § 907 je také uvedeno, že rozhodnutí musí být v zájmu dítěte. Soud bere ohled na jeho osobnost, vlohy, schopnosti a životní poměry rodičů, také se zajímá o jeho citovou orientaci a výchovné schopnosti každého z rodičů. Je nutné zjistit, jaké vztahy má dítě k rodičům, prarodičům, sourozencům a dalším příbuzným i nepříbuzným osobám. Prostředí, ve kterém dítě vyrůstá nebo bude vyrůstat, je také neméně důležité. V případě rozhodování o svěřeni dítěte do péče bere soud v úvahu také to, že dítě má právo na oba rodiče a oba rodiče mají právo na udržování pravidelného

kontaktu s dítětem. V případě, že rodiče nejsou schopni se dohodnout na péči o dítě mezi sebou, rozhodne soud.

Formy péče o nezletilé dítě dle Kausta (2018)

- Výlučná péče jednoho z rodičů – rozhodnutím o výlučné péči jednoho z rodičů se dítě svěřuje do péče rodičů s tím, že druhý z nich má samozřejmě právo na styk s dítětem. Styk lze ale výjimečně i omezit nebo zakázat. Záleží na dohodě rodičů, jakým způsobem se druhý rodič bude s dítětem stýkat. Když se rodiče nedohodnou, nebo vyžaduje-li to zájem dítěte a také poměry v rodině, soud styk rodiče upraví, případně určí i místo styku.
- Střídavá péče – tato forma je založena na tom, že dítě žije střídavě u rodičů po určitou dobu. Záleží na dohodnutých intervalech, např. liché týdny, měsíc, týden apod. Intervaly nemusí být shodné. Výhodou je, že se oba rodiče podílí na výchově dítěte stejnou měrou, a proto by spolu měli rodiče co nejvíce kooperovat. Střídavou péči může soud nařídit i v případě, že s touto formou jeden z rodičů nesouhlasí. Je tomu zejména proto, že soud sleduje především zájem dítěte. Oproti tomu nevýhodou, je nestálost prostředí. Dítě nemá stálý domov a neustále koluje mezi domovem matky a domovem otce. V případě, že rodiče žijí daleko od sebe a jedná se o školní dítě, může být tato forma péče nevhodná. Dítě totiž navštěvuje základní školu a neustálé střídání různých škol v něm může vyvolat pocit, že nikam nepatří.
Některé studie, zkoumající děti žijící ve střídavé péči, jsou velmi optimistické. Děti z ní podle výsledku profitují. To ale jen v případě, že rodiče spolu kooperují a jsou schopni určité domluvy. (Matoušek, 2015)
- Společná péče – tato forma péče se doporučuje v případě, že se jedná o starší nezletilé dítě, které již s rodiči nesdílí společnou domácnost, nebo tam, kde spolu rodiče i po rozvodu sdílí jednu domácnost a jsou schopni spolu i nadále komunikovat a kooperovat. Společná péče tedy znamená, že poměry k nezletilému dítěti ani vyživovací povinnosti nejsou určeny. Jedná se o nevykonatelné rozhodnutí. S touto formou péče musí souhlasit oba rodiče.
- Péče osobou odlišnou od rodičů – soud může svěřit nezletilé dítě do péče jiné osoby, je-li to v zájmu dítěte. Jedná se zpravidla o dočasnou situaci. Většinou se v tomto případě jedná o osoby příbuzné nebo osobu blízkou.

V případě, že rodiče rozhodují o typu péče, je nutné, aby zvážili všechny faktory, které jsou v této oblasti žádoucí. Jak už jsme několikrát uvedli, nejdůležitější je zájem dítěte, ale také schopnosti rodiče, aby zvážil, zda je schopný se o dítě postarat v případě, že jej bude chtít výhradně do své péče.

Matoušek (2015) uvádí faktory, které by měl zvážit každý rodiče před tím, než se bude rozhodovat o typu péče. Jako první bod zmiňuje, zda je rodič schopen se o dítě postarat a poskytnout mu potřebnou péči. Je třeba totiž zvážit svou zdravotní a psychickou stránku, eventuálně další faktory, které by mohly výchovu dítěte ovlivnit. Dále by měl rodič zvážit i svou finanční situaci. Jako druhý bod je nutné zvážit životní styl. To znamená, že by dítě nemělo být vytrženo z místa, kde je zvyklé, kde má své přátele a kde je sociálně adaptované. V případě, kdy navštěvuje školní zařízení, aby jej nemuselo měnit. V neposlední řadě je to přání dítěte. Samozřejmě s ohledem na jeho věk a schopnost se rozhodovat a zajímat se o důvody, proč se tak rozhodlo.

Výživné na dítě

Pokud jde o nezletilé dítě, rodiče mají povinnost jej živit. Ke stanovení výživného je třeba zhodnotit potřeby a možnosti dítěte, jeho majetkové poměry a schopnosti. Je také potřeba přihlídnout k majetku rodičů a podle tohoto stanovit výši výživného. Děti mají právo na stejnou životní úroveň s rodiči. Dítě bohatých rodičů má tedy právo na vyšší výživné než dítě pocházejících z chudších vrstev. A to i v případě, že se jedná o stejně staré dítě, s podobnými potřebami. (Ševčík et al., 2017)

V Občanském zákoně č. 89/2012 Sb., v § 921 - 923 se uvádí, že výživné se plní v pravidelných dávkách a je splatné měsíc dopředu. Výživné lze přiznat ode dne zahájení soudního řízení, a to i zpětně, avšak za dobu nejdéle tří let zpětně od tohoto dne, tedy od zahájení soudního řízení. V případě, že se poměry změní, může soud rozhodnutí o výživném změnit.

Stanovení výživného není dle Ševčíka et al. (2017) těžké. Pokud ale rodič výživné nehradí ve stanovené částce nebo jej nehradí vůbec, je možné jej k placení donutit. Lze tak učinit dvojnásobem. První z nich je civilní exekuce, to znamená pravomocné rozhodnutí soudu o splatnosti výživného. V případě, že toto rozhodnutí není plněno, lze jej vymáhat exekucí. Zde je ale potřeba existence takového majetku, aby mohla být exekuce vykonána. Druhou možností je hrozba trestního postihu. Tento trestní postih je stanoven v rámci trestního zákoníku. Kdo tedy neplní zákonnou povinnost placení výživného

po dobu delší než čtyři měsíce, může být potrestán odnětím svobody až na jeden rok. V případě, že se vyhýbá placení výživného úmyslně, může být potrestán odnětím svobody až na dva roky.

Po rozvodu

Po rozvodu také nastávají situace, které musí manželé vyřešit. Ať už je to otázka bydlení nebo společného majetku. Jak tyto situace vyřešit udává zákon. Nejlepší z možností je ale dohoda mezi manželi.

Občanský zákon č. 89/2012 Sb., § 765 říká, že zanikne-li manželství rozvodem, je nutné spravovat majetkové povinnosti a práva rozvedených manželů dohodou. V případě, že se manželé nedohodnou o vypořádání majetku, může bývalý manžel podat návrh právě na toto vypořádání.

Není jednoduché najít určitý kompromis tak, aby mezi manželi nedocházelo ke konfliktům a aby celá situace proběhla hladce. Porozvodové problémy jsou často velmi složité a emoce v tomto případě hrají velmi důležitou roli. Z výzkumů ale jasně plyne, že tyto konflikty a porozvodové problémy mají negativní vliv na zdraví a celkově na osobnost člověka. Soudní spory sice přinesou řešení, ale ne řešení, které by bylo pro oba uspokojivé. Soudní jednání tak často nevede k uspořádání a vyřešení všech konfliktů, ale vede ke tvorbě dalších. Soudní spory jsou vnímány jako velmi obtížné. K těmto sporům dochází i opakovaně, z důvodu neefektivního vyřešení celé situace. Někteří rodiče se tedy soudí opakovaně, protože předchozí rozhodnutí soudu nejsou schopni akceptovat. Matoušek (2015) uvádí, že USA zavádí možnost mediace, která napomáhá k vyřešení situace bez využití soudů. V případech svěřeni dítěte do péče je pomocí mediace vyřešeno 50 – 90 % případů. I když jsou ale tyto mediační programy úspěšné u rodin, ve kterých dochází ke konfliktům, tak je mnohdy neúspěšná u vysoce konfliktních rodin. V takovém případě, kdy je v rodině konflikt dlouhodobý a intenzivní, už jednoduché řešení nepomůže.

Ve výše uvedené podkapitole jsme si uvedli zákonnou legislativu, tedy jakási pravidla, dle kterých se rozvod uskutečňuje. Rozvod je ale nutné brát jako stresový faktor, který má na účastníky mnohdy negativní dopad. V rámci této diplomové práce se zabýváme tím, jaké dopady má rozvod na osoby od 15 do 25 let věku. V rámci další kapitoly si tedy uvedeme názory psychologů a odborníků na tuto problematiku, ale také teoretická východiska, která se k tomuto tématu pojí.

3 DOPADY ROZVODU

Rozvod je pro dítě vždy náročnou životní situací. Často nemá na výběr jinak, než se s rozvodem smířit a tuto skutečnost akceptovat. Jak ale tuto situaci ulehčit a zabránit tak negativnímu dopadu, který by celá situace mohla mít? Je nutné pomoci dítěti a najít cestu, jak jej na rozvod připravit.

Autoři uvádí fáze, kterými prochází rodina před tím, než k rozvodu dojde, tzv. fáze rozvodové. Teyber (2007, s. 19-20) uvádí tyto fáze následovně. „*Do první fáze patří intenzivní konflikty, napětí a nespokojenost v manželství, které vrcholí tím, že jedna strana chce vztah ukončit a rozhodne se pro rozvod. Dochází ke zraňujícím interakcím mezi rodiči, které mohou přetrvávat a dále ovlivňovat kvalitu rodičovství a jejich spolupráci při výchově. Děti mívají strach a nevědí, co bude dál. Asi polovina dětí bývá svědkem hádek, křiku, výhrůžek mezi rodiči. Zdravý rozum a normální úsudek se během tohoto stresujícího období vytrácí, rodiče jednají impulzivně, mnozí z nich se vrhají do pomíjivých milostných poměrů. Pro děti je to nesmírně náročné období. Vystavení konfliktům mezi rodiči má však na děti destruktivní dopad. Jakmile dojde k uklidnění počátečních zmatků, nastává období pokusů a omylů, tzv. druhá fáze. Rodiče zkoušejí nový životní styl a snaží se, aby si uspořádali nový život. V tomto období dochází u rodičů i dětí k mnoha změnám, které trvají několik měsíců až rok či dva. Rodiče se vrací do práce, případně mění zaměstnání, někdy i bydliště. Vstupují do nových vztahů. Děti se v důsledku rozhodnutí rodiče nezřídka stěhují, musejí tedy změnit školu, opustit kamarády a najít si nové a především se začnou pohybovat mezi dvěma domácnostmi s odlišnými pravidly. Toto období je velmi náročné, protože se rodiče i děti musejí vyrovnat s velkým počtem změn. Ve třetí fázi jsou rodiče schopni obnovit pocit stability. Jsou-li rodiče schopni zajistit dětem i sobě více stability, děti mají větší pocit jistoty.*“

Každé dítě ale prožívá rozvod odlišně, pro některé znamená vysvobození, pro jiné trauma. Vyrovnávají se s rozvodem po svém, někdo lépe, někdo hůře. Důležité je, jak moc je rodina podporuje. Záleží také, zda se jedná o dívku či chlapce. Rozdílnost pohlaví hraje důležitou roli v tom, jak se dítě se situací vyrovnává. Obecně snáší rozvod hůře chlapci. Děti totiž ztrácí většinou otce a tím pádem chlapci přichází o mužský vzor. Dalším z problémů je zachování loajality k oběma rodičům, většinou se totiž dítě připojí jen k jednomu z nich. (Smith, 2004)

„Rodiče často přicházejí s dětmi, které mají různé psychosomatické obtíže, jako jsou bolesti břicha, hlavy, problémy se spánkem, pomočováním, různými neurotickými projevy, jako je cucání palce, okusování nehtů, apod. Někdy děti začnou více "zlobit", zhorší se jim školní prospěch. Ale i to, že dítě nezlobí, nehroučí se, neznamená, že rozchodem svých nejbližších netrpí.“ (Honzíková, 2016)

Hlavním a nelehkým úkolem rodičů, je oddělit už tak těžkou situaci, od rodičovské zodpovědnosti. Musí se i nadále chovat jako rodiče a bránit zájmy svých dětí. Je tedy nutná spolupráce bývalých manželů, aby se zachoval rodičovský vztah a dítě nebylo odsunuto na vedlejší kolej. Poupětová (2009) dělí rozvod na zdravě se hojící, v němž je sice přerušen partnerský vztah, ale rodičovský vztah je i nadále zachován. Druhý typ je komplikovaný rozvod, ve kterém je přerušen jak partnerský vztah, tak i ten rodičovský.

V rozhovoru pro server Aktuálně.cz psycholog Radek Ptáček uvádí, že rozvod je pro dítě vždy trauma, celá situace se ale dá zvládnout kultivovaně. Tak, aby její děti vnímaly jen minimálně. Je potřeba aby manželé povýšily zájmy dítěte nad ty své. Ptáček také vidí velký problém v tom, jak soudí odborníci jednotlivé případy. Záleží totiž na osobním názoru odborníků, na jejich postoji nebo vnímání. Zda dítě svěří do péče matky, otce nebo zda je příznivcem střídavé péče. Jsou to velmi složité spory, které mohou trvat i několik let. Psycholog Ptáček tedy říká, že hlavní problém je v pravidlech, které nejsou v České republice jednoznačně nastaveny. (Rozvod je pro dítě vždycky rána, 2018)

Děti jsou na rodičích závislé a míra jejich závislosti je úměrná jejich věku. Potřebují chránit před náročnými a nestabilními situacemi, které je ohrožují. Do bolestných emocí jsou zařazeny i rány rozvodové. Do této kategorie řadíme situaci, kdy dítě slyší hádky rodičů a účastní se jejich konfliktů. Dítě se tak může cítit provinile za rozpad rodiny. (Poupětová, 2009)

Je třeba si uvědomit, že je potřeba chránit dítě před konflikty panující mezi rodiči. Tyto konflikty dítě nese velmi negativně. Konflikty narušují vztahy dítěte s rodiči a je potřeba spolupráce obou rodičů k tomu, aby na dítě celá situace nepůsobila depresivně. Aby se rozvod dotkl dítěte jen minimálně je potřeba, aby rodiče eliminovali vzájemné konflikty mezi sebou a na péči o dítě se dohodli. V takovém případě vnímají děti rozvod jako traumatizující jen minimálně a jsou schopny se se situací relativně dobře vyrovnat, jejich schopnost zvládnání stresových situací je totiž vysoká. (Rozvod je pro dítě vždycky rána, 2018)

Na druhou stranu, k tomu, aby dítě celou situaci zvládlo, je potřeba, aby bylo součástí celého procesu. Samozřejmě s ohledem na jeho věk, schopnosti a potřeby. Každé dítě má ale přirozenou potřebu se podílet na tvorbě vlastního života. Proto je nutné vzít v potaz, co si o celé situaci myslí a zajímat se o jeho názor. Nejde o to, aby dítě rozhodovalo o důležitých věcech, je ale potřeba se jej dotazovat a dát mu šanci vyjádřit svůj názor. Otázky, které jsou na dítě kladeny, je nutné přizpůsobit jeho schopnostem a nepokládat otázky sugestivní. Dotazovat se šestiletého dítěte, zda chce být po rozvodu svěřeno do péče matky nebo otce, je tedy naprosto nevhodná. (Rozvod je pro dítě vždycky rána, 2018)

Odborník Ptáček uvádí, že se nedá říct, v jaké věku by dítě rozvod snášelo lépe. Část odborníků tvrdí, že čím mladší dítě je, tím lépe bude rozvod snášet. To zejména z toho důvodu, že až vyroste, rozvod si nebude jasně pamatovat a rodiče už spolu nebudou. Na druhou stranu ale tuto teorii nelze vnímat jako zcela správnou, protože je dítě ochuzeno o vytvoření silného pouta k jednomu z rodičů. Pro rozpad rodiny tedy neexistuje ideální věk a je na rodičích, aby rozvod proběhl nenásilně a s co nejmenším dopadem na dítě. (Rozvod je pro dítě vždycky rána, 2018)

Reakce dítěte na celou situaci je individuální. Dítě se s ní může vyrovnávat samo, nebo navenek. Vnější reakce, jako zhoršení prospěchu, zhoršení chování, záchvaty vzteku jsou dle Ptáčka relativně lepší reakcí než reakce vnitřní. V takovém případě se totiž dítě vtáhne do sebe, přestává komunikovat, je smutné a tyto vnitřní projevy mají i daleko horší prognózy do budoucna, v rámci tvorby budoucích vztahů. (Rozvod je pro dítě vždycky rána, 2018)

Odlíšnou reakcí, ale neméně závažnou, je odcizení dítěte s rodičem. Toto odcizení může mít rozdílnou intenzitu, od odmítání až po zavržení. K zavržení dochází v případech, kdy rodič, obvykle ten, který má dítě v péči, začne dítě ovlivňovat a manipuluje jej proti druhému rodiči. Snaží se tedy o to, aby si dítě k druhému rodiči vytvořilo jakousi bariéru a vyvolalo to v dítěti vůči rodiči nenávist.

Toto jednání je velmi závažné, ale objevuje se stále častěji. Zavržení zůstává v nejtěžších případech i celoživotní a celý tento jev je velmi traumatizující. Dítě si tak může vytvořit názor, že kdyby nebylo jeho, rodiče by se nehádali a vidí problém v sobě samotném. Tyto závěry na dítěti zanechávají hluboké rány a způsobují problémy v jeho vývoji, jak psychickém, tak sociálním. Naplno se ale dopad může projevit až v dospělosti při vytváření vztahů s partnerem či dítětem. (Poupětová, 2009)

Novák, Corradiniová a Vypušťák (2015) uvádí osm Gardnerových kroků, které slouží k diagnostice syndromu zavržení.

- Rodič má dle potomka mnoho nedostatků, tyto nedostatky potomek prezentuje výroky zavrženého rodiče.
- Dítě tvrdí, že se zavrženým rodičem být nechce, odmítá jej a nebaví ho to s ním.
- Druhý z rodičů je naopak skvělý, po všech stránkách. Zavržený rodič slouží jako odstrašující případ do budoucna. Dítě je toho názoru, že se raději neožení/nevdá, než aby si vzal/a někoho takového.
- Dítě automaticky podporuje rodiče, který není zavržený a se vším s ním souhlasí.
- Dítě odmítá jakýkoli pokus o kontakt ze strany zavrženého rodiče.
- Odmítavý postoj se rozšiřuje i na příbuzné ze strany zavrženého rodiče.

Čelit tomuto traumatu je velmi náročné a vyžaduje klidný přístup a nadhled. Je důležité, aby zavržený rodič dítě k ničemu netlačil a byl trpělivý. Dítě by totiž mohlo použít cokoli proti zavrženému rodiči a situace by se mohla zkomplikovat.

Řešení je komplikované a terapeutické postupy často nejsou tak efektivní, jak by se dalo předpokládat. Tím, že hrozí narušení psychického a citového vývoje u dítěte, tak jako nejúčinnější terapií je omezit vliv rodiče, který dítě manipuluje. Může to být jak změna péče, tak umístění do neutrálního prostředí. Dle doporučení je zřejmé, že je důležité zabránit manipulaci. Buď změnou výchovy, nebo dokonce léčebných programem v lůžkovém zařízení. Také je nutná individuální terapie, jak dítěte, tak i zavržovaného rodiče. (Tomešová, 2019)

3.1 Rozvod a adolescence

Období adolescence dle Langmeiera a Krejčíkové (2006) datujeme zhruba od 15 do 22 let. Adolescent bývá nazýván také různými synonymy, jako například teenager, mladiství nebo dorost.

Pojem adolescence pochází z latinského *adolesco*, který znamená dospívat, vyvíjet a sílit. Je to období charakteristické důležitými změnami, jak začínající pohlavní zralostí, tak jsou to změny duševní. Není to tedy pouze tělesný růst, ale jsou to také změny ve vnímání sama sebe. Adolescent si vymezuje interpersonální vztahy

a vyvíjí se také kritické myšlení. Důležitou změnou jsou také stabilizující se povahové vlastnosti. Zkoušejí nové role a ty modifikují na základě reakcí okolí. Typické pro toto období je kolísající sebedůvěra a pocit vnitřního zmatku. Pocity adolescentů jsou doprovázeny extrémními emocemi a je těžké je korigovat. Jejich nálada se mění z extrému do extrému. Pocit naprostého štěstí střídá pocit naprostého smutku. I když většina adolescentů tyto změny zvládá a jejich emoce zůstávají pod kontrolou, najdou se i výjimky. Jsou jedinci, kteří tímto obdobím neprojdou bez závažných obtíží. Jedním z problémů je neschopnost adekvátně reagovat na silné emoce. Adolescent může v takových případech přejít až k sebepoškození. Častým důvodem sebepoškození je emoční přetížení. Adolescent se cítí velmi zranitelný a nedokáže se racionálně adaptovat na stresovou situaci, kterou si prochází. (Kriegelová, 2008)

Vztahy v rodině ovlivňují emoce dospívajících. Rodinné prostředí je ovlivňováno tím, jaký výchovný styl rodiče prosazují vůči dětem, ale také tím, jaké vztahy mezi sebou mají členové rodiny. (Nielson Sobotková, 2014)

Macek (2004) ve své studii uvedl, že pro dospívající je velmi důležité to, jak jej rodiče vnímají a hodnotí. Klíčovou roli při konfliktech, které v rodině probíhají, hraje zájem rodičů a rodičovská autorita. Pokud má adolescent pocit, že může svůj názor vyjádřit otevřeně, že jej rodiče poslouchají a jeho názor vyslyší, konflikty nejsou tak časté. Je tedy důležité, aby rodiče dospívajícího vyslyšeli a jeho názor respektovali. Tento výzkum potvrzuje teorii, kterou jsme si zmínili v kapitole o rozvodu. Že v případě, že se rodiče rozvádí a dítě může svobodně vyjádřit svůj názor, má to pozitivní vliv na řešení konfliktů mezi rodiči a dětmi. Teyber (2007, s. 24) uvádí, že *„děti se lépe adaptují, mají-li k dispozici citlivé vysvětlení odpovídající na jejich otázky, proč k rozvodu došlo a co bude dál. Většina rodičů bohužel se svými dětmi o svých ani jejich obavách nehovoří, protože v sobě nechtějí žít další vinu. Utrápení rodiče se raději otázkám, obavám i smutku dětí vyhýbají. Dětem však chybí vysvětlení a s rozvodem se hůře vyrovnávají.“*

Vyplývá tedy, že nejdůležitější je komunikace a respekt vůči jednotlivým členům rodiny. Děti potřebují, aby byl jejich názor vyslyšen a aby byl respektován.

Nielson Sobotková (2014) ve své knize uvádí studii, která pojednává o zdravém rodinném fungování. Tedy o tom, jak rodina dokáže zvládat stresové situace. Z výsledků vyplývá, že pokud je rodinná resilience (=odolnost, zde jde o procesy, které pomáhají

udržovat rovnováhu v rodinném prostředí) slabá nebo dokonce nefunkční, může u adolescentů docházet k problémovému chování. Dle studie bylo vyzkoumáno, že u chlapců souvisí toto problémové chování s mírou důslednosti ze strany otce. U děvčat je problémové chování spojováno s direktivností rodičů.

V zahraničí je mnoho výzkumů na téma, jak rozvod ovlivňuje kvalitu života dětí, a to z dlouhodobého hlediska. Z těchto výzkumů je zřejmé, že lidé, kteří označují rodinné prostředí za konfliktní, trpí v dospělosti řadou psychických problémů. Konfliktní rodinné prostředí může negativně ovlivňovat kvalitu života dospělých ve dvou rovinách. První spočívá v teorii, že konflikty v rodině narušují zdravý psychosociální vývoj jedince a jeho emoční jistotu. Osoby, které vyrůstají v prostředí plném hádek, mívají obavu a pocit strachu, že se jejich rodina rozpadne a mají pocit ohrožení a nejistoty. V případě, že se těchto rozbrojů osobně účastní a do těchto konfliktů zasahují, trpí pocitem selhání a dává si vinu za danou situaci. (Hamplová, Trusínová, 2018)

Děti, vyrůstající v konfliktním prostředí, dosahují obvykle horších školních výsledků a mají mnohem větší problémy s chováním než vrstevníci, vyrůstající v harmoničtějším prostředí. Horší školní výsledky a tedy i horší školní prospěch má poté vliv i na výběr povolání. Povolání a jeho kvalita se poté odráží i v osobní rodině. Dalším dopadem, který je zde zmíněn, je otázka partnerských vztahů. Osoby vyrůstající v konfliktním prostředí mívají nestabilní, konfliktní vztahy. Tyto osoby, vyrůstající ve vysoce konfliktním prostředí totiž nejsou vybaveny schopností efektivně komunikovat a tyto problémy řešit. Badatelé dosud ale nemají zcela jasno, zda je z hlediska nestability partnerských vztahů dětí důležitější konflikt rodičů před rozvodem nebo rozvod samotný. (Hamplová, Trusínová, 2018)

Podle Teybera (2007) se adolescenti vyrovnávají s rozvodem daleko lépe než děti. Hlavně díky tomu, že se osamostatňují a věnují se především svým zájmům. Nepotřebují tolik rodičovské péče. Pro adolescenty může být problém v tom, jak vidí svou budoucnost. Mají strach, jak dopadnou jejich vztahy a jejich rodina. Autor také uvádí, že dívky se s rozvodem vyrovnávají daleko lépe, zejména díky své empatii a dřívější zralosti. Dívky díky rozvodu dříve dospívají a jsou schopny mít stabilnější vztahy. Problém nastává, když se adolescent s rozvodem nedokáže vyrovnat a rodičům se začne vyhýbat. Přestává komunikovat a uzavře se. Zde poté vzniká nebezpečí vzniku patologických jevů. V případě, že rodič v čas nezasáhne a nezačne se svému dítěti věnovat, hrozí nebezpečí, že dítě ztratí zájem o školu, o své zájmy

a začne se věnovat rizikovým aktivitám, jako jsou drogy, útky z domova nebo bude mít deprese. Dle Teybera dokáže rozvod způsobit u dívek i neschopnost dosáhnout studijních i pracovních úspěchů.

Plaňava (2000) se zabýval rozvodem a obdobím po něm. V jeho výzkumech se věnoval adolescentům, resp. jaký pohled mají na rozvodovou a porozvodovou problematiku. V tomto výzkumu šlo o respondenty, kteří rozvod již absolvovali a ty respondenty, kteří z rozvedené rodiny nejsou. Tento výzkum byl realizován pomocí dotazníku zaměřeného na názory a hodnocení aspektů soužití v manželství a rodině, u rozvedených, doplněný o percepce rozvodové a porozvodové situace. Z výsledků si uvedeme ty nejhlavnější. Nebyly zjištěny statisticky významné rozdíly v názorech na soužití v rodině a manželství mezi probanty s rozvodovou zkušeností a bez ní. Byly však zjištěny rozdílné názory na hodnocení rozvodu. Osoby, které pochází z rozvedené rodiny, měly negativnější pohled na rozvodovou situaci oproti těm bez zkušeností. Ty jej braly značně tolerantněji. Respondenti s rozvodovou zkušeností uvedli, že dopad rozvodu nepovažují za devastující, naopak osoby bez zkušenosti s rozvodem považují dopad rozvodu na děti za negativnější. Nebyly potvrzeny hypotézy, že by byl rozdíl ve vnímání toho, jak moc zatěžující rozvod je, v závislosti na věku dětí, ve kterém se rodiče rozvedli. Rozdíl se neukázal ani v závislosti na pohlaví. Z výzkumu se ale ukázalo, že chlapci z rozvedených rodin jeho důsledky spíše bagatelizovali. U dívek zase převažoval názor, že je rozvod obohatil v tom, že mají jasnou představu jak nejednat a považují se za poučenější. U chlapců bylo zřejmé, že za pozitivum považují příležitost se dříve osamostatnit.

3.2 Rozvod a mladá dospělost

Dle Langmaiera a Krejčířové (1999) se období mladá neboli časné dospělosti datuje do období od 20 do 25 let věku.

Mladá dospělost je dle Blatného (2016, s. 124-125) „*obdobím, ve kterém obvykle dochází k založení vlastní rodiny. I když je vytváření partnerských vztahů, případně zakládání rodiny v období mladá dospělosti velmi důležité, stejnou důležitost v této době hrají i další sociální vztahy. Sociální vztahy mimo rodinu původu a partnerské vztahy se v mladá dospělosti vyznačují velkou variabilitou a rozsahem. Je to částečně výsledkem životních událostí, které se objevují v životech mladých lidí: studium na univerzitě, vstup do zaměstnání atd. Vzhledem k postupnému emočnímu i finančnímu*

osamostatňování se od rodiny původu, hrají další blízké osoby (přátelé, známi), které jsou součástí sociální sítě mladého člověka, důležitou úlohu: zvyšující pocit osobní pohody a poskytují emoční a sociální oporu a to především v období, kdy je mladý člověk bez partnerského vztahu.“

Období mladé dospělosti je spojováno se životními mezníky. Do těchto mezníků řadíme jak uzavírání manželství, tak i volbu profese. Řadíme zde také skutečnost, že se člověk, neboli mladý dospělý stává rodičem a v jeho životě se objevují nové role, na které se musí připravit.

Z výše uvedeného je zřejmé, že někteří mladí dospělí již uzavírají manželství. Toto ale může být ovlivněno rozvodem, který zažili a mladí dospělí, kteří zažili rozvod biologických rodičů, mohou mít obavy do manželství vstoupit.

3.3 Situace po rozvodu

„I přes zmatek, hněv a rozpolcenost si děti mohou (a pokud možno by měly) i po rozvodu zachovat láskyplné, loajální vztahy k oběma rodičům.“ (Špatenková, 2006, s. 126)

Jak se tedy zachovat správně a nepodcenit celou situaci? Dle Špatenkové (2006) následovně. Uvádí zde několik rad, jak by se měli manželé po rozvodu chovat.

- 1) Nepodceňovat vnímavost dítěte vůči rozvodu, protože se zpravidla dotýká dítěte vždy.
- 2) Zachovat si vědomí rodičovství, svých rodičovských úkolů a povinností.
- 3) Zabránit tomu, aby rozvodový konflikt pokračoval, zakopat válečnou sekeru.
- 4) Nikdy nepopuzovat dítě proti bývalému partnerovi.
- 5) Zachovat pozitivní obraz toho druhého.
- 6) Zabránit kupování a podplácení dítěte.
- 7) Zařídít styk s druhým partnerem co nejlépe.
- 8) S náhradním partnerem, pokud existuje, seznámit dítě opatrně.
- 9) Dítěti nic nezatajovat, ale ani mu nic nevnucovat.

„Z množství studií, které byly dosud provedeny, je zřejmé, že rozvod může mít na děti v různém věku negativní dopad, a to jak v oblasti sociální, tak i kognitivní. Je nutné si ale uvědomit, že i přes tyto překážky dokáže dítě normálně fungovat i po rozvodu.“ (Clarke-Stewart a Brentano, 2007, s. 109) (vlastní překlad)

Porozvodové vztahy mezi bývalými manželi jsou často problémové a složité. Je potřeba, aby si rodiče uvědomili, že zůstávají i nadále rodiči.

„Nejčastějších chyb, kterých se rodiče po rozchodu s partnerem dopouští, je například to, že se na své dítě nezdravě upnou. Dítě je pro ně "vším" a být "vším" je pro dítě velmi zatěžující a zavazující. Další chybou, kterou se rodiče dopouští, je popouzení dítěte proti druhému, a je tak pokračujícím rodičovským nepřátelstvím dále zraňováno. Dítě je schopno přijmout fakt, že rodiče spolu nejsou, pokud se ale nemusí pohybovat na tenkém ledě mezi dvěma zneprátenými tábory. Důležité je také zabránit tomu, aby nebylo spojencem jedné strany proti druhé. Rodiče by neměli bránit svému dítěti v kontaktu s druhým rodičem, neměli by se vzájemně pomlouvat, ale spíše najít na tom druhém to pozitivní. Měli by sejmout z dítěte pocit viny, aby vědělo, že za jejich rozchod nemůže. Měli by mu dopřát i to, že může bez obav vyjádřit své city k oběma rodičům. Měli by se vyvarovat uplácení dítěte, ať už ve snaze mít navrch, ale i jako kompenzaci své nepřítomnosti. V nově vytvořené rodině pak nechat dítěti dostatek času na vybudování si vztahu k novému partnerovi.“ (Honzíková, 2016)

3.4 Nový partner

To, že si rodiče po rozvodu najdou nebo chtějí najít nového partnera a i nadále žít život ve společnosti někoho, na koho se mohou obrátit a opřít, je přirozené. To, že se jim nepovedl jeden vztah, přece jen neznamená, že by ten další vyjít nemohl. Je to v pořádku. Je ale potřeba dbát na to, zda mají z předcházejícího vztahu děti a nový partner na něj bude mít vliv. Zda bude nový partner fungovat jako náhradní otec nebo jen jako kamarád, pomyslný strýc.

Dle Poupětové (2009, s. 168) v případě, že se jedná o začátky vztahu, partneři by neměli uspěchat představování dítěte s novým partnerem. Není nutné seznámit dítě a partnera ihned po rozvodu. Dítě by mělo mít čas se vyrovnat se situací spojenou s rozvodem a ne být ihned poté, vtaženo do další emočně náročné situace. Je potřeba dát dítěti čas a postupně mu dávat najevo, že někdo takový existuje. *„Stačí mu říci: Toto je můj přítel Dan a dnes večer s ním jdu na procházku.“*

Teprve až postupem času je možné postupné seznamování nového partnera s dítětem a aktivně jej zapojovat do rodinných činností, výletů, procházek apod. Dítě potřebuje mít možnost se adaptovat a citlivě a postupně se s tím smířit.

Nedoporučuje se spěchat, protože když dítě ucítí, že je někam tlačeno a do něčeho nuceno, může v sobě mít blok a přestane mít zájem o bližší seznamování.

Toto období bývá náročné i z hlediska nového přístupu, který nový partner má. Každý člověk má určité návyky a zvyky. Stejně tak je tomu u nového partnera. Ten se může snažit vnést do života nové partnerky své poznatky a svou osobnost. Důležité je, aby nový partner akceptoval, jak doteď fungovala jejich domácnost a nekritizovat rozhodnutí, která rodina dělá. Zkrátka respektovat fungování celé domácnosti. Teprve až postupem času je nutná samozřejmě nějaká spolupráce a vzájemný respekt svých rozhodnutí. Partneři by spolu měli nejprve konzultovat své pocity a potřeby a poté se na nich společně dohodnout.

V případě, že nový partner začne sdílet domácnost s novou partnerkou/partnerem a dětmi, může se stát, že se setká s druhým biologickým rodičem v reálu. V tom okamžiku, kdy je dítě s novým partnerem a setká se se svým biologickým rodičem, může se zachovat nebo udělat nějaké gesto, které vyvede biologického rodiče z míry a na dítě může zaútočit. Je důležité vědět, že rodiče by v takové situaci měli děti chránit a své emoce ovládat, aby k takovým situacím nedocházelo a nerozjel se tzv. kolotoč nedorozumění. Tyto nezvládnuté situace mohou dojít až tak daleko, že se noví partneři rozejdou kvůli vzájemným neshodám ohledně zájmů dětí a nezvládnutí těchto konfliktů. (Španhělová, 2011)

Nyní přejdeme od teoretických východisek již na praktickou část, ve které si uvedeme nejprve metodologii výzkumu a poté i výsledky, které nás vzešly z rozhovorů s účastníky.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

Teoretická část je rozdělena do tří kapitol. První kapitola diplomové práce pojednává o rodině. Zde vymezuje několik definic, typů a funkcí rodiny. Toto je důležité zmínit zejména kvůli tomu, že rodina je důležitá v mnoha oblastech, a když nejsou naplněny základní funkce rodiny, nastává problém.

Druhá ze stěžejních kapitol se zabývá rozvodem, z hlediska historického i současného pohledu. Nezbytné jsou zde také zákony, které rozvod vymezují.

V závěrečné kapitole definujeme cílovou skupinu, na kterou se zaměřuje praktická část diplomové práce a zejména dopady, které rozvod má na osoby od 15 do 25 let věku.

V praktické části diplomové práce nejprve uvádíme výzkumný problém, následně pojetí výzkumného šetření, výzkumné otázky, ale také cíle. Poté je nutné rozpracovat výzkumný soubor společně s metodou sběru dat a jejich následnou analýzou. Pro tuto práci se jako nejvhodnější ukázal kvalitativní výzkum. V závěru uvedeme výsledky, které z výzkumu vzešly.

4.1 Výzkumný problém

Diplomová práce zjišťuje, jaký dopad má rozvod na osoby od 15 do 25 let věku. Rozvod je v dnešní době řešením, ke kterému se uchyluje spousta manželství. Děti, které v takové rodině jsou, jsou samozřejmě součástí celého rozvodového procesu, a to i v případě, kdy se rodiče snaží dítě držet v ústraní. Tento proces dítě ovlivňuje a není jednoduché se s tím vyrovnat.

Rozvod je velmi vážná věc, dá se přirovnat k úmrtí v rodině a někdy lze očekávat i zhoršení zdravotního stavu (Novák, Průchová, 2007).

Problematika rozvodů s sebou nese strasti, které se dotýkají dětí a je důležité následky z rozvodu pro dítě buď eliminovat, nebo přinejmenším zmírnit. Nelze říct, že z dítěte, které pochází z rozvedené rodiny, bude delikvent. Můžeme ale říci, že dítě z rozvedené rodiny to bude mít v životě obtížnější než v případě, že by vyrůstalo v úplné, harmonické a plně funkční rodině. (Novák, Průchová, 2007)

4.2 Výzkumný cíl

- Hlavní výzkumný cíl:
  - Porozumět jak rozvod ovlivnil vztahy dětí s rodiči u osob ve věku 15 až 25 let.
- Dílčí cíle:
  - Porozumět, jak osoby od 15 do 25 let vnímaly rozvodovou situaci v době, kdy se o ní poprvé dozvěděly.
  - Objasnit, jak se osoby od 15 do 25 let vyrovnaly se situací a zda byly vztaženy do celé situace nebo byly v ústraní.
  - Porozumět, jak je situace spojená s rozvodem ovlivnila a odhalit, k jakým změnám po rozvodu došlo ve vztahu dětí k rodičům.

4.3 Výzkumné otázky

Výzkumné otázky korespondují s výzkumnými cíli, které jsou uvedeny výše.

4.4 Pojetí výzkumného šetření

Z hlediska zvolení velmi citlivého tématu volíme kvalitativní výzkum. Docílíme tak přímého vhledu do zkoumané situace. Tím také dokážeme detailněji porozumět tomu, jak účastníci vnímají rozvod ze svého úhlu pohledu. Je důležité zjistit, jaký vliv má rozvod na účastníky. Zaměřujeme se právě na jejich pohled na zkoumanou problematiku a zejména na vztahy mezi nimi a rodiči po rozvodu.

Nelze říci, že z dítěte, které pochází z rozvedené rodiny, bude delikvent. Můžeme ale říci, že dítě z rozvedené rodiny to bude mít v životě obtížnější než v případě, že by vyrůstalo v úplné, harmonické a plně funkční rodině (Novák, Průchová, 2007). Úkolem této diplomové práce je zjistit, jak se po rozvodu změnil vztahy dětí a rodičů. Také je cílem zjistit, jak na celou situaci nahlíží ve věku od 15 do 25 let.

Rodiče jsou většinou pro děti vzorem. Mají pro ně velký význam a děti k nim vzhlíží. Rodiče jsou zdrojem jistoty a bezpečí. Je to jejich vzor pro budoucnost. Rozpad nebo jakékoli narušení, se do vývoje dítěte promítne a také se tato situace v jejich vývoji projeví (Orel, Obereigner, Mentel, 2016). Proto je důležité se tímto tématem zabývat a prozkoumat do hloubky, jak osoby ve věku od 15 do 25 let prožívají situaci, která se v jejich rodině stala.

Rozvod je stále aktuálnější téma v moderní společnosti a dotýká se téměř každého z nás. Ať už jsme se s rozvodem setkali osobně nebo jen z doslechu. Rozvod je velmi častým řešením, ke kterému přistupuje mnoho rodin, proto je téma aktuální. Na otázku „proč“, existuje mnoho různých odpovědí. Rodina přistupující k rozvodu, jich může mít hned několik. Otázka „proč“ ale není naší prioritou. Je potřeba se zabývat otázkou „jak“. Dítě je osobnost, na kterou působí vlivy z okolního světa. Někdy těmto vlivům nelze předcházet a je potřeba jim čelit. S problémovou situací je nutno se umět vyrovnat, i když to ve spoustě případů bývá obtížné. Pro dítě je jakýkoli konflikt mezi rodiči hrozbou, protože bez ohledu na typ konfliktu, jsou rodiče pro dítě dvě nejdůležitější osoby v jeho životě. Tato hrozba v dítěti může vyvolat stres nebo strach.

Dítě se často stává jakýmsi argumentem ve sporech rodičů a ti si právě ani často neuvědomují, jaký dopad má na dítě celá situace.

4.5 Výzkumný soubor

Jako výběrový soubor jsme zvolili osoby, tj. děti, které vyrůstaly v rozvedené rodině a po rozvodu byly tyto děti svěřeny do péče matky. Toto kritérium jsme zvolili proto, že ve většině případů je nezaopatřené dítě svěřeno právě do péče matky.

Věk účastníků jsme omezili na období od 15 do 25 let. Podle Říčana (2014) se období od 15 do 20-22 let nazývá obdobím adolescence. Toto období je charakteristické psychickou, sociální i individuální variabilitou. Dítě bere osud tzv. do svých rukou a o svém životě zodpovědně přemýšlí a aktivně si jej utváří. Vágnerová (2005) uvádí, že dospívání je vztah mezi vyrovnáváním se se změnami danými jednak dozráváním, ale na druhou stranu jsou to podmínky sociální, které jej mohou ovlivnit jak pozitivně, tak i negativně. Období adolescence je typické změnami, ať už změnami osobnostními nebo jinými. Právě rozvod může být centrálním motivem, který dítě ovlivní a to někdy i dost zásadně.

Věk účastníků jsme omezili 25. rokem života. To proto, že i když je člověk plnoletý už při dosažení 18. roku, z psychologického hlediska se stává dospělým až při dosažení psychosociální zralosti, mezi 20. až 25. rokem života jedince (Čáp, 1993). Psychosociální zralost znamená, že jedinec by měl být odolný vůči různým frustracím, ale také vůči nástrahám, se kterými se v životě jistojistě setká. Mezi tyto nástrahy můžeme zařadit i definitivní rozpad rodiny.

Dítěti v době rozvodu bylo minimálně 10 let. Toto kritérium volíme z důvodu toho, že mladší dítě ještě nemusí zcela rozumět situaci spojené s rozvodem rodičů. Až dítě starší, které začíná školní docházku, je natolik vyspělé, aby pochopilo, co rozvod znamená a dokázalo zodpovědět otázky v rozhovoru.

Zvolili jsme záměrný výběr, neboť oslovujeme respondenty dle kritérií, které jsme uvedli a zdůvodnili výše, tak, aby došlo k nasycení dat a byli zvoleni jen ti účastníci, kteří splňují uvedené charakteristiky:

- 1) účastník výzkumu je ve věku od 15-25 let,
- 2) účastník pochází z rozvedené rodiny,
- 3) dítěti v době rozvodu bylo minimálně 10 let,
- 4) účastník byl po rozvodu svěřen do péče matky.

Důležité je zvolit pro rozhovor vhodné místo, kde se bude účastník cítit komfortně a budou také zamezeny ruchy z okolí, které by účastníka mohly vyvést z míry.

4.6 Výzkumná technika

Polostrukturovaný hloubkový rozhovor neboli rozhovor s návodem. Tato metoda nebrání tomu, aby byly v průběhu rozhovoru doplněny otázky, které vzešly na základě odpovědí účastníka. Je považován za optimální způsob získávání dat, protože kombinuje standardizované i nestandardizované formy dotazování. Výhodou hloubkových rozhovorů je získání spontánních odpovědí na jevy, včetně konkrétních a i často velmi osobních údajů. (Sedláková, 2014)

Tento rozhovor by měl být neformální. Mezi tazatelem a účastníkem by nemělo být cítit napětí, které by rozhovor mohlo určitým způsobem narušit a znehodnotit.

Jedná se sice o citlivé téma, ale také zásadní. Proto je potřeba, aby se účastník zcela uvolnil a odpovídal otevřeně na zvolené téma.

Otázky pokládané v rozhovoru jsou sestaveny dle výzkumných otázek. Otázkou z rozhovoru č. 5., získáme odpověď na HVO. Otázkami č. 1. a 2. z rozhovoru, získáme odpověď na první DVO. Otázky č. 3. a 4. z rozhovoru, nám přinesou odpovědi na druhou DVO. 3. DVO získáme z rozhovorových otázek č. 6. a 7.

Otázky do rozhovoru:**Úvodní:**

- Kolik je ti let?
- Kolik let ti bylo, když se rodiče rozvedli?

Hlavní otázky:

1. Vzpomeneš si, jak si reagoval/a na to, že se rodiče rozvádí a v čem bylo toto období pro tebe složité?
2. Jakým způsobem s tebou rodiče mluvili o rozvodu, všichni spolu nebo s tebou mluvil jen jeden z nich.
3. Dokážeš si vzpomenout, jak probíhal rozvod ve vaší rodině?
4. Jak ses s celou situací vyrovnával/a? Komu a s čím si se svěřil/a?
5. Jak a v čem ovlivnil rozvod tvůj vztah s rodiči?
6. Jak celou situaci vnímáš teď, je něco, co by si změnil/a?
7. Jaký nejzásadnější moment v tobě utkvěl z doby, kdy se rodiče rozváděli?

Otázky doplňkové:

8. Jak se k tobě chovali rodiče v období rozvodu, změnilo se jejich chování po něm?
9. U kterého z rodičů si chtěl/a zůstat v péči a proč?
10. Našel si některý z rodičů nového partnera? V případě že ano, jak si jej vnímal?

4.7 Zpracování dat

Byla zvolena Interpretativní fenomenologická analýza (dále jen IPA). „Výzkumník v perspektivě IPA, fenomenologicky prozkoumává zkušenost konkrétního člověka z jeho perspektivy a zároveň si uvědomuje, že v tomto porozumění hraje ústřední roli také výzkumníkova zkušenost a jeho pohled na svět, stejně jako interakce mezi ním a participantem.“ (Řiháček, Čermák, Hytych, 2013, s. 10)

„Člověk je bytost, která život určitým způsobem zažívá a prožívá. Teprve na základě této zkušenosti, je jí na kognitivní úrovni přiřazována kvalita, smysl a význam. Tento význam je konstruován jednak na základě individuálních zkušeností jedince, jednak na základě kolektivně konstruovaných záznamů. Předkládaná metoda zjišťuje a popisuje zkušenost respondentů z hlediska toho, jak si oni sami utvářejí a konstituují realitu, a toho, jaký jí oni sami dávají význam a smysl.“ (Gulová, Šíp, 2013, s. 105)

Tato výzkumná metoda byla zvolena z důvodu získání co největšího vhledu do situace účastníka výzkumu, tedy do situace, kdy se rodiče rozvádí a dítě celé situaci přihlíží. IPA má 3 teoretická východiska. Prvním je souvislost s fenomenologií. Hledáme tedy jedinečné zkušenosti od člověka, který rozvod zažil na vlastní kůži a dokáže tyto zkušenosti popsat a komplexně zhodnotit. Poznáváme jeho žité zkušenosti a postoje.

Dále hermeneutika, kdy se výzkumník snaží vnést do analýzy výpovědi účastníka více ze sebe. To ale ve spojitosti s žitou zkušeností účastníka. Analýza tak vychází ze společného úsilí obou z nich. Jak z výzkumníka, tak i z účastníka. (Řiháček, Čermák, Hytych, 2013).

Třetím a zároveň posledním pilířem je idiografický přístup, kdy se detailně zabýváme jedním případem. Analýza probíhá do doby úplného porozumění. Poté přecházíme k analýze dalšího případu. Každý z účastníků totiž nabízí svůj specifický pohled na zkoumanou problematiku, kterému je nutné se dostatečně věnovat. (Řiháček, Čermák, Hytych, 2013)

Proces analýzy, jak už bylo výše zmíněno, začíná vždy u jednoho případu, tj. rozhovoru. V každém dalším rozhovoru si ale výzkumník musí zachovat otevřenost a co největší prostor pro objevování nových témat.

Nejdříve je nutné si uvědomit vlastní motivaci pro práci s daným tématem, tedy rozvodem, abychom mohli zajistit validitu a byli schopni užitečně pracovat s daty. První krok představuje vžití se do účastníka a jeho příběhu. Dalším krokem je kódování, tedy psaní poznámek a tvorba kódů, které nám detailně nastíní získaná data z rozhovorů. V rozhovoru, v podstatě zaznamenáváme vše, co považujeme za významné.

V dalším kroku tyto kódy redukuje a tvoříme témata. Nyní se do centra zájmu dostává výzkumník, který data organizuje a interpretuje. Je důležité vnímání obou. Jak účastníka, tak i výzkumníka. Názvy témat jsou na vyšší úrovni, než v první fázi. Po předchozím kroku je nutné seskupovat témata nebo některé z nich z důvodu malé vypovídací hodnoty vyřadit. Důležitá je zde jejich četnost, ale také schopnost reflektovat zkoumanou zkušenost. Následně můžeme některá témata nadřazovat, přejmenovat, ale hlavně si uvědomit jejich význam a sílu výpovědní hodnoty. U IPA je velmi důležitá interpretace, která nám pomáhá s porozuměním přeepsaného textu. Interpretace by měla být založena na přímých citacích, které najdeme přímo v přeepsaném rozhovoru od účastníka výzkumu. Výsledky poté prezentuje tak, že je doplňujeme přesným přepisem toho, co nám účastník

sdělil. Reflektujeme také jednotlivá témata z analýzy, která jsou pro nás výzkum důležitá (Řiháček, Čermák, Hytych, 2013). Důležité je najít v rozhovoru vynořující se témata s podtématy. V rámci jednoho tématu nám vznikla většinou 2 až 4 podtémata. Ukázku si uvedeme níže.

Po rozvodu	
Současný život	
Nový partner v životě rodičů	Osobní názor na manželství a rozvod
Vnímání	Momentální situace
Vztahy	Zhodnocení situace
Spokojenost?	Nadhled

Tabulka 1 Ukázka vynořujících se témat a podtémat

Dle Řiháčka, Čermáka a Hytycha (2013) se v IPA studii pracuje s nižším počtem respondentů. Je totiž smysluplnější se zaměřit na menší počet účastníků a jejich příběh detailně prozkoumat. Nejdůležitější v této studii je homogenita vzorku, tedy aby účastníci výzkumu dobře reprezentovali daný fenomén. Proto je obvyklé vybrat účastníky záměrně, aby se předešlo nepřesnostem. Proto se doporučuje vzorek od 3 do 6 respondentů a následně provést detailní analýzu jednotlivých případů. Z hlediska jejich podobností a rozdílů.

V této diplomové práci se zaměřujeme na 3 případy, tj. dvě ženy a jednoho muže, pocházející z rozvedené rodiny. Všichni účastníci si prošli rozvodovou situací a jsou schopni zhodnotit, jak je rozvod ovlivnil ve vztahu s rodiči a zodpovědět tak výzkumné otázky, které byly v této diplomové práci stanoveny. Výzkumný vzorek jsme vybrali účelově tak, abychom vybrali jen ty účastníky, s přímou zkušeností s rozvodem. Účastníci jsou ve věku 17, 21 a 25 let a jsou schopni zodpovědět všechny otázky stanovené v rozhovoru.

Poslední krokem analýzy je propojení jednotlivých rozhovorů a hledání souvislostí mezi jednotlivými tématy, které z analýzy vzešly. Je tedy důležité zjistit, jaké souvislosti se objevily mezi jednotlivými rozhovory. V následující tabulce si pro lepší přehled zobrazíme nadřazená témata napříč všemi rozhovory.

Nadřazená témata		
Jana	Martina	Pavel
Rozvod	Rozvod	Rozvod
Po rozvodu	Po rozvodu	Po rozvodu
Nejzásadnější momenty změny	Nejzásadnější momenty změny	Nejzásadnější momenty změny
Současný život	Současný život	Současný život

Tabulka 2 Ukázka vzniklých nadřazených témat

5 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT

„Interpretace podle IPA je úzce zakotvená v textu a přiznává, že je to vždy výzkumník se svým životním kontextem, kdo je jejím autorem. Z pohledu IPA je věrohodná ta interpretace, která je založena především na výrazech, jejichž autorství patří respondentovi, a je doložena přímými citacemi.“ (Smith, Flowers a Larkin, 2009, In Řiháček, Čermák a Hytych, 2013, s. 22)

Abychom co nejpřesněji zachytili všechny důležité oblasti získané z rozhovorů, musíme nejprve najít témata, která nám pomohou lépe analyzovat rozhovory. Docílíme tak detailní analýzy jednotlivých odpovědí, kterou doplníme o přesné citace účastníků. Snažíme se pochopit zkušenosti účastníka, které zmínil v rozhovoru tak, že se snažíme vžít do jeho situace. Níže již přejdeme k detailní analýze jednotlivých rozhovorů, které seskupíme podle nadřazených témat a detailně rozebereme.

5.1 Účastník č. 1 - paní Jana

Prvním z účastníků je žena, označená jako Jana, pro lepší přehled. Janě je momentálně 21 let, bydlí ve společné domácnosti s matkou. Má staršího bratra, kterému je o dva roky více, tedy 23 let a v době rozvodu studoval na střední škole. V době rozvodu jí bylo 14 let a studovala na střední škole, aktuálně je studentkou vysoké školy se zaměřením na ekonomickou činnost. Vysoká škola ji baví a vybrala si ji z toho důvodu, že v této oblasti je neustále nabídka zaměstnání. Rozhovor s paní Janou proběhl v malé kavárně, kterou si ona sama vybrala, aby jí prostředí vyhovovalo a cítila se tam bezpečně. Kavárna patří její známé, a proto jsme zde mohly být jen já, jako výzkumník a paní Jana, jako účastník výzkumu. Nikdo nás nerušil a prostředí tak výzkum nemohlo ovlivnit.

5.1.1 Rozvod

1. Vztahy v rodině před rozvodem

Jana ve svém rozhovoru uvedla, že rozvod pro ni nebyl něco neznámého, rodiče se rozvedli, když bylo Janě 14 let. Dle její reakce je zřejmé, že rozvod rodičů pro ni nebyl nečekaný...*vím, že už o tom uvažovali dlouho, jen se k tomu asi nějak nemohli úplně odhodlat a asi pořád nějak přemýšleli, jak to zvládnout, aby se rozvádět nemuseli.* Respondentka uvedla, že byla s rozvodem v té době smířená a poznamenala, že netuší, proč se rodiče nerozvedli už dříve. Dle její reakce je jasné, že rodiče rozvod odkládali

zejména kvůli nim, kvůli dětem, Janě a bratrovi, který je o dva roky starší... *nevím, proč s tím čekali tak dlouho, nebo jako asi vím, oni se pořád báli, že by to na nás mohlo mít špatný vliv, že bysme to špatně nesli a třeba bysme se zhoršili ve škole nebo je přestali mít rádi.* Jana uvádí, že s rozvodem problém neměla...*já s bráchou jsme byli už dost staří, abychom tu situaci chápali, oni s tím ale pořád nějak otáleli a asi čekali na vhodnou příležitost.* Respondentka již v té době vnímala situaci, která v rodině panovala, alespoň z části...*já se divila spíš mámě, že tu žádost nepodala už daleko dřív. S tátou se dost hádali, byl dlouho v práci, nebo tehdy jsem si aspoň myslela, že byl v práci. Časem jsem zjistila, že měl pár jiných ženských, jako bokovky no a máma o nich většinou i věděla. Dle Jany byl rozvod dobrým řešením, protože se rodiče často hádali...vždycky se vracel domů pozdě a po mámě pak vždycky křičel. Byl totiž celkem pedant na pořádek a ve dřezu nesměla být večer, než se šlo spát ani kapka, jinak na ni byl strašně nepříjemný. Vztahy rodičů nebyly dobré, zejména kvůli častým konfliktům. Na druhou stranu Jana uvádí, že ona s otcem nikdy problémy neměla...já měla s tátou dobrý vztah, byl na nás s bráchou hodný. Tím, že se vracel z práce vždycky dost pozdě, tak si to s náma pak vynahrazoval o víkendech a kupoval nám všechno, co jsme chtěli. Na druhou stranu uznává, že tím, že nebyl často s nimi doma, to občas přeháněl...celkem si nás rozmazlovat, musím říct. Je zřejmé, že i přes časté neshody rodičů, se i přesto snažili se dětem věnovat...jezdili jsme často na výlety a tak...když jsme byli někde na tom výletu, tak se k ní nechoval nijak špatně, jen na nich bylo vidět, že se mají už celkem plné zuby.*

2. První zmínky

Janě je momentálně 21 let. Od rozvodu uplynula již delší doba...*ten první moment, když mi to řekli, nebo jak mi to řekli, si moc nepamatuju. Ani nevím, jestli semnou o tomhle mluvili. Tím, že jsme s bráchou byli už starší, tak jsme se spolu několikrát bavili o tom, že by se měli rozvést. Že se jen hádají pořád, že nás to už nebaví ty jejich konflikty, že ten rozvod by byl asi lepší. Rozvod pro ni nebyl neznámý. V našem rozhovoru zmínila školu, kde se o rozvodu často mluvilo...o rozvodu jsme totiž slýchávali dost často ve škole. V mojí třídě se totiž zrovna rozváděli rodiče jednoho spolužáka. Zde je zřejmé, že se vrstevníci navzájem svěřují se svými problémy, nebo naopak se chtějí před ostatními předvést a pochválit tím, co se v jejich životě aktuálně děje. Tím, jak si navzájem sdělují své názory, samozřejmě ovlivňují názory ostatních spolužáků. Jana proto nejprve považovala rozvod za pozitivní...ten (spolužák) tvrdil a chválil se, jak je to super. Že mu rodiče kupují dárky, i když nemá ani narožky ani svátek a že je to paráda.*

Tehdy jsem mu hodně záviděla, nějak jsem totiž nepřemýšlela nad celou situací normálně. S postupem času si ale respondentka uvědomila, že v té době její pohled nebyl zcela správný...byla jsem skoro v pubertě, a to člověk neuvažuje nějak moc racionálně. Stačilo mi slyšet od toho spolužáka, že dostal nové kolo od mámy a třeba koloběžku od táty. Víc jsem slyšet nepotřebovala a rozvod mi proto nepřišel nijak strašný. Proto, když nějak vyšlo najevo, že se budou naši rozvádět, tak jsem to nebrala jako žádnou tragédii. Hlavní roli hrál také věk, Janě bylo v té době 14 let a uvádí, že rodina pro ni nebyla na prvním místě...bylo mi 14, měla jsem jiné starosti. Víc pro mě znamenali kámoši a to, že můžu být celé dny venku. To, že se naši rozvádí, jsem nijak zásadně nevnímala. Já si totiž ani nějak asi neuvědomovala, jaké to může mít následky. To, že s Janou rodiče o rozvodu nemluvili úplně od začátku, znamenalo, že si přesně neuvědomovala, co všechno bude po rozvodu rodičů následovat a jaké změny v rodině proběhnou...jak jsem byla malá, tak jsem si ty zásadní věci spojované s rozvodem vůbec neuvědomovala, sice jsem asi tušila co to je, ale co se stane, až se naši rozvedou, tak nad tím jsem fakt neuvažovala. Postupem času, jak se rozvod blížil, se v jejich rodině začal více řešit...semnou mluvil víc táta. Bylo to asi proto, že tušil, že nás do péče asi nedostane, že většinou jsou děti v péči u matky. Říkal věci jako, že i kdyby se odstěhoval, tak nás bude mít stejně rád a že se tím nic nezmění. Že se budeme vídat dál, i když s náma už nebude po rozvodu bydlet. Otec v Janě vyvolal velké pochybnosti a ona si začala uvědomovat, co všechno se změní...právě jak řekl, že už s náma nebude bydlet, že si najde něco jiného, tak v tu dobu myslím, že mi začalo docházet, že asi nechci, aby se táta od nás odstěhoval, nechci, aby se rozvedli. Následně se snažila najít řešení a donutit rodiče, aby se nerozvedli...pamatuju si, že jsem se hodně zhoršila ve škole, bylo to schválně, myslela jsem si, že když začnou řešit můj prospěch, tak že se třeba dají znovu dohromady. Pokus o to, aby rodiče setrvali v manželství, ale nevyšel. Jana zkoušela mnoho strategií, jak dát rodiče znovu dohromady, žádná ale neměla dobrý konec. Proto se Jana rozhodla, že si s rodiči otevřeně promluví, rozhodla se tak na výletě, kde si pořídili zřejmě poslední rodinnou fotografii...já byla radostí bez sebe, v tu chvíli jsem si říkala, že když na fotce uvidí, jak nám to spolu celé rodině sluší, tak že ten rozvod odvolají no. Byla jsem malá, celkem naivní. Jak nás ten pán ale vyfotil, tak jsem se rozbřečela, že nechci, aby se rozvedli, že nechci, aby se jeden z nich odstěhoval, že je mám oba stejně ráda. Pak jsme docela dlouho seděli a máma s tátou nám začali celou situaci vysvětlovat. Myslím, že to, jak nám o tom všechno řekli, tak to mi v tu dobu strašně pomohlo.

Byla sem sice malá, ale překvapivě sem to docela chápala. Po rozhovoru, kde si otevřeně promluvili o celé situaci, respondentka uznává, že situaci pochopila...od té doby jsem byla sice pořád strašně smutná a cítila jsem, že už to prostě nebude jako dřív, ale chápala jsem rodiče, že už to takhle dál nejde.

3. Průběh rozvodu

Po diskuzi s rodiči si Jana uvědomila, že situace nebude už stejná jak dřív a s rozvodem rodičů se začala smiřovat...*myslím, že bylo dobré, že mi to vysvětlili oba a hodně se navzájem i doplňovali. Nebylo to tak, že by házel jeden na druhého špínu. Jana již na začátku rozhovoru uvedla, že rodiče měli vzájemné konflikty a v mnoha věcech rozdílné názory. Když se ale jednalo o rozvod, rodiče se již nehádali a vše řešili spolu a bez konfliktů...jak se vždycky strašně hádali kvůli všemu a nemohli se na ničem shodnout, tak v tu dobu, jak se rozváděli, to doma vypadalo jako idylka. Skoro vůbec se nehádali, vždycky si večer sedli a mluvili o tom. Jana byla sice poměrně mladá, ale na celou situaci kolem rozvodu si vzpomíná a uvádí, jak se rodiče zajímali o její názory...jednou si nás ale s bráchou oba zavolali a chtěli vědět, s kým chceme po rozvodu být. Pamatuju si, že jak se nás nato máma zeptala, tak sem vůbec nevěděla co říct. Byla jsem totiž smutná z toho, že se vůbec rozvádí a tahle otázka mě dostala do kolen. Asi jsem doufala, že to rozhodnout rodiče za mě. V tu chvíli, když se mě zeptali, tak jsem vůbec nevěděla co říct. Věděla jsem, že když řeknu, že chci být s tátou, tak to zraní mámu a naopak. S odstupem času je Jana rodičům vděčná, že jí tuto otázku položili, oceňuje, že mohla vyjádřit svůj názor i na tak citlivé téma, jako je toto...když se nato dívám teď, tak jsem fakt ráda, že se o nás zajímali, jako myslím o to, s kým chceme být a tak. V dnešní době je totiž tohle docela hodně citlivé téma myslím a děti v této době prostě potřebují vyjadřovat svůj názor. Já v té době byla sice jen 14 letá holka, ale právě v pubertě je potřeba ty děcka víc vnímat a zajímat se o ně. Další ránou byla z pohledu respondentky Jany informace o prodeji domu, ve kterém vyrůstala...to, že bych se měla přestěhovat, byla pro mě v tu dobu hrůza. Bála jsem se hlavně, že se budou chtít odstěhovat moc daleko z našeho města a kdybych měla ještě k tomu změnit školu, tak to by bylo už fakt příliš.*

5.1.2 Po rozvodu

1. Řešení v zájmu dětí

Stejně jak se rodiče dokázali dohodnout na všem bez konfliktů, bylo jasné, že v zájmu svým dětí se rozhodnout udělat to nejlepší i pro ně. Z toho důvodů, že otec býval často

z pracovních důvodů mimo domov, rozhodli se, že děti zůstanou v péči u matky...*nakonec táta řekl, že bude lepší, když budeme u mámy a on si nás bude brát na víkendy, a když bude mít volno. Bylo to v tu dobu asi nejlepší řešení a myslím, že rodiče hlavně řešili to, co bude nejlepší pro nás dva s bráchou. Jsem na ně teď strašně pyšná, jak celou situaci ustáli, dokážu si představit, že to fakt není jednoduché, celkově jak rozvod, tak ještě ty děti. Museli nám všechno vysvětlovat, abychom to pochopili a tohle zvládli fakt dobře.* Rodiče Jany se snažili, aby se jich celá situace dotkla co nejméně, a proto se po rozvodu rodiče odstěhovali do stejného města, jen kousek od vesnice, kde dříve bydleli...*takže žádná nová škola, žádní noví kamarádi, všechno nebo teda skoro všechno, jako předtím. S tátou jsme jezdili na výlety, když měl volno a s mámou to bylo taky super.* Respondentka Jana uvádí, že i když bylo soudem stanoveno, jak se mají vídat s otcem, tak se vesměs domlouvali s otcem podle toho, jak jim to vyhovovalo...*tak já ani nevím, jestli to bylo nějak stanovené soudem. Jakože asi bylo, ale rodiče to nechávali na nás.* Výživné na děti platil otec, který dle slov Jany posílal 4 000 Kč na každého z nich. Otec ale neměl problém koupit dětem věci ještě nad rámec výživného...*on stejně nám kupoval, co jsme potřebovali, nebo tak i nad rámec toho výživného. On nám spíš přehnaně dopřával.*

2. Jak se se situací vyrovnat?

Jana uvádí, že jí byli nejvíce oporou přátelé, kterým se mohla se vším svěřit. Postupem času se ale začala sblížovat s bratrem, který byl sice starší, ale Jana se o něj mohla opřít a svěřit se mu s tím, co ji trápilo. Z toho důvodu, že si v tu dobu procházeli stejnou situací a měli obdobné problémy, bylo možné si navzájem říct názory na rodiče, na celý rozvod a nato, jak tu situaci vnímají...*brácha je o 2 roky starší a i když byl v tu dobu v pubertě, tak ho zřejmě ta pravá puberta nějak záhadně obešla. Byl to super brácha, se kterým jsme řešili taktiku, jak dát naše zpátky dohromady a tak. Držel mě v tu dobu nad vodou a staral se o mě jako pravý starší brácha. Do té doby jsme byli spíš jako spolubydlíci, moc jsme spolu nemluvili a spíš se hodně hádali, tak jako každý sourozenci. Ale jak se začala řešit celá ta situace okolo rozvodu, byl on ten první, na kterého jsem se mohla obrátit.* Jana uvádí, že i v současnosti mají s bratrem dobrý vztah a že si rozumí...*do teď máme spolu skvělý vztah, povídáme si o všem, smějeme se spolu a jsem za něj moc ráda. Rozvod a celá situace kolem, nás strašně stmelila, on sice už doma nebydlí, našel si přítelkyni a odstěhovali se pár kilometrů dál, ale stejně k nám pořád jezdí a vidáme se.* Okolí mělo na Janu vliv také, a to zejména širší rodina. Ovlivňovala ji především babička, matka otce, která se s rozvodem nemohla vyrovnat...*ona, jak je to starší generace, tak to nemohla*

*pochopit, pořád se snažila to nějak brát jako vtip a snažila se to podsouvat i nám s bráchou. Jana k ní jezdila často na prázdniny a velmi si s babičkou rozuměla. V době, kdy se o rozvodu dozvěděla, se ale její chování výrazně změnilo a snažila se přesvědčit Janu k tomu, aby rodičům rozvod rozmluvila...*pořád se mě snažila nějak dokopat k tomu, abych něco vymyslela a naši se nerozvedli, že je to proti všem Božím zákonům. Ona chodila hodně do kostela a já často s ní. To mi jako nevadilo, spíš mi vadili ty řeči její, že se to nemůže, že je Bůh potrestá a tak. Přišlo mi, že se s tím nemůže smířit a hodně se snažila, abych měla stejný názor jako ona. Hodně mě v tomhle směru ovlivňovala. Jana se s babičkou časem přestala úplně vídat, což přišlo rodičům podezřelé. Proto se snažili zjistit, co se stalo...naši si pak všimli, že tam chodím nějak míň často a že zůstávám radši doma, a když pak zjistili její názor nato a ještě že to neustále říká i mě, tak je to hodně naštvalo. Rodiče se dlouho snažili její názor vyvrátit, ale neúspěšně. Janina babička sice již zemřela, naštěstí se s ní Jana po rozvodu rodičů snažila opět navázat kontakt a babička svůj názor změnila...potom jak se naši rozvedli, tak se umoudřila a zase jsem tam začala chodit a žádný problém už neměla. Prý se s tím už nějak vyrovnala a pochopila, že to není taková hrůza, jak to kdysi prezentovala.**

3. Vztahy s rodiči po rozvodu

Jana otevřeně říká, že rozvod ji nijak nepoznamenal a je tomu tak hlavně zásluhou rodičů. Snažili se je oba i s bratrem držet od celé situace dál, aby na ně neměla negativní dopad. V důležitých situacích chtěli rodiče slyšet i názor Jany, to oceňuje a je zato na rodiče velmi pyšná...*tím, jak se snažili, aby se nás ta situace dotkla co nejmíň, tak myslím, že ten vztah je teď spíš lepší. Dokážeme mluvit narovinu a bavíme se o věcech, o kterých se v rodině většinou nikdo nezmiňuje. I když jim to asi říkám málo, tak bych je jako rodiče v žádném případě neměnila, jsou bezva a celá ta situace náš vztah nijak nezměnila. Možná změnila k lepšímu. Rodiče Jany se rozváděli zejména z důvodu neustálých konfliktů a rozdílných názorů, tyto konflikty Jana nenesla dobře. Na začátku ale uvedla, že sehrála roli i situace, kdy otec nebýval doma kvůli tomu, že býval dlouho v práci, to si Jana aspoň v té době myslela. Postupem času se dozvěděla, že otec matku několikrát podvedl, a proto se s otcem nějakou dobu nechtěla vídat a byla na něj rozzlobená...já byla sice na tátu zezáчатку naštvaná, když křičel na mámu nebo když jsem se dozvěděla o tom, že mámě zahýbal, to jsem ho nějakou dobu ani nechtěla vidět, byl mi protivný, za to co mámě udělal, ale už to bych řekla, že nějak vyšumělo. Od té doby, co se její rodiče rozvedli,*

hodnotí jejich vztahy pozitivně. S mámou bydlí ve společné domácnosti a otcem se i nadále navštěvuje...*chodíme do kina nebo někdy nějaká cukrárna.*

5.1.3 Nejzásadnější moment změny

Jako velmi důležitá otázka vůči respondentce zaznělo, jaký nejzásadnější moment se jí vybaví z období rozvodu. Jana chvíli váhala, ale nakonec jasně odpověděla, že jako nejzásadnější okamžik považuje dobu před rozvodem, kdy se jí rodiče ptali, s kým chce zůstat v péči. Zda s otcem nebo s matkou...*to si pamatuju do dneška, přesně ten den, i že už jsem byla v pyžamu a chtěla se jít dívat na pohádky.* Jana tuto otázku brala natolik zásadně, že si ji přesně vybavuje...*jak se ale zeptali, s kým chci být, tak jsem zapomněla i na tu pohádku, na kterou jsem se těšila a nevěděla co říct.* Nebylo to z toho důvodu, že by nechtěla, aby k rozvodu došlo. Jana si jasně uvědomovala následky, které by mohla způsobit, kdyby upřednostnila jednoho rodiče před druhým...*nechtěla jsem totiž ranit ani jednoho z rodičů a fakt byla moc zmatená a na vážkách, že jsem chvíli nemohla ani mluvit.* Jana tento okamžik ale nebere nijak negativně, naopak. Na otázku, zda byla smutná nebo vděčna odpověděla následovně...*byla jsem samozřejmě smutná, že už nebudeme všichni spolu a na druhou stranu jsem byla už skoro puberťák, připadala jsem si dospěle a to, že někdo chce vědět můj názor, bych nečekala. Takže od obojího trošku.*

5.1.4 Současný život

1. Nový partner v životě rodičů

V případě, že si rodiče najdou dalšího partnera, ovlivní to samozřejmě i dítě. Proto téměř na závěr zazněla otázka, zda si některý z rodičů nového partnera našel a jak jej respondent vnímal. Jana uvádí, že si oba její rodiče nového partnera našli...*bydlím pořád s mámou, a ta si našla přítele. Jezdí k nám na víkendy nebo naopak máma k němu. Docela si s ním rozumím a nijak mi nevadí. Táta si našel taky přítelkyni, s tou si tak dobře nerozumím, ale tím, že s ním nebydlím a stýkáme se většinou jinde než u něj, tak mi to nevadí, hlavně že je spokojený on.* Z odpovědi respondentky je vidět, že v případě nového partnera je důležité, zda je s ním ve společné domácnosti, nebo se s novým partnerem rodiče, jen občas potká, v tom vidí Jana rozdíl, a proto uvádí, že s partnerkou otce si zcela nerozumí. Z toho důvodu, že s ním nebydlí v jedné domácnosti, je pro ni především důležité, zda je ve vztahu spokojený její otec.

2. Osobní názor na manželství a rozvod

Paní Jana je momentálně svobodná, ale v minulosti již absolvovala několik vztahů. Z jejich zkušeností plyne, že i když se její rodiče rozvedli, ona sama jej negativně nevidí...*no, tak jak se tak obecně říká, že děti z rozvedené rodiny si hůř budují vztahy a tak, to bych u sebe, jako z vlastní zkušenosti neřekla. Sice momentálně vztah nemám, ale s minulým přítelem jsem byla dva roky. Seznámili jsme se na diskotéce a celkem rychle spolu začali i chodit. Žádný problém jsem v tom neviděla, je to možná i proto, že je mi teprve 21 a na žádné vdávání teď nemyslím. Možná, že až někdy budu mít delší vztah, že bych to vnímala jinak, ale to si moc nemyslím.* Paní Jana vidí jako pozitivní to, že v průběhu rozvodu s rodiči o všem diskutovala a rodiče jí celou situaci detailně vysvětlovali...*tím, že rodiče s náma celou situaci probírali celkem dost a rozvod proběhl docela hladce, až na nějaké hádky, ale tak bez nich by to zase úplně nešlo, tak si myslím, že mi to nijak neublížilo.* Pozitivní z jejího hlediska je hlavně to, že se rodiče snažili na všem dohodnout. Z toho důvodu je pohled Jany na rozvod vcelku pozitivní...*nevnímám rozvod nijak tragicky, mám takový názor, že když ti dva spolu už vážně být nechcou nebo jsou ty jejich vzájemné hádky natolik hrozné, že nemá cenu v takovém vztahu dál zůstat. Je lepší to s těma dětma nějak citlivě probrat, aby si třeba nemysleli, že je to jejich vina a pak si myslím, že problém být nemůže. Zase na druhou stranu, kdyby s náma rodiče nemluvili, myslím, že bych měla jiný názor. Tím, že se rodiče snažili brát nás dva s bráchou na prvním místě a ty hádky vzájemně omezit a spíš se dohodnout, jak a co bude, jak a co chceme my, tak žádný velký problém nevznikl.*

5.1.5 Shrnutí

Pro respondentku Janu, která měla v době rozvodu 14 let, bylo zřejmé, že situace mezi rodiči je natolik závažná, že by mohlo dojít k rozvodu. Otec býval doma jen zřídka kvůli práci, a když už doma byl, docházelo mezi ním a matkou k častým hádkám a konfliktům. Jana i její starší bratr situaci vnímali a rozvod brali jako dobré řešení. Alespoň zezáčátku. Oba měli povědomí o tom, co rozvod znamená. Do důsledků si to ale ani jeden z nich neuvědomil. Proto, když rodiče přišli s tím, že se budou rozvádět, neměla Jana ani její bratr žádné připomínky. **Neuvědomovali si totiž následky rozvodu.**

Když se časem začal rozvod v jejich rodině řešit mnohem častěji, Jana si začala uvědomovat i negativní stránku rozvodu. Aby dala rodiče dohromady, **zhoršila se ve škole**, aby dala nesouhlas najevo. Rodiče se tak snažili, aby Jana pochopila,

že spolu nevychází a rozvrat rodiny je natolik závažný, že jediným řešením je rozvod. Komunikace je velmi důležitá a u Jany pomohla. Oba rodiče si s Janou promluvili a celou situaci se jí snažili podrobně vysvětlit. Takže i když byla Jana i nadále z rozvodu smutná, **pochopila, že rozvod je nutný**, že se bude snažit celou situaci zvládnout.

Rodiče se snažili Janu i s jejím bratrem držet od rozvodové situace opodál, ale neustále se doptávali na jejich názory ve věcech, které se jich určitým způsobem dotýkaly. Jako například otázka ohledně péče, kdy se rodiče snažili zjistit, u kterého z nich Jana s bratrem chtějí být v péči. I když se Jana nemohla rozhodnout, **doted' si cení snahy rodičů**, že je zajímal jejich názor a že tak důležitou věc mohla ovlivnit. Otec Jany poté přišel s návrhem, že zůstanou v péči u matky, protože je neustále v práci a nebylo v jeho silách, aby se o ně staral tak, jak by potřebovali. Proto se rodiče dohodli, že nejlepší pro děti bude, být v péči u matky, s tím, že je otec bude vídat při každé možné příležitosti.

Jana má s oběma rodiči velmi dobrý vztah, s matkou bydlí ve společné domácnosti a s otcem se schází při každé možné příležitosti. To, že má s rodiči i po rozvodu stále dobrý vztah je dle jejich slov hlavně díky tomu, že **se rodiče snažili je brát jako dospělé a nic jim nezatajovali**. V důležitých věcech se na Janu i bratra obraceli a **zajímal je jejich názor**. I když se rodiče tedy rozvedli, s oběma se i nadále vídá a ve vztahu k nim se nic nezměnilo. Cení si toho, jak celý rozvod zvládli, i když to pro ně nebylo snadné. To, že se její rodiče rozvedli, bere Jana s nadhledem...*prostě co se stalo, tak se stalo, a já s tím nic neudělám. Je možné, že kdyby se naši nerozvedli, tak by táta měl dál další ženské a máma by se trápila, taky je možné, že kdyby se nerozvedli, tak by to urovnali a dali by se dohromady a žili bysme dál, jako rodina. Ale to člověk fakt nikdy neví, jak by to dopadlo.*

Oba Janiny rodiče si našli nového partnera. **Oba zná a vnímá je pozitivně**. Víc si rozumí s matčíným přítelem, který k nim jezdí na víkendy. S přítelkyní od otce je vztah horší, ale sama uvádí, že s nimi nebydlí ve společné domácnosti, a proto jí záleží hlavně na tom, aby byl otec šťastný.

Jana uvádí, že rozvod měl velmi **pozitivní vliv na její vztah s bratrem**, se kterým si je velmi blízká i teď, když bydlí v jiném městě. Dala mu přednost i před přáteli, a to zejména z toho důvodu, že s bratrem zažívali stejnou situaci a navzájem o ní mohli diskutovat. Bratr pro ni byl vždy velkou oporou. Navzájem tak sdíleli své emoce a pocity, které zažívali.

I když je Jana momentálně nezadaná, měla již v minulosti několik vztahů. Uvádí, že její názor na manželství se nezměnil. Momentálně na něj sice nemyslí, protože má teprve 21 let a studuje, ale **v budoucnu by svatbu určitě chtěla**. Jana uvádí, že je to zejména z toho důvodu, že její rodiče jednali hlavně v zájmu jí a jejího bratra. Vše jim detailně vysvětlovali a Jana tak chápala, že bude lepší, když se rodiče rozvedou. Konflikty mezi nimi totiž gradovali a oni ve vztahu nebyli šťastní.

Nadřazená témata	Podtémata
Rozvod	Vztahy v rodině před rozvodem
	První zmínky
	Průběh rozvodu
Po rozvodu	Řešení v zájmu dětí
	Jak se se situací vyrovnat?
	Vztahy s rodiči po rozvodu
Nejzásadnější momenty změny	-
Současný život	Nový partner v životě rodičů
	Osobní názor na manželství a rozvod

Tabulka 3 Témata a podtémata – respondentka Jana

5.2 Účastník č. 2 - paní Martina

Další z účastníků je žena, pojmenovaná Martina. Martina má momentálně 25 let, pracuje jako referentka v menší firmě a má dlouhodobý vztah. Bydlí s přítelem v bytě a snaží se o miminko. V době rozvodu jí bylo cca 14 let a studovala na střední škole se zaměřením na management. Po střední škole nastoupila na vysokou školu s podobným zaměřením, s cílem získat titul. Ve třetím ročníku, kvůli psychickým problémům, studium ukončila a nastoupila do zaměstnání jako skladnice. Má mladší sestru, které bylo v době rozvodu 11 let, je tedy o 3 roky mladší. S paní Martinou jsme se sešly u ní v bytě, kde se paní Martina cítila pohodlně a mohla tak otevřeně odpovědět na kladené otázky. Pro paní Martinu to nebylo jednoduché, rozvod v rodině probíhal velmi bouřlivě

a paní Martina na toto období vzpomíná velmi těžce, i přesto ale otázky zodpověděla, upřímně a zcela otevřeně.

5.2.1 Rozvod

1. Komplikované vztahy v rodině před rozvodem

Paní Martina uvádí, že konflikty mezi rodiči začala pociťovat již velmi brzy. Otec se choval agresivně k matce, tu napadal, slovně urážel, týral, a to již od narození dcer. Martina má mladší sestru, které bylo v době rozvodu pouhých 11 let. Martina musela celé situaci přihlížet a byla svědkem agresivního chování otce vůči matce...*už když jsme jezdili na dovolenou a otec tyranizoval mamku, bylo mi špatně, že jsem s tím nemohla nic udělat a musela jsem této situaci jenom přihlížet. Cítila jsem se strašně bezmocně.* Martina byla dítě a z její výpovědi je zřejmé, že tato situace pro ni byla velmi psychicky náročná, to že otec tyranizoval její matku a ona nebyla schopná pomoci, ji trápí dosud. Otec se násilí nedopouštěl jen na matce, ale i na obou dcerách...*po celou dobu manželství mamku byl, ponižoval a u nás to bylo to samé.* Otec měl v rodině hlavní slovo a celá domácnost se řídila podle něj...*on měl hlavní slovo, pokud jsme ho některá neposlechla, následoval fyzický trest.* Martina měla velmi náročné dětství, uvádí, že situace, které v rodině zažívala, byly útrpné. Martina se musela řídit rozkazy, které od otce dostala. Rozkazy byly ale natolik nepřiměřené, že si Martina nemohla ani přeladit rádiovou stanici, aniž by to otec schválil...*nebylo mi dovoleno ani to, že jsem si nemohla naladit rádio na svoji stanici. Všechno v domácnosti se řídilo podle něho.* Proto, když se Martina o rozvodu dozvěděla, pociťovala úlevu...*toto období pro mě bylo složité, dá se říct, že to bylo ale spíš vysvobození.* S otcem měla Martina špatný vztah již od raného dětství. Nedokázala zmínit žádnou vzpomínku, kdy by s ním byla šťastná...*s otcem jsem měla špatný vztah už od mala. Nikdy si nepamatuju, že by si semnou hrál nebo dělal nějaké dětské blbosti. Sice jsme třeba občas jezdili na dovolenou k moři, ale byla to spíš křeč a přetvářka od něj a to celé roky, ale to si uvědomuju až zpětně, v té době jsem byla malá a celou situaci nevnímala. Vždycky jsme já a sestra byly ty špatné, co doma nic neděláme a jsme k ničemu.* Otec nebral ohledy ani na nezletilé dcery, které byly často svědkem konfliktních událostí...*pořád jsme byly špatné my, případně mamka. V té době před náma mluvil sprostě a mamce neřekl jinak než kurva, děvka a to byly slova, které jsem u nás slyšela každý den.*

2. První zmínky

Respondentka Martina uvedla, že rozvod vnímala velmi pozitivně. Na otázku, kdo s ní o rozvodu mluvil, odpovídá zcela jasně. S otcem nikdy neměla dobrý vztah, a proto uvádí, že s ní o rozvodu on nikdy nemluvil. Martina uvedla, že od rozvodu uplynulo již několik let a ona se snažila vzpomínky na celou situaci vytěsnit...*bylo to dětství, na které jsem chtěla spíš zapomenout než o něm přemýšlet. Otec s námi o takových věcech ale určitě nemluvil.* Martina zmiňuje, že otec o dcery nikdy nejevil zájem...*na nás mu podle mě ani nezáleželo. Třeba si nikdy nepamatuju, že by nás chtěl i přes to všechno do péče. Podle mě o tom ani neuvažoval. Ale teda bohudík zato.* Od doby, co se rozvod v jejich rodině začal více řešit, Martina doufala, že se jejich situace konečně zlepší a otec je přestane tyranizovat. Brala ohled hlavně na matku, která byla hlavní terčem otcových nadávek a doufala, že se situace konečně nějak vyřeší a otec matku přestane tyranizovat. Toto období pro ni bylo velmi psychicky náročné. Doprovázela matku na konzultace s právníky, aby jí tuto situaci alespoň z části usnadnila...*od té doby co se rozvod začal řešit, jsem s mamkou chodívala na všechny porady s právníkem. Sice si pamatuju, že těm řečem toho právníka, jsem skoro vůbec nerozuměla, ale byla jsem šťastná, že se to nějak řeší. Jen jsem měla neskutečný strach o mámu, byla v té době moc nemocná.*

3. Náročný průběh rozvodu

V rodině Martiny bylo velmi náročné ustát situace poté, co se otec o rozvodu dozvěděl. V té době totiž otec své chování ještě vygradoval a situace se několikanásobně zhoršila...*rozvod probíhal bouřlivě. Otec to dával znát a dělal nám samé naschvály.* Otec nebral ohled na nezletilé děti, ani na matku a svou zlost si vybíjel na nich. Jak rozvod pokračoval, jeho chování se zhoršovalo a po nezletilých dívkách vyžadoval práce, které nemohly zvládnout. Dokazoval si tak, že nad nimi má vliv a že ho musí ve všem poslechnout...*týral nás jak fyzicky, tak psychicky. Fyzicky to nebyla takový hrůza, pořád jsem říkala, že radši dostanu facku, než aby nás celé ty roky ponižoval, sprostě nadával, nutil do všech prací, které jsme stejně nemohly jako holky zvládnout. Schválně po sobě neuklízal a dělal jiné věci. Samozřejmě, pokud jsme to neudělaly, následoval trest. Dělal si z nás služby a celou situaci si užíval.* Pro Martinu bylo celé období, kdy se rodiče rozváděli velmi náročné, doteď na celou situaci nerada vzpomíná...*když si zpětně vybavuju, co všechno jsem musela dělat a jak se k nám choval, není mi z toho vůbec dobře.* Martina bydlela na vesnici a uvádí, že okolí o jejich situaci vědělo. Často se stávalo,

že matka nebo některá z dcer musela přivolat policii. Otec byl velmi agresivní a policie byla možnost, na kterou se často obracely...*jezdili k nám totiž docela často policajti a stáli před domem, ale tím, že jsme bydleli na vesnici, se o tom mluvilo spíš jako o nějakém zážitku.* Ještě v době, kdy byly dcery malé, se je matka snažila před vším chránit. Za chování otce se styděla, a proto o tom, jak se k ní chová, neřekla nikomu, nevěděli o tom ani její rodiče, ani okolí, vše se odehrávalo za zavřenými dveřmi...*mamka se za chování otce ale styděla, a proto radši nikomu nic neřekla. Až jak jsme byly větší a máma se o tom dokázala rozmluvit, dozvěděly jsme se, že to trvalo už dlouho, ještě než jsme se narodily. Dospělo to u nás do takového stádia, že jí otec říkal, co bude nosit za oblečení. Nemohla nosit žádné výstřihy, krátké sukně a ostatní oblečení, které se mu nezdálo. Všechno muselo probíhat pod jeho dohledem.*

5.2.2 Po rozvodu

1. Neřešitelná situace

Po rozvodu otec o dcery nejevil zájem a soudem byly obě z nich svěřeny do péče matky... *jako jediné řešení jsem brala zůstat s mamkou.* I když bylo zřejmé, že Martina chce být svěřena do péče matky, vidí velký nedostatek v tom, že i když měla už skoro 15 let, nikdy se jí nikdo u soudu nezeptal, komu do péče chce být svěřena. Vidí v tom velké pochybení ze strany úřadů...*i když jsem ji doprovázela ke všem stáním u soudu, nikdy se mě vlastně nikdo z úředníků nezeptal, s kým chci být. Přitom si myslím, že v 15 letech už jsem názor na věc určitě měla. A tohle je podle mě dost velká chyba úřadů. Děti hodně cítí, co se v rodině děje, i když jsou menší.* Situace po rozvodu se v rodině Martiny ale nezlepšila. Otec nechtěl přistoupit na vypořádání majetku tak, aby prodali rodinný dům, ve kterém dosud celá rodina bydlela. Proto soud rozdělil jejich společný dům po místnostech, z nichž polovina připadla matce a polovina otci... *tím, že jsme pořád bydleli v jednom domě, to bylo složité, otec nechtěl prodat dům, nechtěl nás ani vyplatit, a nešlo s tím nic dělat. Proběhlo několik soudů, ale žádný nerozhodl tak, aby otce přinutil k řešení. Jednou máma dokonce zavolala realitku k nám do domu. Otec se s paní sice sešel, ale jakmile mělo dojít k tomu, že se sepiše inzerát, tak už couval, že on dům rozhodně prodávat nebude.* Tohle řešení způsobilo, že Martina v domě musela s matkou a sestrou zůstat. I když několikrát měla v plánu odejít a neustále hledala vhodné místo kam se přestěhovat, matka neměla dostatek financí na nové bydlení. Starala se o dvě studující, nezletilé děti a byty v okolí byly nad její finanční možnosti...*v dnešní době*

to zase tak jednoduché není. Odejít z domu, bez peněz. Prostě jsme neměly kam. Bydlíme ve Zlínském kraji, kde jsou byty poměrně drahé a mamka ještě se dvěma studujícíma holkama, má těžké najít jakékoliv bydlení. Takže, i když by nám stačilo i něco malého, fakt to nijak nešlo. Mamka samozřejmě nikde neměla našetřené peníze bokem, takže bysme si musely půjčit. Mamka v tu dobu sice chodila do práce, ale aby utáhla splátky a ještě starost o nás, to by možné nebylo. Bylo to jako začarovaný kruh, který neměl řešení. Martina tak i nadále po rozvodu setrvala ve společné domácnosti s otcem, jehož chování se ani po rozvodu nezlepšilo. Martina uvádí, že prarodiče, tj. rodiče od matky se jim snažili nabídnout pomoc. Trávily u nich s matkou sice většinu volného času, tak aby se s otcem setkávaly co nejméně, ale přestěhovat k nim se nemohly...i když nás prarodiče podporovali, jezdily jsme tam na víkendy i několikrát přes týden. Jako úkryt to bylo dobré řešení, ale dlouhodobě by to nebylo dobré řešení. Oni stejně vždycky měli ten svůj ještě starý názor, že rodina patří k sobě a všechno se dá řešit, nedokázali to pochopit, i když jsme jim to všechno říkaly.

2. Šance na nový život

Od rozvodu uběhlo několik let, ale situace se nezlepšovala. Martina s otcem setrvaly i nadále ve společné domácnosti...bylo to s otcem čím dál tím horší a ty konflikty přibývaly. Tušil, že nemáme kam jít a že je proti nám prostě silnější. Využíval toho, že se ho bojíme a neustále nám ze života dělal peklo. Matka Martiny ale po několika letech, které strávila i s dcerami a otcem ve společné domácnosti po rozvodu, sehnala peníze na nový byt a konečně se přestěhovaly...přestěhovaly jsme se, já, máma a sestra. Matka sehnala finance a koupila byt, který potřeboval rekonstrukci...koupily jsme byt, který byl levný, protože majitelé potřebovali vyřešit nějakou dluhovou situaci a byt prodávali celkem za dobré peníze v té době. Byl ale starý a potřeboval rekonstrukci. Máma byla ale velmi vážně nemocná a byla dlouho v nemocnici, takže jsme byt opravovali já a sestra s mým přítelem, který nám se vším pomáhal. Pro Martinu i její sestru to byla velmi náročná situace. Nemohly se před otcem o novém bytu zmínit, ani nikomu jinému z jejich blízkosti. Byt společně s přítelem Martiny opravovali vždy po škole, aby rekonstrukci stihli do doby, než se matka vrátí z nemocnice. Obávali se, jak by se situace vyvíjela, když by byla matka s otcem sama v domě...byt jsme si opravili, už ani nevím, jak jsme to zvládli. Trávili jsme tam vždycky celé dny po škole. Fakt to bylo náročné, ale ten pocit, že budeme ve svém, spolu a bez něj byl pocit k nezaplacení, strašně nás to drželo nad vodou, no a za 14 dní jsme už byly i nastěhované. I když byt nebyl

úplně v pořádku, tak jsme se přestěhovat musely. Máma se v tu dobu totiž vracela z nemocnice a to, aby byla doma s ním, tak to prostě nešlo. Proto jsme si museli pospíšet a byt uvést do takového stavu, aby se tam dalo nějakým způsobem žít. Stěhování Martina naplánovala na den, kdy byl otec v práci, aby jim celé snažení nepřekazil. Se stěhováním jim pomáhala širší rodina...bylo asi 6 hodin ráno, a mi jsme měli zavolané pomocníky z rodiny, kamarády. Muselo to proběhnout rychle. V 6 hodin začal přesun, za jedno dopoledne jsme přestěhovali všechno, co bylo potřeba, i když to byly hodně velké nervy. Martině bylo v té době asi 18 let. V té době musela zvládnout velmi náročnou situaci, kdy se starala o mladší sestru, opravovala byt, plánovala stěhování a starala se o matku, která byla v té době velmi vážně nemocná, do toho stíhala studium. Velmi ji to psychicky vyčerpávalo...mamka v té době byla vážně nemocná a pro nikoho to nebylo jednoduché. Všechny nás to strašně psychicky vyčerpávalo. Ale i právě proto, jsme tam nemohly zůstat a odstěhovaly jsme se. I když bylo přecházejících několik měsíců neskutečně náročných a já a ségra musely zvládat školu, starost o mamku, která byla v té době v nemocnici a hlavně opravit byt, kam jsme se měly přesunout. Po odstěhování byla Martina neskutečně vděčná, že mají nový byt, ve kterém budou všechny spolu a nikdo je nebude tyranizovat, ponižovat a neustále jim nebude rozkazovat. V době, kdy se odstěhovala, byla šťastná. Uvádí, že tu bezmoc, kterou sama zažívala, nepřeje nikomu...po odstěhování mě spadl velký kámen ze srdce. Už jsem nemusela chodit domů s pocitem, že po mě někdo bude křičet nebo mě bude fyzicky napadat. Uvádí, že násilí, které zažila, jak fyzické, tak psychické bylo nesnesitelné. Psychické pro ni bylo ale daleko horší...byla to neskutečná bezmoc, když člověk musí přijmout všechny příkazy a rozkazy, protože kdybych to já nebo ségra neudělala, bylo by to daleko horší, opravdu je lepší dostat facku, než zažít psychické týrání, nikomu bych to nepřála, je to strašný pocit bezmoci. Po tom, jak se z domu odstěhovaly, se jí velmi ulevilo, ale na druhou stranu říká, že se s tím, jak se k ní otec choval, nikdy nesmíří a nevyrovná...takže po přestěhování jsem se domů vracela s klidem, i když těch x let v permanentním stresu už asi z hlavy nikdy nedostanu.

Když se Martina odstěhovaly, dům patřil pořád oběma rodičům. Matka se s otcem snažila komunikovat přes právníky, aby dostala za dům alespoň určitou část. Otec ale dům prodat nechtěl, ani je nechtěl vyplatit. Situace se vyřešila až po tom, co s otcem absolvovala nespočet neúspěšných soudních jednání. Martina uvádí, že se situace vyřešila až po několika letech, co byly s matkou v novém bytě. Soud rozhodl, že musí otec matku vyplatit a dát jí polovinu odhadní sumy za dům, ve kterém otec stále bydlel...otec byl proti

všemu. Vyřešilo se to asi 3 roky potom, co jsme byly odstěhované. Soud rozhodl, že nás musí vyplatit a otec souhlasil. Takže přišel pán, co posoudil hodnotu domu a i když cena byla opravdu nízká, tak máma souhlasila. Nechtěla to nadále protahovat, protože byla ráda za něco.

3. Jak se se situací vyrovnat?

Paní Martina v té době navštěvovala střední školu, kde se stýkala se svými přáteli. Ti jí byli velkou oporou a snažili se jí pomáhat...svěřovaly jsme se navzájem s kamarádkou, která byla stejně stará jako já. V té době prožívala něco podobného, jen jí otec nemlátil, tak jak nás. Kamarádka Martina, které se svěřovala se svými problémy, se jí snažila být nápomocnou. Byl rozdíl, že nezažívala stejnou situaci jako Martina. Snažila se jí sice naslouchat a být oporou, ale tím, že v její rodině ji rodiče upláceli dárky, tak situaci zcela nechápala...oba dva rodiče ji uplácely dárkami, takže ta měla úplně opačné starosti než já. Bylo jí vlastně líp, protože věděla, že bude mít 2 krát za rok Vánoce, dostane víc dárků na Vánoce nebo na narozeniny. Takže moc nechápala, co zažívám, ale snažila se to chápat. Martina byla sice dospělá, ale chápala, že ji situace, kterou prožila, hodně poznamenala a není dobré, aby se tím trápila sama, proto vyhledala odbornou pomoc...potom, co jsme se odstěhovaly, sem byla párkrát u psycholožky, byl fajn se jí vypovídat. Ona ty moje problémy chápala a snažila se mi pomoci, abych se tím netrápila. Myslím, že mi to hodně pomohlo. Jako další, komu se Martina mola svěřit, byli prarodiče od matky. Trávila tam hodně času a mohla se jim se vším svěřit, i když uvádí, že prarodiče byli toho názoru, že rodina patří k sobě. Někdy se stalo, že rodiče Martiny odvezli obě dcery k prarodičům na prázdniny. Martina tam sice trávila hodně času, ale od té doby, co zjistila, jak se otec k matce chová, ji nechávala s ním samotnou jen v krajních případech. Proto, když ji rodiče k prarodičům jednou odvezli na prázdniny, bránila se a doteď vzpomíná nato, že ji to trápilo...na tu dobu nemám moc dobré vzpomínky, protože pokaždé když se naši dohadovali, zavezli nás k babičce z mamčiny strany a my tam se ségrou musely zůstat, prarodiče nám říkali, že si to aspoň rodiče vysvětlí a tak, jenže já věděla jak to je a oni to nedokázali pochopit. Hrozně mi bylo mamky líto, protože jsem postupem času věděla, že se doma dělo peklo. Potom na sobě měla mamka modřiny.

4. Vztahy po rozvodu

Respondentka uvádí, že s otcem si nikdy nerozuměla a nebylo tomu jinak ani po rozvodu...*s otcem jsem měla špatný vztah už od mala.* V době, kdy si respondentka udělala řidičský průkaz, se s otcem jela v jeho autě projet, kdy ona řídila...*jednou jsem s ním mohla jet, pamatuju si, že celou dobu na mě křičel, jak jedu, kdy mám dát plyn, kdy přeřadit, že jsem radši řídit přestala.* Martina se otce už od malička bála a vždycky a za všechno čekala trest. Od otce nikdy neslyšela pochvalu, ani to, že by ji někdy ocenil. Od malička byla vychovávána tak, že dělá všechno špatně...*moje sebevědomí strašně trpělo, já z toho byla fakt v koncích a myslela jsem si, že jsem úplně k ničemu, nic sem nikdy totiž neudělala dobře. Věčné nadávky celé rodině, komandování a zakazování. Další si pamatuju, když mě vyhodil jako dítě z vlastního pokoje.* To se stalo v době, kdy proběhlo vypořádání společného jmění majetku, kdy soud určil, které pokoje budou matky a které otce. Pokoj, ve kterém bydlela Martina, připadl otci a ten ji proto z místnosti vystěhoval...*od té doby, co mě z ní vyhodil, ji na nic nepoužíval. Na mě nějaké ohledy vůbec nebral.* Po všem, co musela Martina s otcem prožít, se s ním nestýká...*byl to spíše teror. To je taky důvod, proč se teď vůbec nestýkáme. Nejhorší věc je, že on si vlastně nic neuvědomuje. Žije tou svojí pravdou, kdy on je nejlepší a on nic neudělal. Proto ho nesnáším ještě víc a připadám si, jak kdyby se mi za ty roky vysmíval. Jediné, jak na nás od rozvodu myslí, je placení alimentů. To, jak se máme, jak se nám daří, vůbec neví. Už je to v takovém stádiu, kdy si on myslí, že udělal všechno dobře a my jsme ty špatné. Myslím si, že se tento stav už nikdy nezmění. Teď bych ani nechtěla, aby se nějak snažil a chtěl semnou navázat kontakt. To, co bylo, už mu nikdy nezapomenu.* Vztah s matkou má respondentka naopak velmi blízký, po celou dobu se je snažila před otcem chránit a starala se o ně nejlíp, jak mohla...*mamka se stala vlastně naší kamarádkou. Můžu jí říct všechno, ve všem mě chápe a poradí.* Martina několikrát zmínila, jak je na matku pyšná, že se zvládla poprat s vážnou nemocí a také zvládla sehnat dostatek financí, aby dcerám dala bezpečný domov...*až teď si uvědomuju, jaké to pro ni bylo všechno hrozné. Doma násilí, starost o to, jak bude řešit stěhování, starost o nás. I přesto to všechno zvládla a můžu jí teď za všechno jenom poděkovat. Nebýt jí, jsme v tom pekle až doteď.*

5.2.3 Nejzásadnější momenty změny

Respondentka několikrát zmiňuje konkrétní situace, které ji velmi zasáhly a nebyly pro ni jednoduché. Takové, kdy se otec dopouštěl násilí, jak na dcerách, tak i na matce a ona musela jen přihlížet. Uvedeme si jednu z mnoha, kterou zmínila v rozhovoru, tato vzpomínka respondentku velmi zasáhla. Jednalo se o dobu, kdy s otcem stále žila ve společné domácnosti. Bylo to v době oběda, kdy matka dětem připravovala oběd a dcery si mezitím povídaly. Otec ale nebyl spokojený, Martina si už nepamatuje přesný důvod, kvůli čemu konflikt vznikl...*v jednu chvíli se začali hádat a otec začal do mamky strkat. To už jsem byla otočená a chtěla vědět, co se děje. Najednou otec strčil do mamky až tak silným způsobem, že spadla. V kuchyni jsme měli skleněné dveře na balkon a otec do mamky strčil tak moc až těmi dveřmi propadla a měla celou pořezanou ruku. Na to už jsem se nemohla dívat a ve svých patnácti letech jsem zavolala policii. Chtěl mi zabránit a bral mi telefon. Naštěstí jsem se dovolala a asi za 15 minut přijela policie.* Martina musela zavolat policii na vlastního otce. Sama zmiňuje, že to pro ni bylo velmi náročné. Následně přijela policie i sanitka, která matku kvůli poranění odvezla do nemocnice. Otec se před policií přetvařoval a ve svém chování neregistroval problém. Martina byla z té situace psychicky na dně a doufala, že policie otce potrestá. Poté, co vypověděly obě dcery, co se stalo, se nestalo nic a policie odjela, na vykázaní otce z domu neměla důvod...*ještě když policie odjížděla, tak nám ve dveřích říkala, že se teprve musí něco stát, aby ho z domu vykážali. Taky nám říkali, že už jedou z jednoho případu, kdy chlap rozbil manželce hlavu a teprve potom se začalo něco hýbat.* Martina nemohla uvěřit tomu, jak se policie zachovala, sama ale uznává, že vykázaní není řešení. Jakmile by se otec po vykázaní vrátil, byla by situace mnohem horší...*i když vykázaní na 10 dní není řešení.* Situace pokračovala tím způsobem, že matka i s dcerami byly pozvány na přestupkový úřad, kde musely proti otci všechny vypovídat...*nejhorší zážitek pro mě asi byl, když jsem musela vlastnímu otci do očí říkat, že praštil do mamky tak až spadla a rozbila balkonové dveře. V tu dobu jsem se cítila, že mi nikdo nevěří, že jsem si to asi vymyslela. Každý jsme vypověděli to svoje a následně jsme měli diskutovat s tím druhým a ukázat jak se to stalo. Když jsem měla říkat před otcem, jak se to všechno stalo, cítila jsem se hrozně. Vysmíval se mi do očí, a dával takové otázky, jakou silou jsem do mamky praštil, kam jsem ji chytil, jak jsem to mohla vidět a ostatní věci. Byl úplně v pohodě a vůbec ho nezajímalo, že vlastní dcera vypovídá proti otci a že to asi normální není.* Situace dopadla tak, že otec dostal pokutu a tu musel uhradit... *měsíc po výpovědi*

došlo rozhodnutí, že jsme měly pravdu a otec musí zaplatit peněžitou částku jako pokutu. V té době mi nepřišlo divné, že částka putovala kdoví kam a mamka jako napadená z ní nic neviděla. Samozřejmě od té doby nastalo doma ještě větší peklo než doteď. Otec musel zaplatit nějaké peníze, takže si na nás vybíjel zlost ještě víc. Martina sice uvádí tuhle situaci jako nejzásadnější, sama si ale uvědomuje, že podobných situací bylo více a policie ani úřady jim nikdy nepomohly...doma bylo takových vyostřených situací více a toto nebyla jediná situace, kdy jsme volaly polici nebo záchranku. Pokaždé stačila jedna malá záminka, aby se něco stalo.

5.2.4 Současný život

1. Nový partner v životě rodičů

Martina se s otcem nestýká, proto neví, zda partnerku má nebo ne. Matka si přítele našla. Martina uvádí, že se matka nejprve bála jim o novém příteli říct, postupem času je ale seznámila. Martina přítele vnímá velmi pozitivně a je ráda, že se našel někdo, kdo bude matce oporou a se vším jí pomůže. Přítel má svoji rodinu, proto se s matkou Martiny jen navštěvují ve volném čase a jsou spolu šťastní. Martina to matce moc přeje a vidí na matce, že je konečně šťastná, což je pro ni ze všeho nejdůležitější...*mamčiného přítele vnímám pozitivně, i když má svoji rodinu a jen se navštěvují, mají perfektní vztah. Jsou spolu už několik let a neskutečně jim to klapě, já si s ním taky rozumím a nemám s ním žádný problém. Je to takový ten táta, kterého bych přála každému.*

2. Osobní názor na manželství a rozvod

Názor Martiny je velmi ovlivněn předchozími zkušenostmi. Martina má již několik let stálého partnera, ale na svatbu nemyslí. Žijí jako nesezdaný pár a chtějí založit rodinu. Pokouší se o miminko a Martina je ve vztahu spokojená...*mám přítele, už několik let, momentálně se snažíme o miminko. Žijeme v bytě ve městě, ale nejsme manželé. Potom, co jsem doma zažila, svatbu nechci. Mám takový názor, že ty tahanice kolem bych zažít znovu nechtěla. Žijeme spolu tedy jako nesezdaný pár a oběma nám to vyhovuje. Rozvod Martinu neovlivnil jen v názoru na manželství, ale i v osobním životě. Studovala na vysoké škole, ale bohužel musela odstoupit. Psychicky nezvládala nátlak, který na ni škola měla a několikrát se psychicky zhroutila, neustále plakala a nezvládla školu dotáhnout dokonce...už nestuduju, studovala jsem management na vysoké škole, ale ve třetím ročníku jsem to vzdala. Jedna profesorka se mě snažila neustále potápět a já to psychicky nezvládala. Nedokázala jsem se jí postavit, a obhájit si vlastní názor.*

Měla jsem neustále pocit, že tam nepatřím a psychicky mě to deptalo, proto jsem si začala hledat práci. Pracovala nejprve jako skladnice, postupem času ale zjišťovala, že zvládne i vyšší pozici a větší nároky...získala jsem pozici referentky nákupu a tato práce mě naplňuje. Hodně se mi zvýšilo sebevědomí, protože jsem zjistila, že jsem v něčem dobrá a že zvládnu i práci na vyšší pozici. Myslím, že v tomhle na mě rozvod negativní vliv, a to velmi. Shazoval nás a my musely poslouchat. Byla jsem v té době velmi psychicky na dně, ale musela jsem nějak fungovat. Hodně mě to v té době vyčerpalo, ale na druhou stranu jsem se celkem rychle osamostatnila, protože jsem si chtěla dokázat, že to zvládnu sama, na vlastní pěst. Bylo to pro mě důležité, abych si našla práci a začala určitým způsobem normálně fungovat. Martina se i nadále snaží vypořádat se s nízkým sebevědomím a trénovat své schopnosti, co všechno zvládne. Uvedla také, že mívala časté problémy ve škole s kolektivem. Nebyla moc důvěřivá, a proto se jí spolužáci spíše stranili...nebyla jsem nikdy, ani jako malá moc důvěřivá a komunikativní. Řekla bych, že jsem byla spíš zakřiknutá a to se projevovalo hodně i na škole. Nebývala jsem moc oblíbená a držela se spíše stranou. Neuměla jsem si najít kamarády, protože jsem potřebovala prostě víc času, aby si získali moji no, jak bych to řekla, náklonost nebo prostě, že sem se jim otevřela. Martina si uvědomuje, že ji rozvod a chování otce vůči ní, velmi ovlivnilo a s následky se nikdy zcela nevypořádá...myslím si, že se tento stav už nikdy nezmění. Teď bych ani nechtěla, aby se nějak snažil a chtěl semnou navázat kontakt. To, co bylo, už mu nikdy nezapomenu.

5.2.5 Shrnutí

Martina se s rozvodem rodičů setkala ve svých 14 letech. Studovala na střední škole. To, že si rodiče nerozumí, si uvědomovala již dlouho. **Rozvod pro ni byl spíše vysvobozením**, zejména z toho důvodu, že je otec **dlouhodobě psychicky i fyzicky týral** a ponižoval. Martina si to jako malá nejprve neuvědomovala, protože matka se snažila držet děti od celé situace co nejdál. Postupem času Martina zjišťovala, jak se otec vůči matce chová a choval se stejně i vůči ní i sestře, která je od Martiny o několik let mladší. V době, kdy se rozváděli, gradovalo chování otce, který si užíval moc, kterou nad všemi měl. O rozvodu mluvila s Martinou matka, otec o dcery nejevnil zájem a bral je spíše jako služky, které musely plnit všechny jeho rozkazy. **Po rozvodu byly dcery svěřeny matce.** Z důvodu nedostatku financí byly nuceny matka i obě dcery zůstat s otcem v jedné domácnosti a násilí strpět. **Odstěhovaly se bez vědomí otce až několik let po rozvodu**, v té době byla Martina již dospělá, musela se postarat o mladší sestru

a matku, která v té době byla v nemocnici kvůli vážné nemoci. Martina několikrát navštívila i odbornou pomoc, která jí dle jejich slov velmi pomohla. Navštěvovala psychologku, která jí pomáhala. Martina uvádí, že i přes odbornou pomoc nebude nikdy možné, aby na celou situaci, kterou si prožila, zapomněla a oprostila se od ní. Byla nucena na otce **ve svých 15 letech volat policii**, kvůli vygradovanému konfliktu. **Cítila se bezmocně**, protože matku nemohla před otcem chránit.

Říká o sobě, že je introvert a **má problém s navazováním vztahů**. Straní se kolektivů, protože je nedůvěřivá a není schopná se někomu otevřít. Má dlouhodobý vztah, ale svatbu odmítá. To zejména z toho důvodu, že nechce zažít stejnou situaci, která panovala v jejich rodině. Martina vidí velký problém v policii, která nikdy nezasáhla tak, aby jim nějak pomohla. **Poukazuje na neexistenci zákonů** v podobných případech. Sama policii ji totiž upozornila, že aby násilníka, v tomto případě otce, z domu na 10 dnů vykázala, muselo by se stát něco mnohem zásadnějšího, než se stávalo u Martiny.

Martina pracuje jako referentka nákupu a **snaží se postupně získat svoje sebevědomí**. Neustále se snaží zvládat situace, kterých se donedávna stranila a obávala. Tím si buduje svoje sebevědomí a sama sebe posunuje dál.

Nadřazená témata	Podtémata
Rozvod	Komplikované vztahy v rodině před rozvodem
	První zmínky
	Náročný průběh rozvodu
Po rozvodu	Neřešitelná situace
	Šance na nový život
	Jak se se situací vyrovnat?
	Vztahy s rodiči po rozvodu
Nejzásadnější momenty změny	-
Současný život	Nový partner v životě rodičů
	Osobní názor na manželství a rozvod

Tabulka 4 Témata a podtémata – respondentka Martina

5.3 Účastník č. 3 - Pan Pavel

Posledním, tedy třetím účastníkem tohoto výzkumu je muž, jménem Pavel. Pavel má momentálně 17 let. Jeho rodiče se rozváděli, když bylo Pavlovi 15 let. Jsou to tedy jen dva roky a Pavel tak může zhodnotit situaci, kterou zažil relativně v nedávné době. Pavel momentálně studuje na střední škole. Jako obor pro něj vhodný, si zvolil obor architekt, který ho naplňuje. Pavel sourozence nemá, bydlí s matkou v jedné domácnosti a s otcem se pravidelně navštěvuje. S Pavlem jsem se sešla u něj doma. Pavel studuje náročný obor a bylo náročně skloubit čas rozhovoru. Nakonec si ale Pavel udělal čas a rozhovor mohl proběhnout. Pavel otevřeně odpověděl na kladené otázky a zhodnotil, jak byl pro něj rozvod náročný a jak jej on sám prožíval.

5.3.1 Rozvod

1. První zmínky

Pavel byl 15letý kluk, když se jeho rodiče rozhodli, že se rozvedou...*mamka s tatškou už si delší dobu nerozuměli a to sem poznal i já. Nikdy se ale doma nehádali ani u nás nelítalo žádný nádobí ani nic podobného. Pavel ze začátku nevěděl, co rozvod obnáší, a proto toto období považuje za složité...složité to bylo asi v tom, že jsem v té době nevěděl, do čeho jdu. Bylo to pro mě něco, co jsem nezažil a tak sem moc nevěděl, do čeho jdu. I když v okolí to bylo hodně časté, ale stejně to nebylo tak nějak to samé, jako když bych to zažil sám na sobě no. Pavel se s rozvodem setkal, ale věděl o něm pouze z doslechu. Hlavně od spolužáků, jejichž rodiče se rozvedli...rodiče od spolužáků se hádali, někteří dokonce chodili i s modřinama a stěžovali si, že je doma rodiče mlátí. Pavel na dobu před rozvodem vzpomíná pozitivně, jeho dětství bylo šťastné a rodiče se k němu chovali vždy hezky...od mala jsem měl fakt hezké dětství, oba dva rodiče fakt hodně pracovali, ale zase na výchovu byli podle mě super. Řekl bych, že na co jsem si ukázal, to jsem taky dostal. Rodiče s Pavlem o rozvodu často mluvili. Pavel oceňuje, že vždycky mluvili oba, vzájemně se doplňovali a nikdy se nestalo, že by jeden z nich pomlouval druhého...když jsme si sedli, řekli mi, že si prostě přestali rozumět a lepší pro nás bude, když budou žít odděleně, ale mě budou všichni mít pořád stejně rádi a takové ty obecné kecy, co se většinou říkají. Řekli mě, že mě mají rádi, tatka u nás už bydlet nebude, ale není problém a můžu ho vidět, kdy budu chtít. Máti neměla nic proti, protože věděla, že si s ním rozumím. Taký mě řekli, že za ten jejich rozchod samozřejmě nemůžu a že jsou tam jiné důvody. Pavel se na důvody rozvodu nejdříve*

neptal...*ty jsem ale moc vědět nechtěl, protože sem se nerad míchal do toho, co mají mezi sebou. Nechtěl jsem, aby na sebe začali házet špínu a já se mezi nima musel nějak rozhodovat, jako s kým chci být nebo tak. Taky mi dali nějaký čas, abych se s tím smířil.*

2. Průběh rozvodu

Pavel s rodiči o rozvodu často komunikoval...*nikdy se nestalo, že by semnou mluvila jen máti nebo jen táta. Nikdy to nedělali za zády. Pamatuju si, že jsme si vždycky sedli do obýváku a řešili jsme, co bude následovat a jak to bude vypadat dál. Vždy, když byl nějaký problém, rodiče jej řešili společně i s Pavlem, kterého o všem informovali... od začátku semnou rodiče mluvili v pohodě, všechno mi řekli, vlastně, jak a co se bude dít a jak rozvod bude probíhat a že se pro mě až tak moc věci nezmění a tak. Nebylo to jen takové, my se rozvedem, budeš u někoho a hotovo. Pavel byl za tu komunikaci rád. Tím, že měl 15 let, byl téměř dospělý, chtěl mít svůj život pod kontrolou a nechtěl, aby o něm rodiče rozhodovali za zády...mohl jsem se rozhodnout, s kým budu, kde budu bydlet a kam budu třeba chodit do školy. Hodně třeba dali na mě, že jsem měl ve škole hromadu kamarádu a byl jsem rád, když mi řekli, že si můžu vybrat, kam do školy budu chodit. Rodiče Pavla se hodně hádali a měli mezi sebou hodně konfliktů, v době rozvodu se ale situace obrátila a rodiče se hádat přestali a vše řešili domluvou...ještě nějakou dobu žili spolu a je fakt že jsem nic nepoznal. Všechno bylo jako doted'. Na všem se domluvili a byly úplně v pohodě. Jen se máti odstěhovala od tatky do jiného pokoje. Už nespávala v ložnici, ale v pracovně, kterou si provizorně předělala na ložnici. Pavel u rodičů oceňuje zejména, že se dokázali na všem dohodnout a on nemusel být svědkem jejich vzájemných hádek...byl jsem hodně rád, že já nemusím poslouchat hádky a nadávky, ať už od mamky nebo od táty. Rodiče od Pavla se dohodli, že ještě než rozvod proběhne, si otec najde jiné bydlení. Pavla ale otec ujistil, že si bydlení plánuje hledat v blízkosti, aby se s Pavlem mohl co nejčastěji scházet...hledal si byt tak, abych s ním byl třeba i každý den a neměl tak těžké se k němu dostat. Bydleli jsme v menším městě a určitě pro něho nebylo lehké si takové bydlení najít, ale hodně se snažil. To sem fakt cenil, trávil strašně času na realitkách a hledal. Za čas si ho našel a naši šli od sebe. Rozvod se blížil a rodiče Pavla začali řešit péči o něj, komu bude Pavel svěřen do výhradní péče. Proto, že byl Pavel vždy u řešení přítomný, rodiče nechali na něm, ať se rozhodne, u koho v péči chce být. Toto období považuje Pavel za složité, nebylo pro něj jednoduché se pro jednoho z rodičů rozhodnout. Obával se, že druhému rodiči ublíží, když upřednostní jiného...bál jsem se, abych jednomu víc neublížil a aby si nemyslel, že toho druhého upřednostňuju*

nebo ho mám radši. Ještě, než se rodiče rozvedli, jsme se domluvili, že budu půl napůl u mamky a tatky. Ale každému muselo být jasné, že to asi úplně takhle nebude. Takže prostě když sem chtěl být u mámy, byl sem u ní a naopak. Byl jsem ale zase rád, že když jel třeba tatka na hory, tak mamka neměla problém a klidně mě s ním pustila. Pavel byl rád, že nemusí poslouchat hádky rodičů, ale jak se otec odstěhoval, začal se zajímat, proč se rodiče rozvedli. Býval svědkem toho, jak se rodiče hádají, ale nikdy to nebylo takové, že by si myslel, že se rozvedou...tak bál jsem se celou dobu zeptat a předtím mě to bylo tak nějak jedno, až na to jednou přišla náhodou řeč a tak jsem se odhodlal. Tatka mě řekl, že mamku má rád, ale už ji nemiluje a má někoho jiného. S kým mě potom seznámí. Pavla odpověď velmi zaskočila, nikdy by si nemyslel, že otec rodinu opustí z takového důvodu...fakt mě to zasáhlo, že mi o tom nikdy neřekl, dlouho jsem mu to nemohl odpustit. Já nechápal, jak nás kvůli nějaké cizí ženské dokáže opustit. Byli spolu s mámou hrozně dlouho, že mu taková ženská za to stojí.

5.3.2 Po rozvodu

1. Hladký průběh

Tak, jak se rodiče zvládli dohodnout na rozvodu, byli schopni spolu komunikovat, i když byli již rozvedení. Pavel byl v péči u matky, se kterou zůstal bydlet. Otec měl soudem stanové alimony, které platil. Rodina Pavla neměla nikdy finanční problémy. Otec byl podnikatel, a proto měl Pavel vždy všechno, co chtěl...*tak tatka pracoval jako podnikatel a měl hodně peněz, takže se s mamkou domluvili i na nich, které na mě bude mamka dostávat.* Pavel si uvědomoval, že dostatek peněz je pro něj důležitý. Nad rámec výživného, které otec posílal matce, dostával Pavel kapesné.

2. Vztahy po rozvodu

Od otce i od matky měl vysoké kapesné, které nebyl schopen utratit. Uvědomoval si, že si může dovolit dražší oblečení i elektroniku. Pavel navštěvoval střední školu a někteří spolužáci takové štěstí jako on neměli. Pavlův přítel kvůli nedostatku financí nemohl se spolužáky odjet na školní lyžařský kurz...*to jsem poznal, když jsme jeli třeba na lyžák se střední a já jsem měl zaplacený lyžák a ještě pěkné kapesné od mamky a od tatky. Mému nejlepšímu kámošovi se v té době taky rozváděli rodiče a jeho mamka neměla moc peněz, takže na žádný lyžák nejel, on mi to sice první ani říct nechtěl, ale já to na něm nějak poznal a on to pak teda přiznal. No nedokázal jsem si představit, že bych byl v jeho kůži, a o všechny příhody, o který jsme si ještě půl roku potom vykládali, přišel.*

Jako je to blbě to tak říct, ale tím že byl otec podnikatel, tak sem ty peníze prostě měl a sem zato rád. Pavel sám uznává, že si ho rodiče rozmazlovali, nijak nestrádal a spíš se financemi chválil...jak sem už říkal, naši se mi hodně věnovali a asi mě i rozmazlovali. Jsem se cítil super, když jsem měl nové boty, oblečení nebo nejnovější mobil. Celá situace se ale poté obrátila proti Pavlovi. Přátele mu záviděli a on o ně začal přicházet...bylo to ale taky tak, že jsem se ale cítil špatně vlastně vůči kámošům, kteří to doma tak neměli. Musím říct, že fakt, já na co jsem si ukázal, to jsem měl, naši mi totiž vynahrzovali to, že si mysleli, že je mi špatně a že se cítím špatně a možná si mě tak trochu i kupovali, musím přiznat. Pavel si po rozvodu zařídil u otce nový pokoj a u matky si zrekonstruoval ten starý. Jezdil s rodiči na dovolenou a ti mu dávali peníze kdykoliv, kdy chtěl. Pavel nebyl schopen peníze utratit a to mělo zásadní vliv na to, jak je utratil. Pavel začal kouřit, protože se s přáteli začali scházet v nově vybudovaném parku. Chtěl se před přáteli předvést, a proto začal s kouřením...tak kouřit sem začal až sice po rozvodu, ale to bylo spíš tím, že udělali před školou nový park a my tam s kámošema chodili. No, a když jeden z kámošů donesl cigáro, tak jsme to zkusili a od té doby to už nějak bylo no. Já měl tehdy moc peněz a nevěděl co s nima a v té době kouřil každý. S odstupem času si celou situaci Pavel uvědomuje. Zjistil, že peníze nejsou všechno...všichni mi ve škole záviděli, jak se mám dobře a to byl možná následek toho, že se semnou přestali někteří i bavit. Viděli prostě, že mám peníze a asi záviděli, to jsem si myslel, teda aspoň v té době, ted' bych řekl, že jsem se k nim nechoval dvakrát super a že sem se nemusel tak chválit no. S odstupem času vidím, že asi měli pravdu, a spíš než rozvodem jsem přišel o kamarády z toho důvodu, že jsem měl všechno a bylo to hodně vidět.

Po rozvodu rodičů začala Pavlova matka hodně pracovat a nebyla často dlouho do noci doma...mamka musela víc pracovat, pracovala od rána do večera. Přišla domů až v noci a já už jsem spal, nebo přišla a byla tak unavená, že už se jí nic nechtělo. Bylo toho na ni v té době hodně. V té době začal Pavel trávit spoustu času s přáteli. Někdo dokonce i noci, s tím, že matka si několikrát ani nevšimla, že Pavel netráví noc doma...několikrát sem třeba v sobotu nepřišel v noci ani domů a ona si toho ani nevšimla. To bylo na jednu stranu super, že mě nijak nekontrolovala, ale bral sem to pak spíš tak, jako že ji nezajímám, že ta kariéra je pro ni prostě něco víc. Časem ale matka kariéru nebrala tak poctivě a opět se Pavlovi začala věnovat a situace mezi nimi se zlepšila...pořád jsme něco podnikali. I když jsem byl u mamky nebo u tatky. Chovali se ke mně hrozně hezky,

pomalu jako v bavlnce, abych se náhodou nestresoval. Ale to bylo tak poslední, co mě trápilo. Nechápu, jak to dělali, ale opravdu mi bylo dobře u obou a nijak jsem se necítil špatně. Myslím si, že není dobré, když dítě rozvedených rodičů pozná, jaké měli oni problémy, nebo že se něco stalo. To si mají vyřídit oni mezi sebou. A pokud už to opravdu nefunguje, je lepší se v klidu rozejít než to kvůli mně třeba zbytečně lepit.

3. Jak se se situací vyrovnat?

Pavel uznává, že tím, že s ním rodiče o rozvodu mluvili a chtěli vědět jeho názor, rozvod ho velmi nepoznamenal. Měl v té době hodně přátel, se kterými o rozvodu diskutoval. Při srovnání, jak to vypadá v jiných rodinách, byl rád, že jeho rodiče se před ním nikdy nehádali...*rodiče od spolužáků se hádali, někteří dokonce chodili i s modřinama a stěžovali si, že je doma rodiče mlátí. Toto jsem já nezažil. S přáteli o rozvodu často mluvil...s kámošema, co byli rozvedení, jsme to řešili pořád. Kecali jsme o tom, jak ve škole o přestávkách, tak jsme se potom scházeli v parku a každý měl nějaký svůj zážitek. Byl jsem rád, že já jen ty dobré, protože u většiny to tak nebylo. Rodiče chtěli, aby Pavel po rozvodu navštívil odbornou pomoc psychologa, neměl sice žádné problémy, ale rodiče se chtěli ujistit, že je všechno v pořádku. To Pavel odmítl. Obával se, že by se to dozvěděli přátelé a ti by se mu mohli smát...mamka s tatškou mě nabídli, že můžeme jít k psychologovi, ale to by se mi spíš všichni smáli a cítil bych se hrozně a chodit k psychologovi, tam by mě fakt nikdo nedostal. V té době jsem neměl ani problémy se známky. Pavel zmínil, že se o něj zajímali i učitelé. Ve třídě bylo hodně spolužáků z rozvedené rodiny a učitelé se často zajímali, jak se mají a jestli nepotřebují pomoc, to ale Pavel neoceníl. Nechtěl se svěřovat lidem, kteří o něm nic neví a pro něj jsou cizí...taky učitelé se hodně ptali, jestli nepotřebuju pomoct, nechci se s něčím svěřit, ale to mě spíš otravovalo. Nechtěl jsem se svěřovat někomu cizímu, který o mně nic neví. Mimo přátele a rodiče, měl Pavel i tetu a babičku, kterým se často svěřoval a ty vždycky jeho problémy pochopily...taky jsem měl babičku a tetu, kterým jsem mohl říct všechno a pochopili by mě a možná i poradili, ale dyť já to fakt jako nepotřeboval. Nemusel jsem se nějak přetvařovat, nebo si na něco hrát a taky sem byl rád, že když nebo spíš kdybych něco řekl, tak to nepůjdou hned říkat rodičům, teda snad.*

5.3.3 Nejzásadnější momenty změny

Pavel společně s rodiči trávil před rozvodem spoustu času. Jezdili společně na výlety, pořádali zahradní slavnosti a měli tradice, které si společně vymysleli. Proto,

když se otec odstěhoval, Pavel se obával, že už nebudou fungovat jako rodina. Že přestanou jezdit na výlety a s rodiči už tolik času trávit nebude. Proto jako nejzásadnější moment vnímal to, že i přes rozvod se otcem stýká a mohou tak pořádat společné grilování, kam každoročně zvou i širší rodinu. Pavel si tento zvyk velmi oblíbil. Tím, že je jedináček neměl nikdy nikoho, s kým by mohl trávit volný čas, samozřejmě vyjma přátel...*myslel jsem si, že když se naši rozvedou, už nebudeme pořádat společné výlety a rodinné oslavy a jiné ale není to tak. Je to sice asi nezvyk, ale já ty rodinné oslavy mám fakt rád. Jak sem jedináček, tak k nám vždycky přijede celá rodina a kámoši stejně staří jak já. Pavel s matkou i nadále po rozvodu tyto grilovací zahradní oslavy pořádali...každé léto na začátku a na konci jsme se jako kamarádi z ulice scházeli i s rodiči a dělali velkou grilovačku. Nepamatuju si, že by někdo ze sousedů nebo kamarádů chyběl. A tak i teď, i když s náma taťka nežije, vždycky přijde. Fakt sem se bál, že když se naši rozvedou, tak se na to vykašlou, ale když máma pak přišla s tím, že uděláme tu grilovačku, byl sem nadšený, máma na mě sice koukala jako na blázna, že nechci být spíš s kámošema, ale já měl tohle fakt rád.*

5.3.4 Současnost

1. Nový partner rodičů

Pavlovi rodiče se rozvedli právě kvůli nové přítelkyni, kterou si otec našel. Pavel o tom dlouho nevěděl, a proto, když se dozvěděl, že právě toto je důvod rozvodu, byl velmi zaskočený...*až s odstupem času se táta přiznal, že se rozvedli kvůli té jeho nevěře. Našel si novou přítelkyni, se kterou teď dokonce už i bydlí. Neřekl bych, že bych chtěl něco měnit. Jen bych byl rád, kdyby mi o tom řekl dřív, pořád chtěl o něčem mluvit, ale o tomhle mi neřekl, myslím, že to docela ovlivnilo to, jak sem ho od té doby vnímal. I když byl nejprve zaskočený, s přítelkyní otce se nakonec seznámil a bere ji jako otcovu partnerku...s přítelkyní od taťky jsem se taky celkem skamarádil, máme spolu v pohodě vztah, bych řekl. Ze začátku jsem se s ní nechtěl bavit, ale postupně tak nějak k taťkovi prostě patřila. Nechtěl jsem zbytečně dělat problémy a zkoušel s ní prostě nějak vyjít. Nakonec se k taťkovi nastěhovala a já ji musel vídat celkem často a prostě jsem se nějak smířil s tím, že se s mamkou už dohromady nedají. Pavlova matka si nedávno našla také nového přítele, se kterým se navštěvuje. Nebydlí u nich, ale Pavel oceňuje, že se máma začala zase usmívat a je šťastná...je to asi půl roku, co si mamka našla taky nového přítele. Ještě s námi sice nebydlí, ale vidí se hodně často. Mamka se konečně začala smát,*

hledět na sebe a je čím dál hezčí. Podnikáme spolu výlety, občas u nás přespí. Moc bych mamce přál, aby jí to vydrželo a měli se rádi.

2. Názor na vztahy

Pavel má v současné době přítelkyni. Má na něj pozitivní vliv, protože Pavel kvůli ní přestal kouřit...*přestal jsem kouřit. Už mě to nějak nebavilo a vždycky jsem strašně smrděl. Stejně jsem to dělal jen kvůli klukům v partě, že jsme kouřili všichni v tom parku a nudili se. Já měl prachy a tak ani nebyl problém v tomhle ohledu. Tím, jak sem si ale našel přítelkyni, tak jí to děsně vadilo. Tak jsem se teda přemohl, a přestal jsem.* Pavel je s přítelkyní zatím krátce, a tak nedokáže posoudit, jak se vztah bude vyvíjet v budoucnu. Uznává ale, že ho rozvod rodičů v něčem poznamenal...*zatím jen víc, že strašně žárlím, fakt skoro na každého. Snažím se to nějak korigovat, ale moc to nejde. Možná je to tím, že se bojím, že by mě mohla nechat a já si nemusel ani ničeho všimnou. Mám ji celkem hodně rád a nechtěl bych, aby mě nechala. A už vůbec ne, kvůli někomu jinému, třeba jak to udělal táta mámě. To nevím, jak bych zvládal. Celkově mám pořád tyhle obavy, ale zase si říkám, že když to nebude tahle, tak bude jiná no.*

5.3.5 Shrnutí

Pavlovi bylo 15 let, když se dozvěděl od rodičů, že se budou rozvádět. Pavel od spolužáků tušil, co rozvod obnáší, sám ale uznává, že když to nezažil na vlastní kůži, tak nemůže vědět, co rozvod obnáší. **Pavel byl sice rozvodem překvapený**, ale nijak se mu nebránil. Rodiče se totiž snažili, aby mu celou situaci vysvětlili. Ujistili ho, že ve vztahu k nim se nic měnit nebude a že i nadále se s oběma bude stýkat, pokud bude chtít. Časem se Pavel dozvěděl, že rodiče k rozvodu vedli nejen časté konflikty, ale hlavně to, že si otec našel novou přítelkyni. Tím byl Pavel velmi zaskočen a otce od té doby vnímal jinak. Do té doby spolu totiž všechno konzultovali a pro Pavla to byl od otce podvod.

Pavel se s rozvodem časem smířil a byl rád, že se v celé věci může angažovat a ovlivnit tak změny, které se týkají jeho osoby. **Byl svěřen do péče matky, ale s otcem se i nadále vídal.** Otec se sice z domu odstěhoval, ale jen kousek vedle, proto, aby se s Pavlem mohl bez problému vídat.

Rodiče se k Pavlovi i po rozvodu chovali velmi hezky. Pavel jezdil s oběma na dovolené, trávil s nimi volný čas a také uznává, že si ho rodiče kupovali. Dostával zbytečně velké kapesné, a to vedlo k tomu, že Pavel **po rozvodu začal kouřit**. Matka totiž

trávila mnoho času v práci a na Pavla neměla tolik času. To Pavla trápilo a začal trávit většinou volného času s přáteli. Posléze se ale vztah s matkou zlepšil a začali spolu znovu jezdit na výlety, na dovolené a trávit volný čas.

Pavel konstatoval, že mu **velmi pomohla komunikace** a neustálé konzultace s rodiči. Ti se ho neustále doptávali, jak se cítí a jak by se v konkrétních situacích zachoval. S celou situací se svěřoval i přátelům, kteří zažívali podobné období jako on. Takže i když mu **rodiče nabídli sezení u psychologa, Pavel odmítl**.

Oba rodiče mají nové partnery, ale Pavel s nimi problém nemá. Záleží mu zejména na tom, aby byli rodiče spokojení. I Pavel si našel před pár měsíci novou přítelkyni, sám ale uznává, že na ni **přehnaně žárlí**. Obává se, že by ho mohla **opustit stejně, jako opustil otec matku**. Žádný jiný negativní dopad rozvodu ale nepocítuje, a to díky komunikaci, která v rodině probíhala.

Nadřazená témata	Podtémata
Rozvod	První zmínky
	Průběh rozvodu
Po rozvodu	Hladký průběh
	Vztahy s rodiči po rozvodu
	Jak se se situací vyrovnat?
Nejzásadnější momenty změny	-
Současný život	Nový partner v životě rodičů
	Názor na vztahy

Tabulka 5 Témata a podtémata – respondent Pavel

5.4 Propojení a souvislosti

Z analýzy a interpretace dat vzešla čtyři nadřazená témata, která byla u všech účastníků společná. Tato témata se poté dělí do podtémat, která se ale u jednotlivých účastníků odlišují. To zejména z toho důvodu, že každý z nich pojal kladenou otázku z jiného úhlu pohledu a také proto, že každý z nich zažíval různé situace. Jako nadřazená témata jsme zvolili tato: rozvod, po rozvodu, nejzásadnější momenty změny a současný život. Každé z uvedených nadřazených témat pod sebou skrývá dvě až čtyři podtémata, vzniklá dle jednotlivých výpovědí. Hlavní témata jsou významná zejména z toho důvodu, že je důležité porozumět souvislostem a také zjistit propojení mezi jednotlivými rozhovory. V rámci této kapitoly se také budeme snažit **najít odpovědi na stanovené výzkumné otázky. Jako hlavní bylo v rámci výzkumných otázek zjistit, jak rozvod ovlivnil vztahy dětí s rodiči.**

První nadřazené téma, které z analýzy vzniklo, se zabývá rozvodem. Tedy zejména vztahy v rodině, první vzpomínky a tím, jak rozvod v rodině probíhal. Většina respondentů se zmiňuje o tom, že se v rodině mezi rodiči objevovaly často konflikty a rodiče si spolu již nerozuměli tak, jako předtím. Účastníci výzkumu se shodují na tom, že byli často svědky konfliktů mezi rodiči a celou situaci si uvědomovali. Respondenti se zmiňují o tom, že o rozvodu oni sami uvažovali dokonce ještě předtím, než se o něm zmínili rodiče. Pro jednoho z respondentů byl rozvod dokonce vysvobozením. Mezi další důvody patřila nevěra nebo násilí ze strany otce.

V rámci výzkumných otázek jsme si zvolili tu, **jak osoby rozvodovou situaci vnímaly v době, kdy se o ní poprvé dozvěděly.** Všichni respondenti uvádí, že s nimi rodiče o rozvodu mluvili. Tím, že všichni účastníci výzkumu byli v době rozvodu na střední škole, měli o celé situaci povědomí a o rozvodu již něco málo tušili. V rozhovorech se často objevoval názor, že se o rozvodu dozvídali ve škole od vrstevníků a spolužáků, kteří s rozvodem již zkušenosti měli. V rámci těchto získaných zkušeností se **jejich názor na rozvod ale zkreslil.** To hlavně z toho důvodu, že v každé rodině rozvod probíhá odlišně. Proto účastníci rozvod vnímali nejprve většinou pozitivně. Časem si ale začali uvědomovat jeho možné následky a jejich pohled se změnil. Změnil se hlavně proto, že s nimi rodiče začali o rozvodu mnohem více diskutovat a oni si uvědomovali následky, které si do té doby nepřipouštěli. Například stěhování, nová škola apod.

Dalším společným tématem, které z analýzy vzešlo, byla porozvodová situace. V rámci toho bylo nejdůležitější zjistit, jak se celá situace vyvinula, tj. kdo o děti pečoval. Dále také jak se s tím účastníci vyrovnali nebo to, jak se změnily jejich vztahy s rodiči po rozvodu. Toto téma koresponduje s další výzkumnou otázkou, v rámci které jsme si dali za cíl zjistit, **jak se děti s rozvodem rodičů vyrovnaly a zda byly vtaženy do situace nebo je rodiče drželi opodál.** Oslovení respondenti se shodují na tom, že se rodiče snažili děti do rozvodové situace zahrnout. To hlavně v případech, kdy se rozhodovalo o výhradní péči. Tedy o tom, komu bude dítě svěřeno do péče. Rodiče tak nechali děti, ať se samy za sebe rozhodnou, u kterého z nich chtějí bydlet. Dva z respondentů uvádí, že vidí velké pozitivum v tom, že rodiče chtěli slyšet jejich názor a nesnažili se rozhodnout za ně. Dle jejich slov je pro ně nesmírně důležité, když si o svém životě rozhodují sami a mohou vyjádřit svůj názor na situace, ve kterých se jedná o jejich životě. I když je z jejich výpovědí zřejmé, že v případě, kdy měli s oběma rodiči dobrý vztah, nebyli schopni se rozhodnout, a proto nechali rozhodnutí na rodičích. To hlavně z toho důvodu, že se obávali, že by svou odpovědí mohli rodiče ranit. I když si tedy velmi cenili té příležitosti být vyslyšeni, jejich strach a obavy byly přednější. Respondentka Martina vidí velký problém v situaci, kdy o péči rozhoduje soud. Zmiňuje, že i když měla v době rozvodu již téměř 15 let, nikdy nenastala situace, že by byla předvolána před soud a mohla tak říct svůj názor na to, komu ji má soud svěřit.

Z analýzy jednotlivých rozhovorů je zřejmé, že všichni účastníci se v celé rozvodové situaci angažovali a s rodiči o celé věci komunikovali. Vyšlo najevo, že **komunikace s rodiči byla ve všech případech nesmírně důležitá** a respondentům pomohla se s rozvodem vyrovnat lépe. Rodiče jim objasnili situaci a s celou situací je dopodrobna obeznámili. Jana i Pavel s rodiči často o rozvodu komunikovali. Rodiče jim celou situaci vysvětlovali a probírali s nimi i okolnosti rozvodu, ke kterým s největší pravděpodobností dojde nebo by dojít mohlo. Dokázali se tak na celou situaci s dostatečným předstihem připravit, aby se s ní poté lépe vyrovnali.

Pro respondentku Janu bylo velmi důležité komunikovat o celé situaci také s přáteli, kteří měli s rozvodem již zkušenosti. O tomtéž se v rozhovoru zmínil i Pavel, pro kterého byli přátelé na prvním místě. Respondentka Martina se vyrovnávala s rozvodem obdobně. Měla přítelkyni, které se s celou situací svěřovala. Přítelkyně Martiny s rozvodem zkušenosti měla, i když zcela opačné než Martina, ale i tak spolu celou situaci probíraly a své pocity a zážitky si navzájem svěřovaly. **Vliv vrstevníků**

je v tomto případě obrovský a je zřejmé, že svěřování si vzájemných názorů respondentům velmi pomáhalo. Přátelé jsou často vrstevníci, proto můžeme říci, že jsou si věkově i názorově blízcí. Přátelé si tak jsou schopni vyjádřit svůj názor na věc a tím celou situaci lépe pochopit. Tím, že si rozvodovou situaci již prožili, jsou schopni sdílet své pocity a reflektovat získané zkušenosti. Martina i Pavel měli možnost využít **pomoc psychologa**. Využila této možnosti ale jen Martina, která si tuto pomoc velmi cení a říká, že jí psycholog, alespoň z části, velmi pomohl. Pavel se obával tuto pomoc využít, protože by se mohl stát terčem posměšků ze strany okolí nebo přátel.

V rámci třetí výzkumné otázky jsme si kladli za cíl porozumět tomu, **jak celá situace spojená s rozvodem ovlivnila osoby od 15 do 25 let a odhalit, k jakým změnám došlo po rozvodu ve vztahu k rodičům**. Na tuto otázku nelze jednoznačně odpovědět. Rozvod v každé rodině probíhal zcela odlišně. Odlišné bylo i chování rodičů vůči jednotlivým respondentům, a proto je také odlišné to, jak je celá situace poté ovlivnila a také k jakým změnám došlo v jejich vztahu k rodičům. Respondent Pavel uvádí, že s rodiči měl dobrý vztah i před rozvodem a po rozvodu se nic nezměnilo. Ani jeden z jeho rodičů nechtěl, aby mělo to, co se stalo mezi nimi, vliv na Pavla. Pavel je na rodiče v tomto ohledu velmi pyšný. Rodiče vždy chtěli slyšet jeho názor, ale nikdy nedopustili, aby byl svědkem jejich konfliktů a hádek. Důvod rozvodu v rodině byla hlavně nevěra ze strany otce, který si našel přítelkyni. O tom se ale Pavel dozvěděl až později, když se sám otce zeptal. S otcem si vždy říkali vše na rovinu, a proto když se Pavel o nevěře dozvěděl, velmi ho to zasáhlo. Mezi ním a otcem poté již nebyl tak dobrý vztah jako předtím. Pavla velmi zasáhlo, že otec dokázal rodinu opustit kvůli cizí osobě a k otci ztratil důvěru. Časem se ale otci podařilo si Pavla znovu získat a ztracenou důvěru obnovit. Nyní je jejich vztah už mnohem lepší. Pavel ale uznává, že situace s nevěrou jej ovlivnila. Momentálně má přítelkyni, na kterou přehnaně žárlí, jak sám uznává. Obává se toho, že by jej mohla opustit stejně, jako to udělal kdysi jeho otec.

Respondentka Jana vnímá situaci obdobně jako Pavel. Její rodiče se ji snažili držet od celé situace opodál. I tak byla ale často svědkem jejich konfliktů. Říká ale, že její vztah s rodiči tím moc neutrpěl. Vztah s rodiči hodnotí po rozvodu dokonce lépe. To zejména z toho důvodu, že spolu celou situaci často řešili a do detailů rozebírali. Proto i dnes, v případě, že mají mezi sebou nějaký problém, řeší situaci spolu, na rovinu a nemají před sebou žádná tajemství. Rozvod jejich vztah posílil v tom, že problémové situace je nejlepší řešit spolu a navzájem si důvěřovat. Jana bere rozvod realisticky. Říká, že nemá cenu,

aby rodiče setrvali v manželství jen proto, že mají děti. Dle jejich slov je jasné, že v případě neustálých konfliktů a hádek, nemá cenu v takovém vztahu být a lepší variantou je v tomto případě rozvod. Jana absolvovala již několik vztahů, a to i dlouhodobých. Říká, že ji rozvod v tomto případě neovlivnil. V budoucnu touží po dětech, po stálém partnerovi a samozřejmě i po svatbě.

Respondentka Martina má s rozvodem zcela opačné zkušenosti. Její vztah s rodiči rozvod velmi poznamenal. S otcem se nestýká a její nenávistný postoj vůči němu se dle jejich slov již nikdy nezmění. Martina vůči otci cítí nenávist zejména proto, že se k ní nikdy jako k dceři nechoval. Jeho výchova Martinu velmi ovlivnila, to zejména negativně. Rozvod pro ni byl hlavně vysvobozením. Martina po rozvodu velmi trpěla, protože s otcem byla nucena sdílet jednu domácnost. Martina v rozhovoru zmiňuje, **že žila dlouho ve velkém stresu** a nikdy nebude schopná zapomenout na to, jak se k ní otec po rozvodu choval. **Martina se doted' vyrovnává s následky, které na ni rozvod a vztah s otcem měl.** Martina **sama sebe hodnotí jako osobu spíše introvertní, špatně navazuje vztahy s druhými**, protože **potřebuje delší čas na budování důvěry s okolím**. Z toho důvodu byla často neoblíbená v kolektivu. Vždycky se ho stranila a to zejména z důvodu nízkého sebevědomí. I když se tedy Martina momentálně snaží najít ztracené sebevědomí, uznává, že se jí to zřejmě nikdy úplně nepodaří. Na druhou stranu, její **vztah s matkou se prohloubil**. Matka se vždy snažila Martinu chránit. Situace, které společně zažívaly, jejich vztah posílil a dle jejich slov je na svou matku velmi pyšná. S matkou se Martina i po odstěhování se ze společné domácnosti často stýká a jejich vztah je podle Martiny velmi dobrý.

Z rozhovorů vyplynulo, že většina dotazovaných má s rodiči i po rozvodu nadále dobrý vztah. Dle analýzy můžeme konstatovat, že je tomu tak zejména proto, že bylo v zájmu rodičů, aby jejich děti co nejméně trpěly. Proto se snažili s nimi o celé věci komunikovat a vysvětlovat jim, proč k takové situaci vůbec došlo. Komunikace se jeví jako nejdůležitější bod v rámci zachování si dobrých vztahů. Tím, že si rodiče uvědomovali, že je rozvod pro děti velmi stresující, snažili se je, alespoň v případě Jany a Pavla držet od celé situace stranou. Na druhou stranu je do celé situace chtěli zahrnout, aby si nepřišli odstrčení. Rodiče si uvědomovali, že jsou jejich děti natolik vyspělé, aby celou situaci pochopily a zvládly si o různých věcech, které se jich dotýkaly, rozhodnout osobně. Tak tomu bylo hlavně v případě, kdy se jednalo o svěření dětí do výhradní péče jednoho z rodičů. Také je nutné je neustále ujišťovat o tom,

že rozvod nastal jen mezi rodiči a děti tím nebudou poznamenány. **Přístup rodičů tak udává i budoucí vztah jejich dětí k nim.**

5.5 Doporučení pro praxi

V rámci výzkumu, který jsme prováděli s účastníky, jejichž rodiče se rozvedli, nás zajímal hlavně vztah rodičů a dětí, resp. osob od 15 do 25 let věku, a to jak před rozvodem, tak po něm. V této kapitole si uvedeme možné doporučení do praxe.

Z dat, která jsme získali je zřejmé, že rozvod způsobuje dětem emoční stres a tyto děti s odstupem času vnímají, jak je rozvod poznamenal. V každé rodině probíhal rozvod jinak, a proto i sami respondenti vnímají vztah s rodiči odlišně. V rámci této kapitoly nelze stanovit jednoznačné doporučení, které by bylo univerzální a možné využít na každou rodinu. Každá rodina je odlišná a má své zvyky a tradice. Jedno z témat bylo ale u všech účastníků výzkumu vnímáno jako velmi důležité. Byla to důvěra v rodině a komunikace. V případě, že rodiče s jejich dětmi celou situaci ohledně rozvodu probírali a brali na ně ohled, vnímal respondent rozvod mnohem lépe než v opačném případě. Respondenti často v rozhovoru zmiňovali, že velmi oceňují, že je rodiče do celé situace zahrnuli a brali ohled na jejich názory. Hlavně názor, kdy se rodiče respondentů ptali, s kým po rozvodu chtějí zůstat. I když se často báli v tomto případě názor vyjádřit, aby neublížili svým názorem rodičům, vnímali tu otázku velmi pozitivně. Účastníkům bylo v době rozvodu v průměru 14 let. V takovém věku se cítí být téměř dospělí a chtějí být aktivní a ovlivňovat si život tak, jak oni sami chtějí a považují za vhodné. Je nutné, aby rodiče s nimi komunikovali a nedrželi je od celé situace opodál. Samozřejmě v závislosti na jejich věku. Je nutné, aby jim celou situaci vysvětlili a objasnili, aby se mohli s rozvodem jejich rodičů vyrovnat. Potřebují, aby jim rodiče vysvětlili, jak bude rozvod probíhat, aby věděli, co je čeká. Touží být vyslyšeni.

Výše uvedené dokládají i myšlenky autorů Teybera a Macka, které jsme si uvedli v kapitole Rozvod a adolescence. Dle těchto autorů je komunikace a důvěra velmi důležitá, protože snižuje frekvenci konfliktů. V našem případě konfliktů mezi rodiči a dětmi. Je tomu tak zejména v případě, že rodiče si s adolescentem celou situaci vyjasní a poté tedy nemá potřebu rozporu.

V rámci rozvodu rodičů bylo často zmíněno, že se účastníci často svěřovali svým přátelům, s cílem zjistit jejich názor a využít jejich zkušenosti v případě,

že již mají s rozvodem určité zkušenosti. Vliv vrstevníků je neopomenutelný a hraje v životě adolescentů velkou roli.

V rámci využitelnosti této práce a jejího přínosu pro praxi můžeme konstatovat následující. Výsledek tohoto výzkumu by mohli využít zejména rodiče v rozvodu. Z analýzy jednotlivých rozhovorů je zřejmé, že osoby od 15 do 25 let potřebují s rodiči komunikovat. Na druhou stranu se nemusí jednat jen o jejich rodiče. Může se jednat jak o přátele, širší rodinu nebo známé. Stejně tak mohou výsledky této práce využít i učitelé. I oni mají značný vliv na výchovu dětí. Osoby od 15 do 25 let, které se výzkumu zúčastnily, vidí velké plus v tom, kdy mohou určitým způsobem přispět k vyřešení nebo ovlivnění situace. Potřebují o rozvodu, který v jejich rodině probíhá diskutovat. A to nejlépe otevřeně, bez větších tajností. Výsledky tohoto výzkumu můžeme doporučit zejména tedy rodičům, jejichž rozvod neprobíhal zcela hladce a bez konfliktů. A jejichž děti jsou v celém rozvodovém procesu angažovány. I když se rodiče snaží držet děti stranou, je to často spíše mnohem horší než v případě, když dětem situaci vysvětlí. Rodiče musí brát ohledy na své děti, aby je rozvod negativně neovlivnil. I když dítě může rodičům připadat jako psychicky odolné, nemusí tomu tak být doopravdy. Následky se mohou dostavit v pozdějším věku. A to jak v profesním tak osobním životě. Účastníci výzkumu uvádí, že jejich názor na manželství se následkem rozvodu změnil. Obávají se, že v jejich budoucím vztahu nastanou stejné komplikace, jako v případě jejich rodičů.

Jako další doporučení do praxe můžeme uvést návštěvu psychologa. V případě Martiny měla odborná pomoc velký úspěch a pomohla jí, se s rozvodem vyrovnat daleko lépe. Rodiče musí dítě ujistit, že návštěva není nijak zahanbující. V případě respondenta Pavla se totiž ukázalo, že i když by o pomoc stál, obával se případných posměšků ze strany okolí.

Další možné využití spatřujeme v případě, že je dítě svěřeno do péče jednoho z rodičů nebo v případě střídavé péče. Respondenti uvedli, že když se jich rodiče doptávali, u kterého z rodičů chtějí po rozvodu být, vnímali to velmi pozitivně. I když často nedokázali na složitou otázku odpovědět, byli rádi, že se o ně rodiče zajímají a nenechali rozhodnutí na sobě. V případě, že se rodiče nedohodnou na tom, kdo bude o děti pečovat, by podle respondentky Martiny měl být vyslyšen i názor dítěte, o kterém se zrovna jedná. Ona sama nebyla nikdy vyzvána, aby u soudu řekla vlastní názor, s kým chce po rozvodu být. Proto by se dle jejich slov měl do rozhodovacího procesu začlenit i názor dítěte.

ZÁVĚR

Děti jsou velmi citlivá stvoření a rodiče by o ně měli pečovat s láskou. Měli by je vychovávat dle svých nejlepších úmyslů a to i poté, když jejich manželství není spokojené a oni se rozvedou. Je nutné se uvědomit, že rozvodem končí etapa manželství, ale rodiči zůstávají i nadále. I když je toto téma velmi citlivé, rozvodů je v dnešní době přemíra a proto je nutné věnovat tomuto tématu pozornost.

V případě, že se rodiče dítěte rozvedou, ať už je tomu z jakýchkoli důvodů, je nutné s celou situací obeznámit i dítě. Pro náš výzkum jsme zvolili záměrně účastníky, jejichž rodiče se rozvedli a jsou momentálně ve věku od 15 do 25 let. Tyto osoby již mají přehled o tom, čeho chtějí v budoucnu dosáhnout, aktivně si utváří svůj osobní i profesní život a disponují psychosociální zralostí. Účastníci rozhovoru odpovídali na kladené otázky otevřeně a zodpovědně k němu přistupovali. Dokázali tak zhodnotit, jak rozvod ovlivnil jejich vztah s rodiči. Také objasnili, jak u nich v rodině rozvod probíhal. Zaměřili jsme se také na to, kdo z rodičů s nimi o rozvodu mluvil a kdy se o něm poprvé dozvěděli. V rámci otázek bylo nutné se zaměřit na jejich názor na rozvod a manželství, zda byl rozvodem ovlivněn a jak momentálně na celou situaci nahlíží.

V rámci teoretické části jsme se zaměřili nejprve na definování pojmu rodina, jejich typů, funkcí a její vývoj. Z hlediska historického i současného pojetí. V rámci rodiny bylo nutné definovat i manželství a rozvod a právě to, jaké možné dopady na adolescenty a mladé dospělé rozvod může mít. Z analýzy vyplynulo, že rozvod ovlivnil jejich osobní i profesní život. Respondentka Martina zhodnotila rozvod jejich rodičů jako katastrofální. Několik let po rozvodu trpěla v jedné domácnosti s otcem agresorem, jehož chování po rozvodu ještě gradovalo. Martina se s otcem po rozvodu přestala stýkat. Vysokou školu, kvůli psychickým problémům ukončila a nastoupila do zaměstnání. Momentálně se snaží znovu si vybudovat ztracené sebevědomí a neustále si dokazovat, že je schopna svou práci zvládnout. V případě dalších dvou respondentů rozvod probíhal v rámci možností hladce. Jejich rodiče na své děti brali ohled a snažili se, aby na ně rozvod neměl negativní dopad. Tito respondenti uvádí, že neustálá komunikace s rodiči jim pomohla se se situací vyrovnat, protože se k celé situaci mohli vyjádřit a říct svůj názor. Bylo to i proto, že jejich rodiče si uvědomovali, že rozvod není pro jejich děti jednoduchý a že i oni jsou součástí rodiny a z tak důležité věci je nelze vynechat.

Z vlastní zkušenosti vím, že rozvod může v dítěti zanechat nepříjemné vzpomínky a není jednoduché se s nimi později vyrovnat. I když se dítě může zdát rozvodem nepoznamenané, v budoucnu mohou nastat situace, ve kterých se dopad rozvodu projeví a dítě bude zažívat nepříjemné situace. Často bylo z rozhovorů zřejmé, že se snaží vyvarovat chyb, které viděly u svých rodičů a snaží se, aby u nich v životě podobná situace nikdy nenastala.

Rozvod nemusí mít jen negativní dopad. Z analýzy jednotlivých rozhovorů je zřejmé, že vztah některých respondentů s rodiči se po rozvodu zlepšil. To bylo hlavně z toho důvodu, že celou situaci prožívali spolu a mohli se na sebe ve všem spolehnout.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. ARNOLDOVÁ, Anna, 2016. Sociální péče: učebnice pro obor sociální činnost. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-802-4751-481.
2. BLATNÝ, Marek, ed., 2016. Psychologie celoživotního vývoje. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-3462-3.
3. CLARKE-STEWART, Alison a Cornelia BRENTANO, 2007. Divorce: Causes and Consequences. Yale University Press. ISBN 9780300125931.
4. ČÁBALOVÁ, Dagmar, 2011. Pedagogika. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 80-247-2993-8.
5. FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA, 2014. Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5046-0.
6. GJURIČOVÁ, Šárka a Jiří KUBIČKA, 2003. Rodinná terapie: systemické a narativní přístupy. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 80-247-0415-3.
7. GOTTMAN, John Mordechai a Nan SILVER, 2015. Sedm principů spokojeného manželství: praktický průvodce fungováním dlouhodobých vztahů. V Brně: Jan Melvil Publishing. Žádná velká věda. ISBN 978-80-87270-74-5.
8. GULOVÁ, Lenka a Radim ŠÍP, ed., 2013. Výzkumné metody v pedagogické praxi. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4368-4.
9. HAMPLOVÁ, Dana a Romana TRUSINOVÁ, 2018. Konflikty v rodině původu, osobní pohoda a duševní zdraví v dospělosti. Sociologický časopis [online]. (2) [cit. 2019-03-10]. Dostupné z: <http://sreview.soc.cas.cz/cs/issue/194-sociologicky-casopis-czech-sociological-review-2-2018/3795?culture=en>
10. HOLÁ, Lenka, 2013. Mediace a možnosti využití v praxi. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4109-3.
11. HONZÍKOVÁ, Hana, 2016. Rozhovor s psychologkou: vliv rozvodu na chování dítěte [online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné z: <https://www.pnsp.cz/cs/novinky/aktualne/rozhovor-s-psychologkou-vliv-rozvodu-na-chovani-ditete-317/>
12. JANEČKOVÁ, Patricia, 2008. Svatba. Grada Publishing. ISBN 8024725835.
13. KAUST, Petr, 2018. Péče o dítě po rozvodu manželství [online]. [cit. 2019-03-11]. Dostupné z: <https://www.pravnilinka.cz/obcansky-zakonik/pece-o-dite-po-rozvodu-manzelstvi>

14. KOUČKÁ, Pavla, 2017. Uvolněné rodičovství: rozumně, citlivě a s menším nasazením. Praha: Portál. ISBN 978-802-6212-751.
15. KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ, 2001. Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky. Brno: Paido - edice pedagogické literatury. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-731-5004-2.
16. KRAUS, Blahoslav, 2008. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3.
17. KRIEGELOVÁ, Marie, 2008. Záměrné sebepoškozování v dětství a adolescenci. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2333-4.
18. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ D. 2006 Vývojová psychologie (2 aktualizované vydání). Praha: Grada Publishing a.s.
19. LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ, 1999. Vývojová psychologie. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.
20. LHOTÁKOVÁ, Zuzana, 2016. O rozvodech v Česku. Česko v datech [online]. [cit. 2019-02-27]. Dostupné z: <https://www.ceskovdatech.cz/clanek/38-ne-vsechno-se-paruje-aneb-o-rozvodech-v-cesku/>
21. MLČOCH, Zdeněk, 2008. Nejčastější příčiny a důvody rozvodu manželství, statistiky rozvodovosti v ČR [online]. [cit. 2019-03-10]. Dostupné z: <http://www.zbynekmlcoch.cz/informace/vztahy/rozhod-rozvod-vyživne/nejcastejsi-priciny-a-duvody-rozvodu-manzelstvi-statistiky-rozvodovosti-v-cr>
22. MOŽNÝ, Ivo, 2006. Rodina a společnost. Praha: Sociologické nakladatelství. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-864-2958-X.
23. NIELSEN SOBOTKOVÁ, Veronika a kol., 2014. Rizikové a antisociální chování v adolescenci. Grada Publishing. ISBN 8024793083.
24. NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ, 2007. Předrozvodové a rozvodové poradenství. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1449-3.
25. NOVÁK, Tomáš, 2010. Manželství jako trvalý stres. Praha: Grada. Psychologie pro každého. ISBN 978-80-247-2799-8.
26. NOVÁK, Tomáš, Simona CORRADINIOVÁ a Radim VYPUŠTÁK, 2015. Kontakt s dětmi po rozvodu: jak nepřijít o dítě. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7478-910-6.

27. NOVOTNÝ, Petr et al., 2017. Smluvní právo. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-80-271-0609-7.
28. O rozvodech v Česku, 2016. Česko v datech [online]. [cit. 2019-02-27]. Dostupné z: <https://www.ceskovdatech.cz/clanek/38-ne-vsechno-se-paruje-aneb-o-rozvodech-v-cesku/>
29. OREL, Miroslav, Radko OBEREIGNER a Andrej MENTEL, 2016. Vybrané aspekty sebepojetí dětí a adolescentů. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 8024449986.
30. PAVELKOVÁ ČEVELOVÁ, Zuzana, 2018. Historie manželství v Čechách. 100+1 [online]. [cit. 2019-03-11]. Dostupné z: <https://www.stoplusjednicka.cz/historie-manzelstvi-v-cechach-jaky-byl-recept-na-domaci-stesti>
31. PLAŇAVA, Ivo, 2000. Manželství a rodiny: struktura, dynamika, komunikace. Brno: Doplněk. ISBN 80-723-9039-2.
32. POUPĚTOVÁ, Šárka, 2009. Netrapte se po rozvodu: [právní rozvod a psychorozvod, děti rozvedených rodičů, nový vztah, nová rodina]. Praha: Grada. Psychologie pro každého. ISBN 978-80-247-2046-3.
33. Rozvod je pro dítě vždycky rána [online], 2018. [cit. 2019-03-03]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/rozvod-je-pro-dite-vzdycky-rana-kdyz-v-ni-budou-rodice-dal-r/r~9b7a101691b111e88a270cc47ab5f122/?redirected=1551637047>
34. ŘÍČAN, Pavel, 2014. Cesta životem: [vývojová psychologie] : přepracované vydání. 3. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0772-6.
35. ŘIHÁČEK, Tomáš, Ivo ČERMÁK a Roman HYTYCH, 2013. Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-6382-2.
36. SEDLÁKOVÁ, Renáta, 2014. Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky. Praha: Grada. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3568-9.
37. SKLÁDALOVÁ, Markéta, 2015. Jak na to?: o rodičovství, dětech a výchově. Brno: CPress. ISBN 978-80-264-0727-0.
38. SMITH, Heather, 2004. Děti a rozvod. Praha: Portál. ISBN 80-717-8906-2.
39. ŠEVČÍK, Ludvík et al., 2017. Vyznejte se v novém občanském zákoníku. Albatros Media. ISBN 8026502000.

40. ŠMOLKA, Petr a Jan MACH, 2008. Manželská a rodinná trápení. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-448-9.
41. TEYBER, Edward, 2007. Děti a rozvod: [jak pomoci dětem vyrovnat se s rozvodem rodičů]. Praha: Návrat domů. ISBN 978-80-7255-163-7.
42. TOMEŠOVÁ, Jana, 2019. Syndrom zavrženého rodiče – jak se bránit? [online]. [cit. 2019-02-27]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/syndrom-zavrzeneho-rodice-jak-se-branit-ii-cast>
43. VÁGNEROVÁ, Marie, 2012. Vývojová psychologie: dětství a dospívání. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2153-1.
44. Vývoj obyvatelstva České republiky, Rozvodovost. ČSÚ [online]. 2016 [cit. 2019-01-22]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/45964328/1300691703.pdf/ce3cde52-76e0-45ed-8d54-03eb481d2af8?version=1.1>
45. WILDING, Christine, 2010. Emoční inteligence: vliv emocí na osobní a profesní úspěch. Praha: Grada. Psychologie pro každého. ISBN 978-802-4727-547.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

IPA Interpretativní fenomenologická analýza

USA Spojené státy americké

ČR Česká republika

ČSÚ Český statistický úřad

SEZNAM OBRÁZKŮ

Vývoj sňatků a rozvodů, 1950 - 2017 1 Zdroj: ČSÚ	26
--	----

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Ukázka vynořujících se témat a podtémat	51
Tabulka 2 Ukázka vzniklých nadřazených témat	52
Tabulka 3 Témata a podtémata – respondentka Jana	62
Tabulka 4 Témata a podtémata – respondentka Martina	73
Tabulka 5 Témata a podtémata – respondent Pavel	81

SEZNAM PŘÍLOH

1. Rozhovor s paní Martinou

PŘÍLOHA P I: ROZHOVOR S PANÍ MARTINOU

V – výzkumník

M – paní Martina

V: Vzpomeneš si, jak jsi reagovala na to, že se rodiče rozvádí a v čem bylo toto období složité?

M: Rodiče se rozvedli asi před 12 lety. Já byla v té době na střední a studovala jsem management. Toto období pro mě bylo složité, dá se říct, že to bylo ale spíš vysvobození. To, že si naši nerozuměli, jsem začala vnímat velice brzy. Už když jsme jezdili na dovolenou a otec tyranizoval mamku, bylo mi špatně, že jsem s tím nemohla nic udělat a musela jsem této situaci jenom přihlížet. Cítila jsem se strašně bezmocně. Po celou dobu manželství mamku bil, ponižoval a u nás to bylo to samé. To, že to trvalo už od mého narození, jsem se dozvíдалa až postupem času od mamky, která to před všemi tajila, protože se za to styděla a nemohla s tím nic udělat.

V: Dokážeš uvést nějaký konkrétní příklad jeho chování?

M: No, jestli se jednalo o nepřiměřené chování, kdy jsem musela sedět u oběda celý den, dokud jsem ho nesnědla. Umývat po něm nádobí atd... nebylo mi dovoleno ani to, že jsem si nemohla naladit rádio na svoji oblíbenou stanici. Všechno v domácnosti se řídilo podle něho, on měl hlavní slovo, pokud jsme ho některá neposlechla, následoval fyzický trest. Takže když jsem se dozvěděla o rozvodu, byla jsem spíše šťastná, že se konečně začne něco hýbat a svítne nám naděje, že se od něho dostaneme pryč.

V: Když mluvíš v množném čísle, znamená to, že máš sourozence?

M: Ano, mám sestru. Je mladší ode mě o 3 roky, ale myslím, že to vnímala stejně jako já, možná hůř. Ona si to ještě tak úplně neuvědomovala, ale myslím, že to napětí cítit musela i jako malá.

V: Když jste zažívaly to, co popisuješ, neplánovaly jste, že se odstěhujete?

M: Plánovaly, hodně dlouho, byl tu ovšem další problém, v dnešní době to zase tak jednoduché není. Odejít z domu, bez peněz. Prostě jsme neměly kam. Bydlíme ve Zlínském kraji, kde jsou byty poměrně drahé a mamka ještě se dvěma studujícími holkami, má těžké najít jakékoliv bydlení. Takže i když by nám stačilo i něco malého, fakt to nijak nešlo. Mamka samozřejmě nikde neměla našetřené peníze bokem, takže bysme

si musely půjčit. Mamka v tu dobu sice chodila do práce, ale aby utáhla splátky a ještě starost o nás, to by možné nebylo. Bylo to jako začarovaný kruh, který neměl řešení.

V: To je asi opravdu obtížně řešitelná situace, a co prarodiče nebo jiní příbuzní, u těch to nešlo, aspoň na přechodnou dobu?

M: No, babička s dědou z mamčiny strany měli rodinný dům. Ale bylo by to z bláta do louže. Tam by se delší dobu žít nedalo. Všichni máme své zvyky a tak a tam by nám taky nebylo dobře, sice určitě líp jak kde jsme žily, ale tohle řešení opravdu nebylo dobré. I když nás prarodiče podporovali, jezdily jsme tam na víkendy i několikrát přes týden. Jako úkryt to bylo dobré řešení, ale dlouhodobě by to nebylo dobré řešení. Oni stejně vždycky měli ten svůj ještě starý názor, že rodina patří k sobě a všechno se dá řešit, nedokázali to pochopit i když jsme jim to všechno říkaly. Ještě doteď, když přijde na otce řeč, tak se babička z máminy strany ptá, jestli neplánujeme, že se s ním sejdeme. Jestli mu nechceme odpustit, vždyť je to otec. I když pak většinou dodá, že to chápe, tak stejně se její názor asi nikdy nezmění.

V: A jak se situace nakonec vyřešila? Odstěhovaly jste se, nebo jste zůstaly v domě?

M: Přestěhovaly jsme se, já, máma a sestra. Bylo to s otcem čím, dám tím horší a ty konflikty přibývaly. Tušil, že nemáme kam jít a že je proti nám prostě silnější. Využíval toho, že se ho bojíme a neustále nám ze života dělal peklo.

V: A kam jste se přestěhovaly? A jak to celé probíhalo?

M: No, na to, jak jsme utíkaly z vlastního domu, asi nikdy nezapomenu. Otec o ničem nevěděl, tajně jsme to plánovaly několik měsíců. Naplánovaly jsme si to na jeden den, kdy měl otec jít na denní do práce. Míval pravidelně směny v jedné firmě, kde pracoval, střídal denní, noční a pak dva dny volno. Bylo asi 6 hodin ráno, a my jsme měly zavolané pomocníky z rodiny, kamarády. Muselo to proběhnout rychle, protože nedaleko nás bydlela matka od otce, která nás taky následně vyrušila. V 6 hodin začal přesun, za jedno dopoledne jsme přestěhovaly všechno, co bylo potřeba, i když to byly hodně velké nervy. Mamka v té době byla vážně nemocná a pro nikoho to nebylo jednoduché. Všechny nás to strašně psychicky vyčerpávalo. Ale i právě pro to jsme tam nemohly zůstat a odstěhovaly jsme se. I když bylo přecházejících několik měsíců neskutečně náročných a já a ségra musely zvládat školu, starost o mamku, která byla v té době v nemocnici a hlavně opravit byt, kam jsme se měly přesunout. Koupily jsme byt, který byl levný, protože majitelé potřebovali vyřešit nějakou dluhovou situaci a byt prodávali celkem

za dobré peníze v té době. Byl ale starý a potřeboval rekonstrukci. Máma byla ale velmi vážně nemocná a byla dlouho v nemocnici, takže jsme byt opravovali já a ségra s mým přítelem, který nám se vším pomáhal. Byt jsme si opravili, už ani nevím, jak jsme to zvládli. Trávili jsme tam vždycky celé dny po škole. Fakt to bylo náročné, ale ten pocit, že budeme ve svém, spolu a bez něj byl pocit k nezaplacení, strašně nás to drželo nad vodou, no a za 14 dní jsme už byly i nastěhované. I když byt nebyl úplně v pořádku, tak jsme se přestěhovat musely. Máma se v tu dobu totiž vracela z nemocnice a to, aby byla doma s ním, tak to prostě nešlo. Proto jsme si museli pospíšet a byt uvést do takového stavu, aby se tam dalo nějakým způsobem žít.

V: To pro vás muselo být opravdu neskutečně náročné, co bylo asi ze všeho nejsložitější?

M: Složitě toto období bylo jen z toho, že jsme se všichni stresovali, jestli bude mamka v pořádku, jestli stihneme včas dát byt do takového stavu, aby byl vůbec obyvatelný a jestli otec nepřijde na to, že takový plán máme. Po odstěhování mně spadl velký kámen ze srdce. Už jsem nemusela chodit domů s pocitem, že po mně někdo bude křičet nebo mě bude fyzicky napadat. Byla to neskutečná bezmoc, když člověk musí přijmout všechny příkazy a rozkazy, protože kdybych to já nebo ségra neudělala, bylo by to daleko horší, opravdu je lepší dostat facku, než zažít psychické týrání, nikomu bych to nepřála, je to strašný pocit bezmoci. Takže po přestěhování jsem se domů vracela s klidem, i když těch x let v permanentním stresu už asi z hlavy nikdy nedostanu.

V: Přejdeme teda k další otázce. Jakým způsobem s tebou rodiče mluvili o rozvodu, všichni spolu nebo s tebou mluvil jenom jeden z nich?

M: Jelikož od rozvodu uplynulo nějakých 10 let, tak si toto období už moc nevybavuju. Bylo to dětství, na které jsem chtěla spíš zapomenout než o něm přemýšlet. Otec s námi o takových věcech ale určitě nemluvil. Celou dobu vykřikoval, jen že ho mamka podvedla a na nás mu podle mě ani moc nezáleželo. Třeba si nikdy nepamatuju, že by nás chtěl i přes to všechno do péče. Podle mě o tom ani neuvažoval. Ale teda bohudík zato. To rozvodové řízení si celkem vybavuju, protože jak byla máma nemocná a já už celkem velká, chodila jsem k soudu s ní. Dovnitř jsem přístup neměla, proto jsem čekala venku, jak to všechno dopadne. V té době jsem měla 14 let, a co je rozvod jsem věděla, taky jsem věděla, že to bude hlavně vysvobození pro mamku, která si od toho tyрана za tolik let odpočine. Od té doby co se rozvod začal řešit, jsem s mamkou chodívala na všechny porady s právníkem. Sice si pamatuju, že těm řečem toho právníka, jsem skoro vůbec

nerozuměla, ale byla jsem šťastná, že se to nějak řeší. Jen jsem měla neskutečný strach o mámu, byla v té době moc nemocná a to jak všechno zvládla, jak zvládla získat peníze na nový byt, jak se i přes tu nemoc dokázala o nás postarat, jsem na ni neskutečně pyšná, je to moc silný člověk.

V: A jak probíhal rozvod, jak na to reagoval otec?

M: Rozvod probíhal bouřlivě. Otec to dával znát a dělal nám samé naschvály a týral nás jak fyzicky, tak psychicky, ale to už jsem všechno říkala. Fyzicky to nebyla taková hrůza, pořád jsem říkala, že radši dostanu facku, než aby nás celé ty roky ponižoval, sprostě nadával, nutil do všech prací, které jsme stejně nemohly jako holky zvládnout. Schválně po sobě neuklízal a dělal jiné věci. Samozřejmě, pokud jsme to neudělaly, následoval trest. Dělal si z nás služby a celou situaci si užíval. Když si zpětně vybavuju, co všechno jsem musela dělat a jak se k nám choval, není mi z toho vůbec dobře.

V: A rozvod probíhal před nebo až po tom, co jste se odstěhovaly?

M: Rozvod proběhl už o několik let dřív. Ale tím, že jsme pořád bydleli v jednom domě, to bylo složité, otec nechtěl prodat dům, nechtěl nás ani vyplatit, a nešlo s tím nic dělat. Proběhlo několik soudů, ale žádný nerozhodl tak, aby otce přinutil k řešení. Jednou máma dokonce zavolala realitku k nám do domu. Otec se s paní sice sešel, ale jakmile mělo dojít k tomu, že se sepíše inzerát, tak už couval, že on dům rozhodně prodávat nebude. Takže z toho sešlo.

V: A když jste sehnaly peníze na nový byt, i přes to se situace s domem nevyřešila?

M: Nevyřešila. Zase proběhlo několik schůzek s právníky, ale nic nepomáhalo. Otec byl proti všemu. Vyřešilo se to asi 3 roky potom, co jsme byly odstěhované. Soud rozhodl, že nás musí vyplatit a otec souhlasil. Takže přišel pán, co posoudil hodnotu domu a i když cena byla opravdu nízká, tak máma souhlasila. Nechtěla to nadále protahovat, protože byla ráda za něco.

V: Když to byla tak vyčerpávající a náročná situace, jak ses s celou situací vyrovnávala? Komu a s čím, ses svěřila?

M: Když jsem chodila na střední školu, bylo to celkem normální, myslím jako rozvod. Většina mých kamarádů byla z rozvedené rodiny. Všichni říkají, že rozvod děti snášejí hůř, ale u mě to byl opak. Měla jsem mladší sestru, která to ještě tak nevnímala. V té době měla 11 roků a z té doby si toho moc nepamatuje, teda aspoň v to doufám. Já si už pamatuju víc

věcí, ale v dnešní době bych to určitě vnímala lépe. Svěřovaly jsme se navzájem s kamarádkou, která byla stejně stará jako já. V té době prožívala něco podobného, jen jí otec nemlátil, tak jak nás. Oba dva rodiče ji upláceli dárky, takže ta měla úplně opačné starosti než já. Bylo jí vlastně líp, protože věděla, že bude mít 2 krát za rok Vánoce, dostane víc dárků na Vánoce nebo na narozeniny. Takže přesně nechápala, co zažívám, ale snažila se to chápat. Potom, co jsme se odstěhovaly, jsem byla párkrát u psycholožky, bylo fajn se jí vypovídat. Ona ty moje problémy chápala a snažila se mi pomoci, abych se tím netrápila. Myslím, že mi to hodně pomohlo. U nás byla největší chyba, že jsme tak dlouho bydlely s otcem po rozvodu. Pořád si myslel, že se nic nezměnilo a měl nás i s mamkou více méně jako služky. Staraly jsme se o vaření a o ostatní domácí práce. Nejhorší bylo, když jsme musely pracovat na zahradě a dělat spíše práce co dělají kluci. Už od mala jsem sekala trávu za domem, kde jsme měli opravdu velké pole a zabralo mi to celý den. Byla jsem ale hodně ráda, že mě podporovali a chápali kamarádi. To že si moji rodiče nerozuměli, jsem chápala už dlouho a byla ráda, že se situace nějak vyřešila.

V: Takže ti nejvíce pomáhali kamarádi? A co například ti zmiňovaní prarodiče, jaký vztah jsi měla nebo máš s nimi teď?

M: Ano, kamarádi byli opravdu ti, kterým jsem se mohla svěřit. Prarodiče z otcovy strany, no tak to bylo stejně hrozné jako doma. U rodičů z mamčiny strany to byl pravý opak, tam jsem jezdila na prázdniny a měla jsem je a samozřejmě i mám neskutečně ráda, ale taky na tu dobu nemám moc dobré vzpomínky, protože pokaždé když se naši dohadovali, zavezli nás k babičce z mamčiny strany a my tam se ségrou musely zůstat, prarodiče nám říkali, že si to aspoň rodiče vysvětlí a tak, jenže já věděla jak to je a oni to nedokázali pochopit. Hrozně mi bylo mamky líto, protože jsem postupem času věděla, že se doma dělo peklo. Potom na sobě měla mamka modřiny, ale já to v té době ještě plně nechápala.

V: Takže o tom co se u vás dělo někdo věděl? Jako třeba ti prarodiče?

M: No prarodiče ano a sousedi asi taky. Jezdili k nám totiž docela často policajti a stáli před domem, ale tím, že jsme bydleli na vesnici, se o tom mluvilo spíš jako o nějakém zážitku. Mamka se za chování otce ale styděla a proto radši nikomu nic neřekla. Až jak jsme byly větší a máma se o tom dokázala rozmluvit, dozvěděly jsme se, že to trvalo už dlouho, ještě než jsme se narodily. Dospělo to u nás do takového stádia, že jí otec říkal, co bude nosit za oblečení. Nemohla nosit žádné výstřihy, krátké sukně a ostatní oblečení,

které se mu nezdálo. Všechno muselo probíhat pod jeho dohledem. Tvořil na nás všechny psychický nátlak. Se vším jsem se mohla svěřit té mamčiné mamce. Horší už to bylo u babičky z té otcovy strany no. Byla úplně stejná jako on. Od mala jsem k ní po škole chodila na obědy a byla u ní do té doby, dokud nepřišli rodiče z práce. Jenže od ní jsem se žádného zastání nedočkala, právě naopak. Když jsem byla malá, bylo mi třeba 8 let, nebo tak nějak. Rodiče chodili brzy ráno do práce a já se musela postarat o mladší sestru a zavést ji do školky nebo do školy, to už přesně nevím, no, a pokud jsem zapoměla doma zhasnout a cokoliv udělat a ona to zjistila, všechno otci řekla a oheň byl zase na střeše. Cokoliv jsem udělala, bylo podle ní špatné a vůbec nás neměla ráda. Tenhle její postoj, jsem nikdy nepochopila. Byla jsem v té době fakt malá a místo toho, aby to světlo doma prostě zhasla, když měla náhradní klíče, tak to neudělala a jen žalovala. Hodně jsme si se sestrou připadaly cizí, když přijeli třeba ostatní členové rodiny. Sestřenky dostávaly sladkosti, peníze a my jsme byly na všechno buď malé, nebo velké.

V: Jak slyším tvůj příběh, je mi jasné, že rozvod vztah s rodiči rozhodně změnil, můžeš říct a objasnit, jak a v čem to tak bylo?

M: S otcem jsem měla špatný vztah už od mala. Nikdy si nepamatuju, že by si se mnou hrál nebo dělal nějaké dětské blbosti. Sice jsme třeba občas jezdili na dovolenou k moři, ale byla to spíš křeč a přetvářka od něj a to celé roky, ale to si uvědomuju až zpětně, v té době jsem byla malá a celou situaci pravdivě nevnímala. Vždycky jsme já a sestra byly ty špatné, co doma nic neděláme a jsme k ničemu. Sebevědomí jsme měly, jak se říká na bodu mrazu, a myslím, že nejsme ani teď nějak moc. Otec nás vždycky shazoval a myslím, že i z toho důvodu jsme spíš introverti, co potřebují slyšet názor od někoho jiného a až pak se nějak rozhodneme. Rozhodně nás to jeho chování ovlivnilo v negativní rovině. Vzpomínám si třeba na pár situací, každý si řekne, že jde o kravinu, ale u nás se to opravdu hodně vyostřovalo a myslím, že proto jsme i takové, jaké jsme. Otec si koupil hodně drahé kolo, jeho cena byla nějakých 20 tisíc. V té době to bylo hodně peněz. Já jsem k narozeninám dostala taky kolo, ale samozřejmě nemělo tolik funkcí a nejezdilo se na něm tak lehce, jako na jeho. Jednou když jsem měla balík na poště, chtěla jsem si půjčit jeho kolo. Upravila jsem si sedátko podle sebe a jela. Když to zjistil, byl doma strašný problém, kdy na mě křičel, že je kolo jeho. Nikdo si ho půjčovat nebude a nikdo na něm jezdit nebude. I když jsem mu s ním nic neudělala a vrátila ho v pořádku. Pak byl asi půl roku klid a chtěla jsem si ho půjčit zase. Tentokrát mě na něm ani neviděl a vrátila jsem mu ho na dané místo, kdy jsem si myslela, že ani není vidět,

že jsem ho používala. Když přišel domů, zase byl problém, že jsem si ho půjčila ani nevím, podle čeho to poznal. Od té doby si kolo začal zamykat před vlastní dcerou, což absolutně nechápu. Nikdy jsem mu s tím kolem nic neudělala, nebyl na něm jeden jediný škrábanec.

Hádali jsme se třeba i kvůli zesilování rádia nebo o tom, že jsem si ho chtěla přeladit na jinou stanici. Když dlouhodobě marodil a když jsem přišla domů, chtěla jsem si tam naladit svoje rádio, nebo spíše jako stanici. To ale prostě neuznával, muselo se poslouchat a dělat všechno podle něho. Nakonec na mě křičel, že mě zmlátí, pokud si ještě jednou dovolím to přeladit nebo do rádia naleje lepidlo, aby nešlo rádio přeladit. No a poslední kapkou bylo to, když jsem si udělala řidičák. Ostatní spolužáci si auto půjčovali ani doma neřekli co a jak. U nás to bylo tak, že jsem ho měla vlastně nanic. Jednou jsem s ním mohla jet, pamatuju si, že celou dobu na mě křičel, jak jedu, kdy mám dát plyn, kdy přeřadit, že jsem radši řídit přestala. Moje sebevědomí strašně trpělo, já z toho byla fakt v koncích a myslela jsem si, že jsem úplně k ničemu, nic jsem nikdy totiž neudělala dobře. Věčné nadávky celé rodině, komandování a zakazování. Další si pamatuju, když mě vyhodil jako dítě z vlastního pokoje. Když se naši rozváděli, museli si rozdělit dům na pokoje, které budou patřit mamce a které otcovi. Bydlela jsem v tom větším, který po rozvodu připadl otci. Jednoho dne jsem přišla domů, a měla všechny věci vyhozené v chodbě. Prostě vlastní dceru vyhodil otec z pokoje. Toto pro mě bylo absolutně nepochopitelné. Bylo mu milejších pár metrů čtverečních než já. Měla jsem vyhozené všechno postel, všechny věci... I když mu ta místnost, kde jsem dřív byla, byla úplně nanic, udělal to jen pro to, aby mu bylo dobře. Od té doby co mě z ní vyhodil, ji na nic nepoužíval. Na mě nějaké ohledy vůbec nebral.

V: Myslíš, že tyto situace, které jsi uvedla, ovlivnily celý život a jak?

M: No, to, že nám moc věcí zakazoval a my ho musely poslouchat, tak ovlivnilo celý náš budoucí život. Když můžu mluvit za sebe, mám sice přítele, už několik let, ale než jsme se dali dohromady, stálo ho to hodně sil. Já se totiž bála, že nám to nebude fungovat a že se z něho vyklube nebo podobného jako z mého otce. Nebyla jsem nikdy, ani jako malá moc důvěřivá a komunikativní. Řekla bych, že jsem byla spíš zakřiknutá a to se projevovalo hodně i na škole. Nebývala jsem moc oblíbená a držela se spíše stranou. Neuměla jsem si najít kamarády, protože jsem potřebovala prostě víc času, aby si získali moji no, jak bych to řekla, náklonost nebo prostě, že jsem se jim otevřela. Vždycky jsem se kolektivu spíš stranila. To bylo mé celé dětství ze strany otce. Když vidím kamarádky, které si s otcem rozumí víc než s mamkou, tak to vlastně nechápu.

Místo toho aby se rodiče snažili dát dítěti všechno, milující rodinu a krásné dětství u mě byl ze strany otce spíše teror. To je taky důvod, proč se teď vůbec nestýkáme. Nejhorší věc je, že on si vlastně nic neuvědomuje. Žije tou svojí pravdou, kdy on je nejlepší a on nic neudělal. Pokaždé, když ho potkám, tak se usmívá, jak kdyby vlastně žádné tyto hrozné věci nebyly. Proto ho nesnáším ještě víc a připadám si, jak kdyby se mi za ty roky vysmíval. Jediné, jak na nás od rozvodu myslí, je placení alimentů. To jak se máme, jak se nám daří, vůbec neví. Od doby rozvodu jsme od něj nedostaly jediný dárek, nezeptal se, jak se nám daří, co se od té doby změnilo. Už je to v takovém stádiu, kdy si on myslí, že udělal všechno dobře a my jsme ty špatné. Myslím si, že se tento stav už nikdy nezmění. Teď bych ani nechtěla, aby se nějak snažil a chtěl se mnou navázat kontakt. To, co bylo, už mu nikdy nezapomenu.

V: A co vztah s mámou, jak rozvod ovlivnil její?

M: Mamka byla úplně opak. Po celou dobu rozvodu nás od toho všeho chtěla uchránit. Když si otec jako další věc zamluvil televizi, na kterou se díval pořád jen on, mamka nám do malého pokojíčku koupila novou. I když neměla tolik peněz, aby si takové věci mohla dovolit. Teď si vlastně vybavuju, že neměla přístup ani k jejich společnému účtu. Otec jí dal peníze na jídlo a to bylo všechno. Jezdila s námi na výlety, chodily jsme ven, jezdily jsme ven, chodily k babičce, jen abychom s ním nemusely být doma. Mamka se stala vlastně naší kamarádkou. Můžu jí říct všechno, ve všem mě chápe a poradí. I teď když jsem se od ní odstěhovala, můžu jí kdykoliv zavolat a říct co mě trápí. Samozřejmě je, že se navštěvujeme, chodí k nám na oběd nebo my k ní. Jezdíme spolu na výlety atd. Až teď si uvědomuju, jaké to pro ni bylo všechno hrozné. Doma násilí, starost o to jak bude řešit stěhování, starost o nás. I přesto to všechno zvládla a můžu jí teď za všechno jenom poděkovat. Nebýt jí, jsme v tom pekle až doteď. Hodně nás stmelila i její nemoc. Byla vážně nemocná, měla rakovinu. Doktoři říkali, že to genetické není, nikdy v naší rodině nic takového nebylo. Opravdu věřím, že se jí to stalo kvůli němu. Žalovala s ním peklo a byla neustále ve stresu. Teď má sice přítele a je s ním moc šťastná a já jí to moc přeju, ale to, co jí otec udělal, mu nikdy nezapomenu. Myslím, že můj vztah s ním se nikdy nemůže zlepšit, ani to nechci. Ani kdyby přiznal chybu, myslím, že bych mu nikdy nedokázala odpustit to všechno, co nám prováděl.

V: Jak celou situaci vnímáš teď, je něco co bys změnila?

M: S odstupem času vnímám, jak to bylo všechno pro mamku těžké. Kdybych v té době byla starší, určitě bych se otci víc postavila a ve všem jí zkusila pomoci. Zpětně si neustále opakuju situaci, jak otec vztáhl na mámu ruku, ale já nic neudělala. Pořád si přehrávám, že jsem se mu měla postavit. Sice by to asi dopadlo ještě hůř, ale policie u nás byla snad každý týden, takže by to nebylo nic nového. V té chvíli jsem to ale nějak nezvládla. Na chování k oběma bych asi nezměnila nic. V této době mám takový postoj, že otec pro mě prostě neexistuje. Za to co mi všechno udělal, nejenom mě, ale nám všem můžu říct, že ho ze srdce nesnáším a je mi jedno, co s ním je. Tak jak se on nestaral tolik let o nás a nedělá to ani teď, tak já nemám potřebu se zajímat o něj. Jen mě mrzí, že třeba babička z mamčiny strany to pořád nějak nechápe. Je už sice starší ročník a pořád jej vidí jako otce, co je zakladatelem a živitelem rodiny. I přesto všechno co nám udělal a ona o tom všem moc dobře ví, zajímá se o něho. Nemluví přímo s ním, ale pokaždé když je nějaká oslava narozenin, Vánoce a ostatní svátky, kdy jsme spolu, ptá se, jestli nám nenapsal sms, nezavolal nebo nějak nedal vědět. Pokaždé jí vysvětlujeme, že ho vidět nechceme. Že sms napíše, ale jinak se nestará za 10 let, co jsme od sebe, neprojevil opravdový zájem. Je opravdu zvláštní, jak ta starší generace má vyhraněné názory a nic je nezmění. Takže i když jí to budeme pořád dokola vysvětlovat, nechápe to. Otec je základ a to je pro ni všechno. To jediné mi na tom přijde smutné. I když ví, kolik nám toho udělal, jak se k nám choval, pořád řešíme tohle dokola a ona nechápe, nebo nechce pochopit, že se o něho už nezajímáme. Je mi líto, že jsem v některých situacích nemohla mamce víc pomoci.

V: Když u vás byla tak často policie, jak tu situaci řešila?

M: S postupem času nechápu, jak k tomu všemu přistupovaly úřady. I když jsem několikrát do roka volala sanitku, policii, nikdy nikdo nic neudělal. Pokaždé jsem dostala odpověď, že je to otec člen rodiny a nedá se s tím nic dělat. Několikrát jsme byly na sociálním úřadě a tam nám taky nikdo nepomohl. Když nám odpojil plyn s tím, že hadice je jeho a my ji používat nebudeme, nikdo nám nepomohl. Nikoho nezajímalo, že jsme 2 nezletilé holky, které si nemají kde uvařit oběd. Všichni se k nám stavěli zády a nikdo nevěděl jak pomoci. Zákony v tomhle jsou opravdu minimální a na podobné situace prostě nemají nějaké dobré řešení. Když přijela policie, řekla, že ho bude moct vykázat z domu, až nám něco udělá. To se opravdu musí pokaždé něco hrozného stát, než se situace začne řešit? I když jsme obešly několik úřadů, nikdy nám nikdo nepomohl. Myslím si, že především s tímto by se mělo něco dělat a to je tak jediné co bych změnila.

V: Jaký nejzásadnější moment v tobě utkvěl z doby, kdy se rodiče rozváděli.

M: Když se rodiče rozváděli, byla u nás vygradovaná atmosféra. Otec si na mamku dělal nějaké nároky a nechápal, že s ním nechceme být. Jednou, když jsme byli v neděli doma, byli jsme všichni v kuchyni a vařili oběd. Už si ani nepamatuju, kvůli čemu to bylo, jestli kvůli neumytému nádobí nebo další věci se kterými nebyl spokojený. Já se sestrou jsem seděla u stolu a chystaly jsme se jíst oběd. Mamka stála za mnou i s otcem. V jednu chvíli se začali hádat a otec začal do mamky strkat. To už jsem byla otočená a chtěla vědět co se děje. Najednou otec strčil do mamky až tak silným způsobem, že spadla. V kuchyni jsme měli skleněné dveře na balkon a otec do mamky strčil tak moc až těmi dveřmi propadla a měla celou pořezanou ruku. Na to už jsem se nemohla dívat a ve svých patnácti letech jsem zavolala policii. Chtěl mi zabránit a bral mi telefon. Naštěstí jsem se dovolala a asi za 15 minut přijela policie. Nejvíc jsem otce nenáviděla v tom, že si pořád myslel, jak nic neudělal. To znamená, že to u nás bylo tak, že policie přijala a otec je vítal s otevřenou náručí a s úsměvem na rtech. Byl prostě úplně v pohodě a neuvědomoval si vůbec nic, byl už tak přesvědčený o své pravdě. Když policie přijela, vyslechla nejprve otce a potom nás. Samozřejmě to bylo tvrzení proti tvrzení, takže jsme byli pozváni následně na vysvětlení na přestupkový úřad. Ještě když policie odjížděla, tak nám ve dveřích říkala, že se teprve musí něco stát, aby ho z domu vykázali. Taky nám říkali, že už jedou z jednoho případu, kdy chlap rozbil manželce hlavu a teprve potom se začalo něco hýbat. I když vykázání na 10 dní není řešení. Následně jsme mamce zavolali sanitku, která ji vyšetřila a sepsala zápis. Všechno bylo předáno na přestupkový úřad, kam jsme se měli všichni dostavit na další vysvětlení. Ta doba, než bylo přestupkové, byla hrozná. Všechny jsme se doma bály vůbec promluvit. Když jsme šli na přestupkové, byli jsme všichni pozváni na stejné datum asi půl hodiny po sobě. Otec šel vypovídat jako první a následně my. Nejhorší zážitek pro mě asi byl, když jsem musela vlastnímu otci do očí říkat, že praštil do mamky tak až spadla a rozbila balkonové dveře. V tu dobu jsem se cítila, že mi nikdo nevěří, že jsem si to asi vymyslela. Každý jsme vypověděli to svoje a následně jsme měli diskutovat s tím druhým a ukázat jak se to stalo. Když jsem měla říkat před otcem, jak se to všechno stalo, cítila jsem se hrozně. Vysmíval se mi do očí, a dával takové otázky, jakou silou jsem do mamky praštil, kam jsem ji chytil, jak jsem to mohla vidět a ostatní věci. Byl úplně v pohodě a vůbec ho nezajímalo, že vlastní dcera vypovídá proti otci a že to asi normální není. Výpověď trvala

asi půl hodiny a za tu dobu neřekl ani slovo pravdy. Pořád říkal to svoje, že do mamky nestrčil a že jenom upadla a že to vlastně byla její chyba. Celou dobu se mi díval do očí a svojí pravdě na sto procent věřil a ani na chvíli nepřipustil, že to co říká, není vůbec pravda. Měsíc po výpovědi došlo rozhodnutí, že jsme měli pravdu a otec musí zaplatit peněžitou částku jako pokutu. V té době mi nepřišlo divné, že částka putovala kdoví kam a mamka jako napadená z ní nic neviděla. Samozřejmě od té doby nastalo doma ještě větší peklo než doteď. Otec musel zaplatit nějaké peníze, takže si na nás vybíjel zlost ještě víc. Doma bylo takových vyostřených situací více a toto nebyla jediná situace, kdy jsme volali polici nebo záchranku. Pokaždé stačila jedna malá záminka, aby se něco stalo. Otec si ale nikdy neuvědomil, že na tom nese podíl jenom on. Pořád jsme byly špatné my, případně mamka. V té době před námi mluvil sprostě a mamce neřekl jinak než kurva, děvka a to byla slova, která jsem u nás slyšela každý den.

V: No a po rozvodu se otec vůbec nesnažil? Nesnažil se situaci napravit?

M: V období rozvodu byla u nás situace hodně vyhrocená. Otec se cítil podvedený, ublížený a taky to dával pořádně najevo. Z jeho strany to byla šikana celé rodiny. Cokoliv co se mu nelíbilo, dal hodně najevo. Byl násilnický a všem naším věcem se vysmíval. Tohle jeho chování bylo po celou dobu rozvodu a po rozvodu se ještě situace vystupňovala. Bylo to různé fyzické napadání, ale hlavně velkou roli sehrála psychika. Urážel nás, smál se nám do očí a věděl, že mu za to nic nehrozí. Po rozvodu se nic nezměnilo. Po pár letech od rozvodu jsme se odstěhovaly do jiného města a doteď s námi nemá žádný kontakt, kromě 2 sms za celý rok. Chování mamky se nezměnilo. Byly jsme v pohodě před rozvodem, po rozvodu a teď i s postupem času máme pořád stejný vztah. Možná nás to ještě víc semklo a víme, že se můžeme na sebe spolehnout a držíme víc při sobě. U nás nikdy neprobíhalo to, že si nás jeden z rodičů kupoval. Otec nejevnil absolutní zájem o to, aby nám v něčem vyšel vstříc nebo abychom ho měly rády. Mamka se chovala normálně ani nás proti otci neštvala. Nikdy ani nemusela, dělal si to svým chováním vlastně sám.

V: Je asi jasné, jak bude znít odpověď, ale po rozvodu jsi teda chtěla zůstat v péči u matky?

M: Jako jediné řešení jsem brala zůstat s mamkou. I když jsem ji doprovázela ke všem stáním u soudu, nikdy se mě vlastně nikdo z úředníků nezeptal, s kým chci být. Přitom si myslím, že v 15 letech už jsem názor na věc určitě měla. A tohle je podle mě dost velká

chyba úřadů. Děti hodně cítí, co se v rodině děje, i když jsou menší. Otec ani nevyvinul sebemenší úsilí o to, aby si nás vzal alespoň na nějaký den v roce. Od rozvodu a od stěhování z rodného domu jsem v něm už nikdy nebyla. Nikdy nás nepozval na návštěvu, na víkend atd... I když by mu to asi nic platné nebylo, protože po tom všem bychom k němu nikdy nešly.

V: Našel jsi některý z rodičů nového partnera? Jak jsi ho vnímal?

M: Co se týče otce, vím, jen, že si dával všechny možné inzeráty na seznamky, ale nikdy se s nikým nesešel. Na internetu stejně uváděl nepravdivé informace, lži a dělal ze sebe lepšího, než byl. A nemyslím si, že by s takovým násilníkem některá ženská byla. Možná by se nějakou dobu dokázal přetvařovat, ale to by taky nezvládl napořád.

Mamka si nového přítele našla. I když nám to nechtěla přiznat, bylo nám to jasné už dříve, než nám o něm řekla. Moc jsem jí to přála, aby konečně byla šťastná a byl jí někdo oporou. Mamčina přítele vnímám pozitivně, i když má svoji rodinu a jen se navštěvují, mají perfektní vztah. Jsou spolu už několik let a neskutečně jim to klapne, já si s ním taky rozumím a nemám s ním žádný problém. Je to takový ten táta, kterého bych přála každému. Je taky rozvedený a má dvě děti. Děti jsou stejně staré jako já a ségra cca. Má je oficiálně v péči jejich matka, ale žijí s ním v rodinném domě. I když na ně platí alimenty, tak je mu jedno, že jsou neustále u něj. Jsou to jeho děti a tak by to i mělo být. Rodiče by se měli nejprve starat o děti.

V: A co teď, jaký máš život, kde pracuješ nebo studuješ a jak myslíš, že tě rozvod ovlivnil, ať už pozitivně nebo negativně?

M: Mám přítele, už několik let, momentálně se snažíme o miminko. Žijeme v bytě ve městě, ale nejsme manželé. Potom, co jsem doma zažila, svatbu nechci. Mám takový názor, že ty tahanice kolem bych zažít znovu nechtěla. Žijeme spolu tedy jako nesezdaný pár a oběma nám to vyhovuje. Už nestuduju, studovala jsem management na vysoké škole, ale ve třetím ročníku jsem to vzdala. Jedna profesorka se mě snažila neustále potápět a já to psychicky nezvládala. Nedokázala jsem se jí postavit, a obhájit si vlastní názor. Měla jsem neustále pocit, že tam nepatřím a psychicky mě to deptalo, proto jsem si začala hledat práci. Už tedy několik let pracuji ve větší firmě v našem městě. Pracovala jsem ve skladu na nižší pozici několik let. Když ale vedoucí ve skladu onemocněla, musela jsem její pozici zastat a chodit místo ní na porady a dělat její práci. Byla nemocná asi půl roku a já si uvědomila, že mě její práce opravdu naplňuje

a že ji zvládám. Hodně mi to zvedlo sebevědomí a já se po podobné pozici začala shánět. Netrvalo to dlouho a získala jsem pozici referentky nákupu a tato práce mě naplňuje. Baví mě komunikace s dodavateli a obchodníky a je na mně, jak si svůj den uspořádám. Hodně se mi zvýšilo sebevědomí, protože jsem zjistila, že jsem v něčem dobrá a že zvládnu i práci na vyšší pozici. Myslím, že v tomhle na mě měl rozvod nebo spíš otec negativní vliv, a to velmi. Shazoval nás a my musely poslouchat. Byla jsem v té době velmi psychicky na dně, ale musela jsem nějak fungovat. Hodně mě to v té době vyčerpalo, ale na druhou stranu jsem se celkem rychle osamostatnila, protože jsem si chtěla dokázat, že to zvládnu sama, na vlastní pěst. Bylo to pro mě důležité, abych si našla práci a začala určitým způsobem normálně fungovat. Doteď mám problémy s tím, když je na mě někdo nepříjemný a zvýší na mě hlas, nedokážu se s tím vyrovnat, protože se bojím, co přijde. Myslím, že tohoto pocitu se nikdy nezbavím.

V: Tak z mé strany je to už všechno, děkuju, že jsi celý příběh řekla, tak jak to opravdu bylo a že ses mi otevřela, máš ještě ty něco, co bys chtěla dodat?

M: Už nic nemám, není za co.

V: Tak děkuji za rozhovor a pěkný zbytek dne.

M: Taky přeju hezký den, a není za co.